

Mattiu

Na-kel-uri-an tovoi aMattiu totoni

Ase itos nalobulat egai?

Nəvanuan lotokad namitisau hən nasoruan siGot lunau ke, aMattiu tovi esua len ahai susur toşəjavur pisan toru siYesu, gai itosi.

AMattiu itos nalobulat egai hən nəsa?

Itosi hən bikel uri mai naJu gail ke aYesu tovi aKristo, aGot totabtabuh lan, aGot tokel gati len na-kel-gati-an ta sutuai.

AMattiu itosi mōs ase?

Itosi mōs naJu gail, alat a Jutea.

Nəsa evisi len nalobulat egai?

Len nalobulat egai, aMattiu ikel na-kel-uri-an tovoi husur natohan pipihabəlan aGot len nəmav. İbol husur nəpasian siYesu, nəpusanan san, nəmatan san mai na-le-məhat-an san dan nəmatan.

Nalobulat egai ehusur as galito?

Ehusur aYesu len nəmauran san, ehusur aJon Baptaıs, ehusur ahai susur siYesu gail, mai aPita tovi galit sua.

Natgalenan evisi ŋais?

Nalobulat egai ikel ur nəsa tovisi len nasihau 6 B.C. vəbar A.D. 30.

Len nalobulat egai aMattiu itos gat nəbathuyah siYesu hən bıpərɸar ke aYesu evi kiŋ len nəpasusan siTevit tovi kiŋ ta sutuai. Evi kiŋ aGot tokel gati mai alat aIsrael ta sutuai. Ale evi Kristo, aMessiah, aGot totabtabuh lan hən bilav kuv nəvanuan san gail dan nəsaan salito. AMattiu ikel ur natit isoɸur aYesu togole.

Isor husur nēsa ahai kelkel ur gail lotokele ta sutuai, ale len aYesu na-pəhāv-utaut-an galen lotokele lusarpoh. Len nalobulat egai aMattiū itos gat nasoran erim hən naṗusanan siYesu, lumaiegai:

Nasoran san 1 (5.1–7.29)

Nasoran san 2 (10.5–11.1)

Nasoran san 3 (13.1-52)

Nasoran san 4 (18.1-35)

Nasoran san 5 (24.1–25.46)

Imaienan, aMattiū itos nalobulat egai hən naJu ləbikad nadəlomian len aYesu, aGot totabtabuh lan hən ḃevi Kristo, hən ḃeil a mō hən galito, ḃevi kiṅ salito.

1) Nəbathuyah mai nəpasian siYesu (1.1–2.23)

2) Natgalenan lotoutaut hən aYesu hən nau-man san (3.1–4.11)

3) AYesu etuḃat hən nauman san (4.12-25)

4) Na-kel-uri-an aYesu tokele len naṽehuh (5.1–7.29)

5) AYesu igol namerikel isoḃur (8.1–9.34)

6) AYesu esəvat ahai susur lotovi 12 van (9.35–11.1)

7) AYesu eṗusan husur natohan pipihabəlan aGot len nəmav (11.2–13.52)

8) AMattiū itos husur nəvanuan gail lotokad nadəlomian tokəkereh (13.53–15.20)

9) Nagilen nauman siYesu len naut a Kalili (15.21–18.35)

10) AYesu iyar tur len naut gail tarhəwisel Jortan, evi Jerusalem (19.1–20.34)

11) Nauman siYesu len naut a Jerusalem (21.1–25.46)

12) Lutah gat aYesu (26.1-56)

13) Lukot hən aYesu, lugol imat len nəhai bal-bal (26.57–27.66)

14) AYesu ile məhat dan nəmatan (28.1-20)

Nəbathuyah siYesu

(Luk 3.23-38)

¹ Egai evi na-tos-gati-an sua hən nəbathuyah siYesu Kristo, topat len nəpasusan siTevit, topat len nəpasusan siAraham:

² AAraham evi atəman aIsak.

AIsak evi atəman aJakop,
tovi atəman aJutah mai aʿvan aJutah gail.

³ AJutah evi atəman aPeres mai aSerah, analaru tovi aTamar.

APeres evi atəman aHesron.

AHesron evi atəman aRam.

⁴ ARam evi atəman aAmminatap.

AAmminatap evi atəman aNahson,
tovi atəman aSalmon.

⁵ ASalmon evi atəman aPoas, anan tovi Rahap.

APoas evi atəman aOpet, anan tovi aRut.

AOpet evi atəman aJesse.

⁶ Ale aJesse evi atəman aTevit tovi kiŋ.

Ale aTevit evi atəman aSolomon,
anan tovi asoan aUriah a mō.

⁷ Ale aSolomon evi atəman aRehopoam.

Ale aRehopoam evi atəman aPijah.

Ale aPijah evi atəman aAsa.*

⁸ Ale aAsa evi atəman aJehosafat.

Ale aJehosafat evi atəman aJoram.

Ale aJoram evi atəman aUsiah.

⁹ Ale aUsiah evi atəman aJotam.

---

* **1:7:** Nalobulat galevis ta sutuai luke Asaf ləsake Asa.

Ale aJotam evi atəman aAhas.

Ale aAhas evi atəman aHesekiah.

¹⁰ Ale aHesekiah evi atəman aManasseh.

AManasseh evi atəman aAmon.

Ale aAmon evi atəman aJosiah.

¹¹ Ale aJosiah evi atəman aJekoniah

mai aʋan gail len nəboŋ

lotomaŋiŋiriah vi Papilon.*

¹² Husur nəmaŋiŋiriah vi Papilon:

aJekoniah evi atəman aSealtiel,

ale aSealtiel evi atəman aSeruppapel.

¹³ Ale aSeruppapel evi atəman aApiut,

tovi atəman aEliakim.

Ale aEliakim evi atəman aAsor.

¹⁴ AAsor evi atəman aSatok.

Ale aSatok evi atəman aAkim.

Ale aAkim evi atəman aEliut.

¹⁵ Ale aEliut evi atəman aEleasar.

Ale aEleasar evi atəman aMattan.

Ale aMattan evi atəman aJakop.

¹⁶ Ale aJakop evi atəman aJosef tovi asoan aMeri,
topas aYesu, lotokisi hən aKristo, aGot
totabtabuh lan.

¹⁷ Imagenan, tuŋat len aApraham vəbar aTevit
ikad naur lotovi 14 ŋisi, ale tuŋat len aTevit vəbar
nəmaŋiŋiriah vi Papilon ikad naur lotovi 14
am, ale tuŋat len nəmaŋiŋiriah vi Papilon vəbar
aKristo, aGot totabtabuh lan, ikad naur lotovi 14
tətas.

AMeri ipas aYesu

(Luk 2.1-7)

¹⁸ Nəpasian siYesu Kristo evisi magegai. Anan
aYesu, aMeri ikel gati ke tilah mai aJosef, be a tahw

* **1:11:** 2Ki 24.12-16

hən arbiḃon, isaḃi ke etian, aNunun aGot togole.

¹⁹ Husur ke ahaṽut san, aJosef tovi nəvanuan tonor, nəboḃon tosəsəlon hən aMeri totian, emətahun ḃigol nahurun aMeri ḃisa, ḃa isaḃ səhoti len nənauan san ke teriḃon aMeri, be emətahun avan ideh ḃeləboii.

²⁰ Nəboḃon tonau natgalenan sal, aḃel sua siNasuḃ evisi həni len nabəḃer. Ike, “Josef anatan ulumḃan siTevit, sagemətahw hən gəḃesəhar aMeri hən ḃevi asoamḃ, bathut natətai totian həni, aNunun aGot gatolavi maii. ²¹ Alitenan dereh tipas anatan ulumḃan balai, ale geriḃon nahəsən aYesu lan, husur gai tilav kuv nəvanuan san gail dan nəsaan salit balai.”

²² Natgalen ḃisi evisi hən ḃigol nəsa aGot tokele len nabuḃon aḃai kelkel ur ḃisarpoh. Ike:

²³ “Məteris! Navensus dereh tetian,
ale tipas anatan ulumḃan,
ale lekis nahəsən aImmanuel,”
namilen tovi
“AGot itah mai gadito.”*

²⁴ Nəboḃon aJosef tolele, igol nəsa aḃel siNasuḃ tokel maii. Esəhar aMeri tovi asoan ²⁵ be sagol naitian maii van vəbar nəboḃon topas anatan ulumḃan sua. AJosef eriḃon nəhes Yesu lan.

2

Nəvanuan lotokad namitisau hən naməso

¹ Husur nəboḃon lotopas aYesu len naut a Petlehem a Jutea, len nəboḃon aHerot tovi kiḃon, alalumḃan namitisau hən naməso luyar dan Nais vi Jerusalem ² luke, “Atenan lotopasi hən ḃevi kiḃon seju gail, atenan gai be? Husur namtoris naməso

---

* **1:23:** Isa 7.14, 8.8, 10

san nəboŋ tovisi ale namtogəm hən namtbilotu həni.”

³ Nəboŋ aHerot aKiŋ tosəsəloŋ hən natenan, nəlon etuhatuh, mai alat a Jerusalem p̄isi lumagenan. ⁴ Ekis abiltihai tutumav p̄isi mai ahai p̄usan p̄isi hən nalo luḅonḅon ale eus galit ke, “AKristo, aGot bitabtabuh lan, dereh lipasi a be?” ⁵ Ale lukel maii ke, “Len naut a Petlehem a Jutea, husur ahai kelkel ur itosi maiegai ke:

⁶ “ ‘Be gaiug, a Petlehem, len naut a Jutah,
 gəsavi naməkot len alat lotokad na-il-a-m̄o-an
 len naut a Jutah,
 husur len gaiug, nəvanuan na-il-a-m̄o-an sua dereh
 tegəm balai
 hən beil a m̄o hən nəvanuan sagw gail, alat a
 Israel,
 hum nəvanuan nasipsip toil a m̄o hən gal-
 ito.’ ”*

⁷ Beti aHerot igol nəḅonḅonan tosusuah mai alalurnan namitisau hən nam̄eso. Eus galit hən nəboŋ mai namityal nam̄eso tovisi ale lukele. ⁸ Esəvat galit vi Petlehem ale ike, “Mitivan, doŋ vahvahur natətai. Nəboŋ mətbisabi, kel uri mai ginau hən ginau am nəḅivan valotu həni.”

⁹ Nəboŋ lotosəsəloŋ hən nakinŋ tononŋ, lorinŋ naut enan, ale nam̄eso lotorisi nəboŋ tovisi, eil a m̄o hən galito van vail məhat hən naut natətai totoh lan. ¹⁰ Nəboŋ lotoris nam̄eso lukemkem masuḅ. ¹¹ Nəboŋ lotobis lohoim loris alarminan, aMeri mai natətai, ale lotəgedur, lulotu həni, ale losəŋav hən naviolan salit hən ləḅeviol mai natətai hən

---

* **2:6:** Mic 5.2

nagol, nafranġinsens mai namər.* ¹² Nəboŋ lotoke livan, aGot ikel nalələgauan mai galit len nabəber ke saletəlmam van hən aHerot, ɲa lotəlmam vi lan nəkantri salit len naḡisal tile.

Nə-gam-yav-an vi Ijip

¹³ Nəboŋ alalumnan namitisau hən naməso lotovan tia, aŋel sua siNasuḅ evisi hən aJosef len nabəber ike, “Gile məhat, səhar alarminan, gam vi Ijip, ale toh ei vir nəbikel mai gaiug hən gəbetəlmam, husur aHerot dereh tekəta doŋ amas hən biġol biḡmat.”

¹⁴ ɲa aJosef ile məhat, esəhar alarminan len mariug ale eriŋ naut enan vi Ijip. ¹⁵ Itoh ei van vəbar nəmatan siHerot. Imagenan, nəsa Nasuḅ aGot tokele isarpoh, len nabuŋon ahai kelkel ur ike, “Nokis anatugw ulumnan dan naut a Ijip.”*

Nəmatan silathutai

¹⁶ Nəboŋ aHerot tonau ləboii ke alalumnan namitisau hən naməso lotogəraasi, nəlon ipaŋpaŋ masuḅ vəsa. Esəvat alalumnan hən ləbiġol alathutai piisi, nədaḡ halit toru vi paŋ, ləbiḡmat len naut a Peṭlehem mai naut gail lotodar visi. Natenan inor

---

* **2:11:** Nagol evi nametəlai sua tomədmədau, nətau han toyanyaŋ. Nagol sətəŋ. Nəvat hən gəbeḅur nagol etibau gol ke evi nametəlai sekiŋ gail. Nafranġinsens evi nəda hən nəhai tomasmas nəboŋ tosusau. Nəvanuan gail lurer hən nəvanuan həni ale len nalotuan silat a Israel loṗəŋasi len natutumavan husur nəboŋ nəbasuhab han esusau. Namər am evi nəda hən nəhai lotogol tomasmas, ale nəvanuan loləmasi hum nəhai pəhas. Loləmasi am hən ləberinġi len nəkaliko lotoruŋ gol niben nəvanuan tomat lan hən biḡpat ebəlav be asike biḡbo. * **2:15:** Hos 11.1

hən namityal tosaḅi len alalunġan namitisau hən namġeso. ¹⁷ Beti nġsa aJeremiah, ahai kelkel ur tokele, isarpoh, ke:

¹⁸ “Ikad nadoldol sua len naut a Ramah,
totan, tois habat len nalolosaan,
ARakel itanġis anatun gail,
emġtahun avan ideh ħetġnoḅ nġlon vi pan
husur loḅuer tia.”*

Natġlmaman vi Nasaret

¹⁹ Nġboḅ aHerot tomat tia, aḅel sua siNasuḅ evisi hən aJosef len naḅġber len naut a Ijip ²⁰ toke, “Gile mġhat, sġhar alarminan, gevi lan naut a Israel, husur alat lotodoḅ natġtai hən lġḅigol ħimat, lumat tia.” ²¹ Na ile mġhat, sġhar alarminan ale evi lan naut a Israel. ²² Avil nġboḅ tosġsġloḅ hġni ke aArkelaus tovi kiḅ, tolav namilen aHerot tovi atġman, len naut a Jutea, emġtahw hən ħivan ei. Nġboḅ aGot tokel nalġlġgauan maii len naḅġber, eriḅ naut enan, evi Kalili. ²³ Ibar navile sua, a Nasaret, ale itoh ei. Beti nġsa ahai kelkel ur gail lotokele isarpoh ke, “Lekisi hən auleNasaret balai.”

3

AJon Baptais eutaut hən naḅisal (*Mak 1.1-8; Luk 3.1-18; Jon 1.19-28*)

¹ Len nġboḅ galenan, aJon Baptais egġm vi lan naut masmas toḅġbesw a Jutea. Etuḅat kel ur naḅisulan siGot. ² Ike, “Mitipair dan nġsaan samito husur natohan pipihabġlan aGot len nġmav egġm pġpadaḅ.”

---

* **2:18:** Jer 31.15

3 Husur gai boh, ahai kelkel ur aIsaiah tosor husuri ke,

“Nadoldol sua satokai len naut masmas tob̃besw, ‘M̃eteutaut h̃en nãp̃isal m̃os Nasub̃,

gol nãp̃isal san gail linor.’ ”*

4 AJon m̃au esun nahurabat lotovaii h̃en na-sivurh̃et nekamel, mai etutũv h̃en ñehau tutũv h̃en nahurhũbuluk.* Ihan tãṽtãṽor, ihan nalokust mai ñehani.*

5 Beti alat a Jerusalem mai a Jutea mai naut tostar vis Nawisel Jortan, luvan van h̃eni.

6 Ale ibaptais h̃en galito len Nawisel Jortan ñebõn lotokel ṽehot ñesaan salit gail.

7 Ñebõn toris naFarisi mai naSattiusi gail lotosob̃ur lotog̃em h̃en l̃eb̃ibaptais, ikel mai galit ke, “Anatun ñem̃at gail!† Ase ikel nal̃el̃og̃auan

mai gamito h̃en m̃et̃bigam dan nãb̃iltilol pãñpãñ beg̃emai? 8 Len ñemauran samito mitĩvan h̃en nãṽite tinor h̃en ñepairan samito dan ñesaan.

9 Samtinau ke m̃etol̃eboi m̃et̃b̃ikel mai gamit gabag ke, ‘Asike datupanis, aApraham evi at̃emadato ta sutuai.’ Husur nukel mai gamit ke, aGot el̃eboi

b̃ilav ñevat galegai ŋai, ale gol ke leg̃em vi pasusan siApraham!

10 AGot esum̃an naulum̃an toutaut tia h̃en b̃itai nekadhuhai gail h̃en nakuvkuv; ñehai p̃isi l̃es̃eṽan h̃en nãṽit tovoi, gai dereh titaii, bar h̃en gail vi lan ñehab.

11 Ginau nubaptais h̃en gamit h̃en ñewai sil ñepairan dan ñesaan samito.

---

* 3:3: Isa 40.3   * 3:4: 2Ki 1.8   * 3:4: Nalokust ehun natohtohlom̃etu, naJu gail lotol̃eboi l̃eb̃ihanh̃ani. Ñehani evi natit tohehe masũv topat len naim sesukapak gail. † 3:7: Len naut egai nasuruan ta Kris ike ñevaipa tovi ñem̃at tosa. Len ñenauan seju gail, ñem̃at isa masũv hum nat̃emat toil a m̃o h̃eni.

Avil avan sua satogəmai tohusur ginau, idan am səhor ginau, ginau novi naut kəmas ηai, nəsanor kasi hən nəbisah ruβat nəhau hən naributbut san.† Gai dereh tibaptais hən gamito hən aNunun aGot mai nəhab. ¹² Gai esumñan naulurñan topat nəhai rivrivhai hən bəpəpəhun namisurhuwit dan nasugut nawit tommas. Dereh tibon hən namisurhuwit len natuhim han, be tepəηas nasugut nawit tosa len nəhab todədas nəmatan.”

Nəbaptaisan siYesu

(Mak 1.9-11; Luk 3.21-22)

¹³ Beti aYesu egəm len naut a Kalili vi lan Nawisel Jortan hən aJon bibaptais həni. ¹⁴ Avil aJon isor tasi, ike, “Satimaienan, nəsanor hum gaiug. Ivoi am ke gaiug mñau gibaptais hən ginau, gol ke gogəm hən ginau mabe?” ¹⁵ Ris aYesu tosor vari ke, “Gidamñ hən nəbibaptais gagai, husur inor hən darbigol natit pisi tonor, aGot toləηoni.” Beti aJon idamñ hən bibaptais həni. ¹⁶ Nəboη aJon tobaptais həni tonon, vəha-sua ηai aYesu evi məhat dan nəwai. Nəməv esəηav mñosi ale eris aNunun aGot togəm vi pan hum nətav,§ ale egəm toh lan. ¹⁷ Ale nadoldol len nəməv ike, “Anatugw ulurñan bogai notoləmas buni. Nohəhaʋur masuʋ həni.”*

4

Natəmat italtal ke aYesu tigol nəsaan

(Mak 1.12-13; Luk 4.1-13)

---

† **3:11:** Evi slev gail lotosah ruβat nəhau hən naributbut silat lotovi lohoim, ale naslev evi naut kəmas len nənauan salit gail.

§ **3:16:** Nətav ehum navimal be epəhapəhw. * **3:17:** Psa 2.7; Isa 42.1

1 Beti aNunūn aGot esəhar aYesu vi lan naut masmas toβəbesw hən natəmat βitaltal ke tigol nəsaan. 2 Len nəmariboŋ tovi 40 mai nalenmariug tovi 40 aYesu səhan, gol ke nəmal ihati. 3 Beti natəmat egəm həni, ike, “Gəβevi aNatun aGot, kel mai nəvat galegai ke legəm vi bəta.” 4 Ris tosor vari ke, “Natosian siGot ike, ‘Nəvanuan edədas βimaur len nabəta ŋai, be imaur len nasoruan p̄isi aGot tokele.’ ”* 5 Beti natəmat esəhari vi lan nabiltivile siGot, a Jerusalem, ale erinji eil gilgile a məhat buni len naim siGot. 6 Ale ikel maii ke, “Gəβevi aNatun aGot, gigol gaiug gabag giteh vi pan. Husur natosian siGot ike, “AGot dereh tikele hən aŋel san gail husur gaiug ale lipat gaiug vi məhat len navəlalito

hən asike nariem̄ βesəhot nəvat.’ ”*

7 AYesu isor vari ke, “Natosian siGot ikele am ke, ‘Sagitaltal kitev nədanjan siNasuβ aGot sam̄ ke timabe.’ ”* 8 Ale natəmat esəhar tətəs həni van hən navəhuh tosaḥsah habat, ale eṽusani hən nəkantri p̄isi len navile a pan len nəyalyalan salito. 9 Ale ikel maii ke, “Dereh nilav natgaleg p̄is mai gaiug, gəβetənedur, lotu hən ginau.” 10 Beti aYesu ikel maii ke, “Setan gevi tut! Husur natosian siGot ike, ‘Gilotu hən Nasuβ aGot sam̄ māu, ale gigol nalotuan van hən gai səβon.’ ”* 11 Beti natəmat erinji, ale aŋel gail logəm vi tarhət san.

*AYesu etuβat hən nauman san
(Mak 1.14-15; Luk 4.14-15)*

---

* 4:4: Deu 8.3   * 4:6: Psa 91.11-12   * 4:7: Deu 6.16   * 4:10: Deu 6.13

12 Nəboŋ tosəsəlon həni ke lototah gat aJon, riŋi len naim bəbaŋis, aYesu eriŋ naut enan, evi Kalili.*

13 Elul dan naut a Nasarət a Kalili van vatoh len naut a Kapernaum tarhəbiltiwai. Kapernaum ipat len naut sinahəmar gəlaru, a Sepulun mai a Naftali.

14 Imagenan, nəsa ahai kelkel ur, aIsaiah, tokele, isarpoh. Ike,

15 “Naut sinahəmar Sepulun mai naut sinahəmar Naftali,
metp̄isal vi lan nabiltiwai, tarhəwisel Jortan,
len naut a Kalili simetb̄os gail,

16 nəvanuan gail lotobətah len nəmargobut
loris nabiltimial;

len galit lotobətah len naut hən nəm̄ol hən nəmatan,
nam̄ial siGot evisi, em̄ias galito.”*

17 Len nəboŋ enan van, aYesu etubat kel uri ke, “Pair dan nəsaan samito husur natohan pipi-habəlan aGot len nəmav egəm pəpadan!”

Ahai susur metə kav gail
(Mak 1.16-20; Luk 5.1-11)

18 Len nəboŋ sua aYesu iyar husur nətarhət nabiltiwai lotokisi hən Nabiltiwai Kalili. Eris alarmiṽan, aSimon, nahəsan togon aPita, mai aAdru aṽan. Arubar hən nalevlev vi lan nabiltiwai, husur arovi vanuan nəsahiehan. 19 Ale ikel mai gəlar ke, “Gəm husur ginau, ale gamər mərtosah hən naieh, dereh nigol mirisah hən nəvanuan gail.” 20 Vəha-sua ŋai aroriŋ nalevlev səlaru, arohusuri.

21 Nəboŋ toyar van am, eris alarmiṽan am, nahəsalar aJemes anatun aSepeti, mai aJon, aṽan.

---

* **4:12:** Mat 14.3; Mak 6.17; Luk 3.19-20   * **4:16:** Isa 9.1-2

Arutoh len naḅot mai atəmalaru aSepeti, lobutan nalevlev salit gail lunor. Ale aYesu ekis gəlar gəmai. ²² Vəha-sua ŋai aroriŋ naḅot mai atəmalaru, arohusuri.

AYesu igol alat lotoməsah lumaur

²³ Ale aYesu iyar turtur len naut a Kalili p̄isi. Eḅusan len naim naḅonḅonan seJu gail, ikel ur na-kel-uri-an tovoi hən natohan pipihabəlan aGot, ale igol nəvanuan gail lotokad naməsahan tiltile gail o nibelit tomatmat, lumaur. ²⁴ Na-kel-uri-an husuri ibar naut a Siria kavkav. Ale nəvanuan gail losəhar alat lotoməsah gəm həni: alat lotokad naməsahan tiltile, alat nibelit topəŋas, alat lotokad natəmat gail, alat lotokad nahumatmat mai alat nahudhubelit tomat, ale igol galit lumaur. ²⁵ Naḅiltiḅoh gail lohusuri, alat a Kalili, a Tekap̄olis, a Jerusalem, a Jutea mai alat tarhət Nawisel Jortan.

5

*Na-sor-ivoi-an gail
(Luk 6.20-23)*

¹ Nəboŋ aYesu toris naluḅoh gail, etəvehuh, ebətah. Nəboŋ tobətah, ahai susur san gail logəm həni, ² ale etuḅat ḅusan galit ke:

³ “Alat lotoləboi len nəlolito ke lotopar Got, be lotoləḅoni,

navoian siGot igol gagai lukab həni,
husur natohan pipihabəlan aGot len nəmav evi
salito.

⁴ Alat lototaŋ,

navoian siGot igol gagai lukab həni,
husur dereh leləḅon tivoi am len nəlolito.

- 5 Alat nəlolit tomədau,
navoian siGot igol gagai lukab həni,
husur aGot teviol hən navile a pan mai galito.
- 6 Alat lotomalkəkət, lotomaduh hən nanoran,
navoian siGot igol gagai lukab həni,
husur dereh lihanukub.
- 7 Alat nəlolit totaŋis avan ideh, lotovi tarhət san,
navoian siGot igol gagai lukab həni,
husur dereh aGot tilolosa hən galit balai.
- 8 Alat nəlolit tomasil, lotoləŋon aGot səbon ŋai,
navoian siGot igol gagai lukab həni,
husur dereh leris aGot balai.
- 9 Alat lotogol nanoŋan hən nəbalan gail, lotogol
natəmat,
navoian siGot igol gagai lukab həni,
husur dereh aGot tekis galit hən anatan gail.
- 10 Alat, nəvanuan gail lotomədas bun galito
sil lotogol nəsa tonor,
navoian siGot igol gagai lukab həni,
husur natohan pipihabəlan aGot len nəmav evi
salito.
- 11 “Nəboŋ nəvanuan gail ləbisor viles gamit vəsa,
ləbēmədas bun gamit gol ke mətbeləŋon bisa vəsa,
ləbelibliboŋ ke məttoŋol nəsaan tiltile sil məttovi
esagw, navoian siGot igol mətukab həni. 12 Len
naŋide tomaiēnan lomədas tabtab hən ahai kelkel
ur gail ta mō. Mitikemkem, mətəhəhaŋur husur
aGot ikad nakonpurpuran totibau mōs gamit len
nəmav.”*

Nətas mai namial
(Mak 9.50; Luk 14.34-35)

* 5:12: 2Chr 36.16; Uman 7.52

13 AYesu isor kēta ke, “Gamit mētohum nētas* mōs navile a pan.† Be nabus hēn nētas bimasig hēn bēduḅe, tegām vi tas tētas am mabe? Savoī hēn natideh am. Ivoi ḡai hēn lēbībar hēni len tan hēn nēvanuan gail lēbīpal gati.

14 “Gamit mētohum namīal mōs navile a pan. Nabiltivile topat mēhat len naḅehuh edēdas bēsusuah. Nēvanuan p̄isi lolēboi lēberisi. 15 Ale avan ideh asike epigau namīal, riḡi pipit nēhad. Aoa! Erinḡi a mēhat hēn bēmīas galit p̄isi lototoh len naim. 16 Tomaienan, namīal samit temīal mōs nēvanuan p̄isi hēn lēberis navoian mēttoḡolgole, ale sal suh nēyalyalan seTēmamit len nēmav.

Naḡusanan husur nalo siMoses

17 “Samtinau ke notogām hēn nēbikaskas nalo o nēsa ahai kelkel ur lotokele. Ao, nēsagām hēn nēbikaskasi, nogām hēn nēbīḡol bīsarḡoh. 18 Nokitin mai gamit ke, van vēbar nēboḡ nēmav mai navile a pan arbimasig, sēkad nēmaḡirhēt natosian bimasig dan nalo siGot, vir natit p̄isi bīsarḡoh. 19 Imaienan, avan ideh bīlaḅur bēsua tokēkerekh len nalo, ale toḅusan nēvanuan gail hēn lēbīḡol tētoḅ hēni, dereh tevi ut kēmas balai len galit lototoh pipihabēlan aGot len nēmav. Avil avan ideh toḡol husur nalo, toḅusan nēvanuan hēn lēbīḡol

---

* **5:13:** Nētas aYesu tosor huḡuri evi nasol tohum nēvat lotohiri len tan, savi nētas tovi wai. † **5:13:** Nētas elēboi bīḡol namēḡod ivoi tebēlav, ilav kivi dan nabōan. Imagenan, alat lotohusur aYesu lolēboi lēbetēḡau gat nēsa tovoi ale ḡol nēsa tosa sēsa habat hēn nēvanuan navile a pan lēbivoi am. Luḡol navile a pan ivoi am hum nētas toḡol nabus hēn nēhanian ivoi am.

gail, dereh tetibau balai len natohan pipihabəlan aGot len nəmav. ²⁰ Be nukel mai gamit ke, mət̃bike mət̃bēbis len natohan pipihabəlan aGot len nəmav, mitimasnor səhor ahai þusan hən nalo mai na-Farisi gail.

Nəlol paŋpaŋ

²¹ “Mətosəsəloŋ tia hən nəsa aGot tokele mai naur gail ta sutuai ke, ‘Sagigol avan ideh timat’[†] ale ‘avan ideh togole, dereh tipanis.’^{*} ²² Be nukel mai gamit ke, avan ideh nəlon topəŋas aʋan, tipanis. Ale avan ideh tosor viles aʋan, dereh tevi lan nakotan hən nəSanhitrin. Ale avan ideh toke, ‘Gumelmel, govi hoʋon!’ inor hən bevi lan nəhab naut nəmatan. ²³ Imaienan, gəb̃ilav naviolan sam̃ van hən nəmel tutumavan ale gəb̃inau təlmam həni ke, gotogol natesua togol aʋam̃ tokad nəsasaaan mai gaiug, ²⁴ ħimaienan, riŋ naviolan sam̃ ei. Givan hən aʋam̃ hən mərb̃inor, mərb̃ikad navoivoian tətəs. Beti gəm, lav naviolan sam̃ mai aGot len natutumavan van həni.

²⁵ “Avan ideh ħikot hən gaiug, len nəyaran sam̃ mai atenan tosor tas gaiug, len naþisal vi lan nakotan ŋai, gisaʋsaʋut hən mərb̃ikad natəmat tətəs. Asike gəbigole, dereh teliv gargar gaiug vi lan nəmatsistret, ale nəmatsistret teriŋ gaiug len navəlan nalipah, ale nalipah tibar hən gaiug len naim bəbaŋis. ²⁶ Nukel nakitinan mai gaiug ke,

---

[†] **5:21:** Nəboŋ toke Sagigol avan ideh timat namilen ke sagigol avan ideh timat sil nəlol paŋpaŋ sam̃ o naləŋonian sam̃ ŋai. ^{*} **5:21:** Exo 20.13; Deu 5.17

asike govivile dani vøbar gæbøvur þis nøvat hæn nøpain nø matsistret toriŋi.

Naitian tosa

²⁷ “Møtosəsəlonŋ tia hæn nəsə aGot tokele ke, ‘Sagigol naitian toþur kotov nəlahan,’* ²⁸ ris no-tokel mai gamit ke, avan ideh tokəta husur napəhaʋut hæn þeləŋoni, len nəlon, gai igol naitian maii tia. ²⁹ Namətaŋ nəmatu þigol gaiug gəþigol nəsəan, kis kuvi, bar həni. Nahudhubem̄ þebuer enan esəhor ləþibar hæn nibem̄ kavkav len nəhab nəmatan. ³⁰ Navəlaŋ nəmatu þigol gaiug gəþigol nəsəan, ta kotovi, bar həni. Nahudhubem̄ þebuer enan esəhor nibem̄ kavkav þevi lan nəhab nəmatan.

Natiʋosan

(Mat 19.9; Mak 10.11-12; Luk 16.18)

³¹ “Nalo ike, ‘Avan ideh totiʋos hæn asoan, atenan timaslav naløbulat hæn natiʋosan mai alitenan.’* ³² Avil nukel mai gamit ke, avan ideh totiʋos hæn asoan, naut kəmas alitenan sagol naitian tosa, atenan igol ke asoan igol naitian toþur kotov nəlahan. § Ale avan ideh tolah mai napəhaʋut totiʋos, gai igol naitian toþur kotov nəlahan.”

Na-kel-gati-an gotota gati len nəhon aGot

³³ AYesu isor am ke, “Møtosəsəlonŋ tia hæn nəsə aGot tokele mai naur gail ta sutuai ke, ‘Sagikel na-kel-gati-an gəgəras, be gigol na-kel-gati-an sam̄ van hæn Nasuþ aGot, tisarpoh.’* ³⁴ Avil nukel

* **5:27:** Exo 20.14; Deu 5.18   * **5:31:** Deu 24.1   § **5:32:** Len navide seju gail, apəhaʋut saləboi þitoh səþon, gol ke alitenan timaslah tətəs hæn þimaur. Be alitenan þilah tətəs, atenan totiʋos həni igol ke asoan igol naitian toþur kotov nəlahan.   * **5:33:** Lev 19.12; Num 30.2; Deu 23.21-24

mai gamit ke, samtikel nāhes ideh hən ħita gat na-kel-gati-an samito. Samtikel nāhes nāmav husur aGot ebətah len nāmav topat pipihabəlan. ³⁵ Samtikel nāhes navile a pan husur ehum nakes aGot toriŋriŋ narien lan nəboŋ tobətah len nāmav. Samtikel nāhes naut a Jerusalem husur evi nabiltivile seKiŋ toyalyal, tovi aGot. ³⁶ Sagikel nāhes nəkadum̃ hən ħita gat na-kel-gati-an sam̃ husur godədas gəb̃igol nasivur ideh ħepəhw o ħimermer. ³⁷ Len nəsa gotokele, ‘Evoi’ sam̃ timasvi ‘Evoi’ ŋai, ‘Aoa’ sam̃ timasvi ‘Aoa’ ŋai. Nasoran ideh am egəm len atenan tosa vəsa masuŋ tovi təmat.

Nasisilan
(Luk 6.29-30)

³⁸ “Mətosəsəlonŋ tia hən nəsa aGot tokele ke, ‘Gəb̃igol namətan o nariŋvon avan ideh ħimasig, namətaŋ o nariŋvom̃ timasmasig.’* ³⁹ Avil nukel mai gamit ke, samtesisil hən avan ideh togol tosa hən gamito, be avan ideh ħiŋvos nətarhoŋ nəmatu, pair hən nətarhəte van həni. ⁴⁰ Ale avan ideh ħikot hən gaiug, ħilav nəhai susun sam̃ hən ħisar gel nəkabut sam̃, gidam̃ hən nahurabat naut susus am maii. ⁴¹ Nasoltia ta Rom** ħigol ke gəb̃ipāt natit san gail van vəbar nəmail†† ħesua, gipati vəbar nəmail teru. ⁴² Avan ideh ħeus gaiug hən natideh, lavi maii, ale gai ħike ħikabut sam̃, sagipair dani.

---

* **5:38:** Exo 21.24; Lev 24.20; Deu 19.21   ** **5:41:** Nasoltia silat aRom, inor hən ħigol auleJutea hən ħitariv nəhad san van vəbar nəmail ħesua.   †† **5:41:** Nəmail evi namita tovi 1,500.

Ləmas bun aenemi sam̃ gail
(Luk 6.27-28, 32-36)

⁴³ “Mətosəsəloñ tia hən nəsa aGot tokele ke, ‘Ləmas bun alat lototoh pəpadaŋ hən gaiug,’* ale ikad nasoruan am toke ‘mətahun bun aenemi sam̃ gail.’ ⁴⁴ Avil nukel mai gamit ke, mətələmas bun aenemi samit gail, ale alat lotomədas bun gamit hən mətbeləŋon b̃isa vəsa, mitisor tuṽ m̃os gal-ito. ⁴⁵ Mitimaienan hən mətbesum̃an aTəmamit len nəmav bathut igol nəyal tovisi, tovi məhat, tosun alat lotosa mai lotovoi, ale esəvat naus van hən alat lotonor mai ləsanor. ⁴⁶ Husur mətbeləmas bun ŋai alat lotoləmas bun gamito, aGot asike ilav nakonpurpuran ideh mai gamit sile. Nəvanuan nətaks am lugol tomagenan. ⁴⁷ Mət̃bike, ‘Ivoi,’ mai alat lotosum̃an gamit ŋai, gamit mətotile mabe? Alat ləsavi Ju lotovi metb̃os gail, galit am lugol tomagenan. ⁴⁸ Imaienan, gamit m̃au mitimasnor kavkav hum aTəmamit len nəmav tonor kavkav.”*

6

Na-viol-həni-an mai alat lotom̃idol

¹ AYesu isor am ke, “Mətələləgau! Samtigol nagolean tonor samito len nəhon nəvanuan gail hən ləb̃isal suh gamito. Mət̃bimagenan, nakonpurpuran aTəmamit len nəmav tokade m̃os gamito, eḅuer.

² “Imaienan, nəboŋ mət̃beviol mai alat lotom̃idol, samtiwal həni hum nəvanuan gəgəras gail. Galit lugole len naim naḅonḅonan mai len

---

* **5:43:** Lev 19.18   * **5:48:** Lev 19.2; Deu 18.13

nametp̄isal gail hən nəvanuan gail ləb̄isal suh galito. Nokitin ke asike lukad nakonp̄urp̄uran ideh am hən nəsa lotogole, be nə-sal-suhi-an enan ηai. ³ Avil nəboŋ mət̄beviol mai alat lotom̄idol, gole hən avan ideh asike b̄eləboii. ⁴ Bimaienan, nəsa mət̄bigole tesusuah. Ale aTəmamit len nəmav, toris nəsa tosusuah, dereh gai tilav nakonp̄urp̄uran mai gamito.

Nəp̄usanan husur na-sor-tuṽ-an
(Luk 11.2-4)

⁵ “Nəboŋ mət̄bisor tuṽ, samtesum̄an nəvanuan gəgəras gail! Loləmas ləb̄eil sor tuṽ len naim nəb̄onb̄onan gail mai tarhəp̄isal topasil gail hən nəvanuan gail ləb̄isal suh galito. Nokitin ke asike lukad nakonp̄urp̄uran ideh am hən nəsa lotogole, be nə-sal-suhi-an enan ηai.* ⁶ Avil nəboŋ mət̄bisor tuṽ, b̄is len naut tosusuah lohoim samito, ale nəboŋ mət̄bəkəkol hən nabopita b̄inoŋ, sor tuṽ vi təban aTəmamit tosusuah. Ale aTəmamit toris nəsa gotogole tosusuah, dereh gai tilav nakonp̄urp̄uran mai gamito.

⁷ “Nəboŋ mət̄bisor tuṽ, samtiwal tavgav hum nametb̄os gail lotonau ke nagot salit gail losəsəlōŋ hən nasorsoran tobəlav ηai. ⁸ Imagenan, samtesum̄an galito, husur aTəmamit eləboi nəsa mət̄toṽm̄idol həni, naut kəmas mət̄saudi həni sal. ⁹ Imagenan, mitisor tuṽ maiegai:

“ ATəmanamito len nəmav,
nahəsam̄ tiyalyal tabtab.

¹⁰ Gegəmai hən nəvanuan p̄isi ləb̄itoh pipihabəlaṽ,

---

* 6:5: Luk 18.10-14

Nəsa gotoləŋoni m̄au tevisi,

len navile a pan hum ŋai tovisi len nəmav.

¹¹ Viol hən nəhanian husur nəboŋ v̄isusua mai ginamito,

¹² Ruḅat nəsaan sinamit gail,

suñan ŋai namttoruḅat nəsaan silat lotogole hən ginamito.

¹³ Sagidam̄ hən natideh hən bitaltal ke namtigol nəsaan,

be lav kuv ginamito dan navəlan atenan tosa vəsa masuṽ, tovi təmat.’

¹⁴ “Husur mətberuḅat nəsaan gail silat lotogol tosa hən gamito, aTəmamit len nəmav dereh teruḅat nəsaan samit gail. ¹⁵ Wake asike mətberuḅat nəsaan gail silat lotogol tosa hən gamito, aTəmamit asike eruḅat nəsaan samito gail.”

Nəboŋ mətsəhan m̄os mətbinau aGot

¹⁶ AYesu isor am, ike, “Nəboŋ mətsəhan m̄os mətbinau aGot, samtesuñan alat lotokel natesua be gol natsua tile am, lotosar batut, gol nəholit toməraŋraŋ. Lomədas nəholito, hən nəvanuan gail ləberis ləboii ke ləsəhan. Nokitin ke asike lukad nakonpurpuran ideh am hən nəsa lotogole, be na-ris-ləboii-an sinəvanuan ŋai. ¹⁷ Be gamito, nəboŋ mətsəhan, mətevəhas nəkadumit gail ale kəkas nəhomit gail ¹⁸ hən nəvanuan gail asike ləberis ləboii ke mətsəhan, avil aTəmamit tosusuah ŋai dereh teləboii. Ale aTəmamit len nəmav, toris nəsa tosusuah, dereh gai tilav nakonpurpuran mai gamito.”

*Naviolan aGot totəgau mōs gamito len nəməv
(Luk 12.33-34)*

¹⁹ Beti aYesu ike, “Samtisah tuan nakontit gail mōs gamit gabag len navile a pan. Husur len navile a pan egai nametəlai itaŋ, nahurabat, nəbarmōm* lomədasi, ale nəvanuan vənvənah lovənoh gail. ²⁰ Aoa, mitigol nəsa aGot toləŋoni ale dereh tetəgau nakontit gail mōs gamito len nəməv, len naut enan naviolan asike itaŋ, asike nəbarmōm emədasi, asike nəvanuan vənvənah ebur naim, vi lohoim hən bəvənohi. ²¹ Husur, naut nakontit samŋ gail lotopat lan, dereh nələm tu tipat tabtab lan.

*Namial hən nibemito
(Luk 11.34-36)*

²² “Namətaŋ ehum namial tolav namial mai nibemŋ. Imaienan, namətaŋ bimaaur, dereh nibemŋ kavkav tepul hən namial. ²³ Avil namətaŋ bisa, dereh nibemŋ kavkav tepul hən nəmargobut. Imaienan, namial gəbinau ke gotokade bevi margobut, dereh nəmargobut enan tevisivis masuŋ!

*AGot mai nasugsugur
(Luk 16.13, 12.22-31)*

²⁴ “Naslev ideh edədas bevi slev simasta toru len nəboŋ tosua, husur dereh temətahun bun tesua ale teləmas bun togon, o dereh tidaŋ len tesua ale tinau ke togon tovi naut kəmas. Gəsaləboi gəbevi slev siGot mai slev sinəvat len nəboŋ toŋitoŋ ŋai.

²⁵ “Husur tomaienən, nukel mai gamit ke, samtinau tuhatuh hən nəmauran samito. Samtinau masuŋ hən nəsa mətbihani, nəsa

---

* **6:19:** Len naut susus gail, nəbarmōm tokəkereh gail luhadhan nahurabat gail van lomədasi gail.

mæt̃bemuni, samtinau masũ hən nibemito mai nəs̃a mæt̃besuni. Nəmauran esəhor nəhanian, ale nibemito esəhor nahurabat mət̃tosuni. ²⁶ Mitinau nəman naməsav gail. Ləsəməbul natideh, ləsəlav kukuv nəhanian, ləsatuani lohoim gail, be aTəmamit len nəmav evəjan galito. Avil len nənauan siGot gamit mət̃osəhor masũ hən nəman galenan. ²⁷ Mət̃oləboi mət̃bigol nəmauran samit tebəlav am len nə-nau-masũ-həni-an samito a? Aoa, səmagenan!

²⁸ “Ale husur nəs̃a mət̃tonau masũ hən nahurabat samito? Mitinau napusihai mai nãvide hən natovan han len naliol marireu. Saum, sasod nahurabat. ²⁹ Be nukel mai gamit ke, napəhasan hən napusihai enan esəhor napəhasan siSolomon tosun nahurabat bilbil tokab.* ³⁰ AGot ħigol naliol ħepəhas maienan, naut kəmas totov daməjai ale pelan han tomasmas, topan len naoven, a məhat hən natenan dereh tilav nahurabat mai gamito, gamit mət̃tokad nadələmian tokəkereh ŋai!

³¹ Imagenan, samtinau tuhatuh hən mət̃bike, ‘Datihan nəs̃a? Datukad nəhanian a?’ o ‘Datemun nəs̃a? Datukad nəwai a?’ o ‘Datesun nəs̃a? Datukad nahurabat ideh a?’ ³² Husur namet̃bos gail ləsələboi aGot lugol tomaienan. Ale aTəmamit len nəmav eləboi tia natit p̃isi mət̃tõmidol həni. ³³ Be a məhat hən natit p̃isi am, mət̃eləjon nəs̃a aGot toləjonni len natohan pipihabəlan, mitidoŋ kitev nanoran len nəhon. Ale dereh tilav mai gamito natit p̃isi mət̃tõmidol həni. ³⁴ Imagenan, samtinau tuhatuh hən nəs̃a ħevisi len nəboŋ pelan, riŋi vir nəboŋ pelan. Husur nəmariboŋ p̃isi ikad na-ləjon-

---

* 6:29: 1Ki 10.4-7

isa-an han, ale nəmaribon̄ p̄isi ikad naut todaŋ han sagesuhud hən natgalen ideh hən nəbon̄ pelan hən bəgəm b̄ipat len nəbon̄ daməŋai.

7

Samtisab̄ səhoti ke avan ideh isa, timaspanis
(Luk 6.37-38, 41-42)

¹ “Samtisab̄ səhoti ke nəvanuan tile timaspanis, hən asike aGot b̄eriŋ gamit mət̄b̄ipanis. ² Husur aGot dereh tisaḅ səhoti ke mitimaspanis p̄itp̄itov̄ hən nəpanismen mət̄tosab̄ səhoti ke nəvanuan tile timaskade. AGot dereh tenənoṽ hən nəsaan samito len naṽide toṽitoṽ hən mət̄benənoṽ hən nəsaan sivan tile gail. ³ Imabe gotokəta kot nakumashəhai len namətan aṽam̄ be gəsənaṽ nabiltitarhai len namətaṽ? ⁴ Imabe gotoləboi gəḅikel mai aṽam̄ ke, ‘Eee, nidakuv nakumashəhai dan namətaṽ bai,’ be gaiug, gukad nətarhai len namətaṽ sal? ⁵ Gaiug gotovi vanuan gəgəras, geliv kuv nətarhai dan namətaṽ a m̄o, beti dereh gekəta timasil b̄inor hən gəḅidakuv nakumashəhai dan namətan aṽam̄. ⁶ Samtilav nəsa tovi siGot mai nalipah gail. Ehum gotolav nasoruan siGot mai alat lotomətahuni. Samtebubulan nanesnes samit gail len nəhon nabuai gail. Mət̄b̄imaienan, dereh lipal kisom gail, beti lipair van hən gamito, kat pəpas gamito.*

Usi, doŋi, deldel
(Luk 11.9-13)

---

* **7:6:** Nanesnes gail lohumi nasoruan siGot, nalipah mai nabuai gail lohumi alat lotomətahuni nasoruan siGot.

7 “Usi van, dereh aGot teviol hēni mai gamito; doŋi van, dereh mitisabi; deldel van, dereh nabopita tesəŋav mōs gamito. 8 Husur nəvanuan p̄isi lotousi, dereh likade; avan ideh todoŋi, dereh tisabi; ale avan ideh todeldel, dereh nabopita tesəŋav mōsi. 9 Ikađ gamit ideh təlav nəvat mot mai anatun nəboŋ tous nabəta hən bihani a? 10 Ale b̄eus naieh sua, gamit ideh təlav nəm̄at maii a? Aoa! 11 Naut kəmas mət̄tosa, gamit mət̄oləboi mət̄bilav naviolan tovoi gail mai anatumit gail. Be aTəmamit len nəmav eviol habat səhor gamito, dereh teviol hən naviolan tovoi gail mai alat lotous gai. 12 Imaienan, natit p̄isi mət̄toləŋoni ke nəvanuan gail ligole mōs gamito, gamit m̄au mitigol timagenan mōs galito. Egai evi naṗusanan kavkav hən nalo siGot, aMoses totoŋi mai natosian sihai kelkel ur gail.

Nametləkau tomagugun
(Luk 13.24)

13 “Bis tur len nametləkau tomagugun, husur ikad nametləkau toṗosṗos, nabiltip̄isal tomalum̄lum̄, tovi lan naut nəmasigan ale nəvanuan isoḅur luyar tur lan. 14 Avil nametləkau tomagugun, natuh̄p̄isal tohab̄ taṽtaṽor, evi lan nəmauran, ale evis ŋai lusab̄ ləboii.

Nəhai mai naṽite
(Luk 6.43-44)

15 “Lələgau! Kətkəta gol gamit dan ahai kelkel ur gəgəras gail. Logəm hən gamit hum nasipsip ləsaləboi ləbemədas natideh, be ləsəmaienan. Len nəlolito lohūm nalipah katkat tosa lotomədas bun nəvanuan gail. 16 Mət̄oləboi mət̄beləboi galit len

nəsa lotogole tohum naʋit nəhai. Nəhai tosa səʋan hən naʋit tovoi; nəhau tosa tokad nasunite səʋan hən nakrep, nəhai tosa tokad nasunite səʋan hən nafik. ¹⁷ Len naʋide tomaienən, nəhai ʋisi lotovoi luʋan hən naʋit tovoi avil nəhai lotosa luʋan hən naʋit tosa. ¹⁸ Nəhai tovoi edədas ʋiʋan hən naʋit tosa, ale nəhai tosa edədas ʋiʋan hən naʋit tovoi. ¹⁹ Nəhai ideh səʋan hən naʋit tovoi, nəvanuan tokətkəta təban nəhol ita kokotovi, bar həni len nəhab. ²⁰ Imaienən, len nəsa lotogole, len naʋit nəmauran salito, dereh məteləboi ahai kelkel ur gəgəras gail.

Nəsaləboi gamito boŋ ideh
(Luk 13.25-27)

²¹ “Len alat lotokis ginau hən Nasuḅ, savi galit ʋisi ləḅəḅis len natohan pipihəḅəlan aGot len nəmav, be alat ʋai lotogol nəsa aTəmagw totoh len nəmav toləŋoni, galit dereh ləḅis lan. ²² Len nəboŋ aGot ʋepəpəhun navoian dan nəsaan, dereh tisoḅur like, ‘Nasuḅ, Nasuḅ, len nahəsəḅ namtukel nasoruan saḅ, len nahəsəḅ namtohut natəmat gail, len nahəsəḅ namtugol namerikel todaŋ gail!’ ²³ Beti dereh nikel ʋarḅar həni mai galit ke, ‘Ginau nəsaləboi gamito boŋ ideh. Mətevi tut dan ginau, gamit məttogolgol nəsaan!’ ”*

Nəvanuan na-um-im-an eru
(Luk 6.47-49)

²⁴ AYesu imaris kotov nasoran san ke, “Image-nən, avan ideh tosəsəloŋ hən nasoruan galen sagw ale togole, gai ehum nauluḅnən tokad nəkadun, toum hən naim san len nəvat mot. ²⁵ Ale naus eus, nawisel ilev, nəlan eʋuv, iʋas naim enən, be sateh

---

* 7:23: Psa 6.8

husur eil gəgat len nəvat butitan. ²⁶ Avil avan ideh tosəsəlon hən nasoran galen sagw be sagole, gai ehum naulumān tovi hoʋon, toum hən naim san len nabion. ²⁷ Ale naus eus, nawisel ilev, nəlan eʋuv, iʋas naim enan, ale iteh vəmasirsir.”

²⁸ Nəboŋ aYesu tokəmagenan tonon, naluʋoh gail luṗaŋ len naṗusanan san, ²⁹ husur sahum ahai ṗusan gail hən nalo, gai eṗusan ləboii hum tokad na-il-a-mo-an hən namitisau.

8

Naulumān tokad naleprosi (Mak 1.40-45; Luk 5.12-16)

¹ Nəboŋ aYesu tomariŋ vi pan dan nəvehuh, nabiltiʋoh gail lohusuri. ² Beti naulumān tokad naleprosi egəm pəpadaŋ həni, iteh bathurien, ike, “Nasuḅ, gəḃeləŋoni, goləboi gəḃigol nəḃimaur, nəḃiveveu.” ³ Ale aYesu isar hən navəlan, ibari, ike, “Noləŋoni. Gimaur, giveveu!” Vəha-sua ŋai, naleprosi san eməkaskas, gai iveveu. ⁴ Beti aYesu ikel maii ke, “Sagikele mai avan ideh, be gia ʋusan nibemñ hən ahai tutumav, ale getutumav hən navi-olan aMoses tokel todaŋ həni hən ḃeʋusan səhot galito ke gotomaur.”*

Naslev sinasenturion (Luk 7.1-10)

⁵ Nəboŋ aYesu tobar naut a Kapernaum, nasenturion, nasoltia sua tovi auleRom egəm həni, eŋiri

---

* **8:2:** Naməsahan enan, naleprosi igol nəvanuan tokade eḃiŋḃiŋal len nalotuan seJu gail hum tokele len nalo siMoses. Alat lotokad naleprosi ləsaləboi ləḃitoh mai nəbathudud salito, be lutoh vivile dan navile. * **8:4:** Lev 14.1-32

ke, ⁶ “Nasuḅ, naslev sagw, a-vi-tarhōte-an sagw ipat len nāmel a im, nahudhuben imat ale eləŋon isa vəsa.” ⁷ AYesu ikel maii ke, “Ale nia gol timaur beti.” ⁸ Be nasenturion ike, “Nasuḅ, nəsanor kasi hən gəḅegəm vi lohoim sagw. Be gəḅikele ŋai, naslev sagw dereh timaur. ⁹ Husur ginau am nutoh pipihabəlan nakomada gail, ale nasoltia gail lutoh pipihabəlagw. Nukel mai tosua ke, ‘Givan!’ ale ivan, nukel mai sual am ke, ‘Gəmai!’ ale egəmai, ale nukel mai naslev sagw ke, ‘Gol nategai!’ ale igole.”

¹⁰ Nəboŋ aYesu tosəsələŋ həni tonəŋ ipəŋ ale ikel mai alat lotohusuri ke, “Nukel nakitinan mai gamit ke, len alat a Israel nəəsəḅ avan ideh tokad nadələmian tosumian nəḅiltidələmian sitegai. ¹¹ Nukel mai gamit ke, isoḅur ləsavi Ju dereh legəm len nais mai nawes, hən ləḅihan len nəḅiltihanan mai aAraham mai aIsak mai aJakop len natohan pipihabəlan aGot len nəmav. ¹² Avil anaton gail sinatohan pipihabəlan aGot, aGot dereh tibar hən galit vi tut vi lan nəmargobut. Len naut enan dereh liŋə, lides batriḅoriḅ.”

¹³ Beti aYesu ikel mai nasenturion ke, “Givan. Bathut ke gotodələmi ke ḅimaienan, timaienan mōs gaiug.” Ale len namityal enan ŋai naslev san imaur.

*AYesu igol isoḅur lumaur
(Mak 1.29-34; Luk 4.38-41)*

¹⁴ Nəboŋ aYesu tovi lohoim sePita, eris anan asoan aPita topat len nāmel, topud hən naməsahan. ¹⁵ AYesu ibar navəlan ale naməsahan ivan dani. Beti alitenan ile məhat, etuḅat lav nəhanian maii.

16 Nəbəŋ nabəŋ tois, nəvanuan gail losəhar nəvanuan isobur lotokad natəmat gail van həni. Len nasoruan sua ŋai ehut nanunun tosa gail dan galito. Ale igol galit p̄isi lotoməsah, lumaur. 17 Imagenan, nəsa aGot tokele len nabuŋon ahai kelkel ur, aIsaiah, isarpoh toke: “Igol gidat datumaur dan nəsa tomədas gidato, ilav kuv naməsahan sidat vi tut.”*

*Na-husur-aYesu-an imabe?
(Luk 9.57-62)*

18 Nəbəŋ aYesu toris nabiltiłuʋoh lotoil dar visi, ikele hən ahai susur san gail ke liwol kotov nabiltiwai vi tarhəte. 19 Beti ahai p̄usan hən nalo egəm həni ike, “Hai p̄usan, dereh nehusur gaiug vi lan naut p̄isi gə̃bevi lan!” 20 AYesu isor vari ke, “Nafoks gail lukad nabur patəpat halito len tan, nəman naməsav gail lukad nəhai ŋodŋod, be aNatun Nəvanuan səkad naut ideh hən b̄ipat turuŋ lan, hən b̄iŋavŋav.” 21 Ahai susur san sual am ikel maii ke, “Nasub̄, gidam̄ hən ginau nia tavun atəmagw bai, beti nehusur gaiug.” 22 Ris aYesu toke, “Gehusur ginau! Riŋ alat lotomat litavun nəvanuan salit gail lotomat.”

*AYesu igol nəlan mai nabiltiwai arotəmat
(Mak 4.35-41; Luk 8.22-25)*

23 Nəbəŋ aYesu tosah len nabot, ahai susur san gail lohusuri ale lotub̄at wol kotov nabiltiwai. 24 Vəha-sua ŋai nəlan todaŋ igol nabiltiwai ekudkud masuʋ gol ke nəwai topus pəpadaŋ hən b̄ipah dəlom nabot. Avil aYesu ipatmari. 25 Ahai susur gail luvan həni, lovəŋoni, luke, “Nasub̄, Sanamtimasig!

---

* 8:17: Isa 53.4

Datomun!” ²⁶ Ris aYesu toke, “Mətomətahw mabe? Nadəlomian samit em̄idol, ekəkereh masuŵ!” Beti ile məhat, esivoh len nəlan mai nabiltiwai, ale naut etəmat tətəs. ²⁷ Ale ahai susur gail lumaŋmaŋ, luke, “Naulum̄an tomabe gagai? Nəlan mai nabiltiwai am lugol nəsa tokele!”

*AYesu igol alaruevis arumaur dan natəmat gail
(Mak 5.1-20; Luk 8.26-39)*

²⁸ Nəboŋ aYesu tobar nətarhəwai len naut a Katara, naulum̄an eru artokad natəmat gail len gəlaru, arogəm len nəburhuvat nəmatan gail, arobubur maii. Arugolgol nasənahān tosa gol ke avan ideh edədas biyar tur len naut enan.

²⁹ Arukai ke, “ANatun aGot, gaiug savi hən gəbemədas ginamito. Gogəm gegai a tahw hən nəboŋ tonor həni hən namtbipanis a?” ³⁰ A tut hən galito ikad navəshəbuai lotosobur lotohan. ³¹ Ale natəmat gail loŋiri ke, “Gəbehut ginamito, səvat ginamit vi lan navəshəbuai.” ³² Ale ikel mai galit ke, “Vi tut!” Nə luvan dan gəlaru, loḃis len nabuai gail. Ale navəshəbuai p̄isi lugam sarmar mariŋ vi lan nabiltiwai. Lumat p̄isi ei.

³³ Alat lotokətkəta təban nabuai gail lugam vi lan nabiltivile. Ale lukel ur natit p̄isi mai nəsa tovisi hən alaruenan artokad natəmat gail. ³⁴ Beti nəvanuan p̄isi len nabiltivile luvan hən ləḃibonḃon mai aYesu. Ale nəboŋ lotorisi, loŋiri ke teriŋ naut salit gail.

9

*AYesu igol avan sua nahudhuben tomat imaur
(Mak 2.1-12; Luk 5.17-26)*

¹ Nəboŋ aYesu tosaŋ len nəbot, iwol kotov nəwai təlmam vəbar nəbilitivile san. ² Nəvanuan galevis lupat avan sua len nəmel, nahudhuben tomat, gəm hən aYesu. Nəboŋ aYesu toris nadəlomian salito, aYesu ikel mai atenan niben tomat ke, “Natugw, sagemətahw! Nəsaan saŋ gail lumaruḃat.” ³ Ahai pusan galevis hən nalo lusor len galit gabag, luke, “Ategai inau ke gai tovi aGot! Isor mədas nahəsan aGot!”

⁴ Nəboŋ aYesu toləboi nənauan salito ike, “Imabe mətunau isa maienan len nəlomito? ⁵ Nəbike, ‘Noruḃat nəsaan saŋ gail,’ o ‘Gile məhat, giyar,’ nəsa emədmədau am?” ⁶ Be hən mətḃeləboi səhoti ke aNatun Nəvanuan tokad nədaŋan hən ḃeruḃat nəsaan gail len nəvile a paŋ, nekəmaiegai...” Ale aYesu ikel mai atenan nahudhuben tomat ke, “Gile məhat, pat nəmel saŋ, givahim!” ⁷ Ale ile məhat, ivahim. ⁸ Nəboŋ naluḃoh lotoris natenan, lomətahw, lusal suh nəyalyalan siGot toriŋ nədaŋan maienan len nəvəlan nəvanuan.

*AYesu ekis aMattiū
(Mak 2.13-17; Luk 5.27-32)*

⁹ Len nəyaran san dan naut enan, aYesu eris avan sua, nahəsan aMattiū, tobətah len nəpasvaləval hən nətaks. Ale ikel maii ke, “Gitah mai ginau, gehusur ginau.” Ale ile məhat, ehusuri.*

---

* **9:5:** Nəboŋ aYesu tokəmaienan, nəvanuan lotokad namitisau len nasoruan siGot lunau ke namilen imaiegai ke: Avan ideh edədas ḃigol eru en piŋi, ale nəbike, ‘Noruḃat nəsaan saŋ gail,’ mətsaləboii ke lumaruḃat o ləsəmaruḃat. Be nəbike, ‘Gile məhat, giyar!’ mətoləboi mətḃerisi ke imaur. * **9:9:** Mak 2.14; Luk 5.27

¹⁰ Nəboŋ aYesu tohan lohoim siMatti, nəvanuan nətaks mai nəvanuan nəsaan isoɓur logəm ɓon hən ləbihan mai aYesu mai ahai susur san gail.

¹¹ Nəboŋ naFarisi gail lotoris natgalenan, lukel mai ahai susur san gail ke, “Imabe ahai ɓusan samit tohan mai nəvanuan nətaks mai nəvanuan nəsaan gail?”

¹² Nəboŋ aYesu tosəsəloŋ hən natenan ike, “Savi alat lotomaur lotovan hən nəvanuan nareran, be alat lotoməsah ɳai luvan həni. ¹³ Mitia nau səhot namilen natosian egai siGot toke, ‘Noləŋon nalolosaan, nəsaləŋon natutumavan.’* Ginau nəsağəm hən nəbəkis alat lotonor be nogəm hən nəbəkis nəvanuan nəsaan gail.”

*Nausian husur naŋide silat ləsəhan
(Mak 2.18-22; Luk 5.33-39)*

¹⁴ Beti ahai susur siŋon gail logəm hən aYesu, lousi ke, “Ginamit mai naFarisi gail, len nəboŋ tosoɓur namtsəhan hən namtbisor tuɗ, be naŋide sihai susur sam̄ gail səmagenan, luhan akis. Husur nəsa?”

¹⁵ AYesu ikel mai galit ke, “Amahean naulum̄an tolak gail lodədas ləbitaŋ nəboŋ naulum̄an totoh mai galit sal. Evoi, imaienan. Be dereh tikad nəboŋ hən ləbesəhar naulum̄an tolak dan nəvanuan san gail. Ale len nəboŋ enan asike luhan.

¹⁶ “Səkad avan ideh tolav naɓisihoh sakəkasi sal hən ɓimagugun, ale sode len nahurabat tomatu, † husur dereh naɓisihoh timagugun, timakuv

---

* **9:13:** Hos 6.6 † **9:16:** Nəkaliko ta m̄o, nəboŋ lotokəkasi, imagugun, gol ke akis lumaskəkasi a tahw hən ləbisode.

dan nahurabat, titari səhor ta m̃o. ¹⁷ Səkad avan ideh toḅir nəwain veveu lotomadhagole len nahurhuwain tomatu tovi nahurhunani.† Tagole, nahurhuwain tamətar, nəwain tariv dani, ale nahurhuwain təsa. Nəvanuan p̃isi loḅir nəwain veveu len nahurhuwain veveu hən gəlar p̃isi arḅipat ḅivoi ḅebəlav.”

*Natəbarehreh tomat, napəhaṽut toməsah
(Mak 5.21-43; Luk 8.40-56)*

¹⁸ Nəboṅ aYesu tokəmaienan sal, avan sua toil a m̃o hən naim naḅonḅonan egəm həni, iteh bathurien, ike, “Anatvavigw imadhamat, avil gəḅegəm riṅ navələm̃ lan, dereh timaur.” ¹⁹ Ale aYesu ile məhat, ehusuri. Ahai susur san gail am lohusuri. ²⁰⁻²¹ Len nəboṅ enan, apəhaṽut sua, nəda han tosel len nasihau tovi 12, egəm pəpadaṅ, madun aYesu. Len nənauan san isor mai gai gabag ke, “Nəḅibar ṅa nahurabat sitegai, dereh nimaaur.” Ale ibar naḅilen nahurabat. ²² AYesu ipair, erisi, ike, “Litegai, təgau gat nələm̃! Nadələmian sam̃ igol gumaur.” Ale napəhaṽut imaur len namityal enan ṅai.

²³ Nəboṅ aYesu toḅis lohoim sitenan toil a m̃o hən naim naḅonḅonan, toris alat lotovuv hən naḅuvimal mai naluṽoh lotosuh taṽtaṽor, lotowal, ²⁴ ike, “Mətevi tut! Atəbarehreh səmat, ipat ṅai.” Be lotuḅat sor vilesi. ²⁵ Avil nəboṅ naluṽoh lotovivile,

---

† **9:17:** Nahurhuwain evi nahurhunani o nahurhusipsip lotoḅir nəwain veveu burhulon. Nəboṅ nəwain tosaruvah hum nətraı pam, igol nahurhuwain iyohyoh. Nəboṅ toyohyoh, imasmas, idaṅ. Ale gəḅəḅir nəwain veveu len naḅiliwain tomasmas, todaṅ, dereh nahurhuwain tovi nahurhunani temətar.

eḅis, etəgau navəlan natəbarehreh ale ile məhat!
²⁶ Na-kel-uri-an husur nəsa tovisi ibar naut p̄isi todar vis naut enan.

AYesu igol ametḅesw eru mai nabut lumaur

²⁷ Nəboŋ aYesu toriŋ naut enan, nametḅesw eru arohusuri, arukai ke, “Anatun siTevit gilolosa hən ginaməru!” § ²⁸ Nəboŋ aYesu toḅis lohoim, ametḅesw gəlaru arogəm həni, ale aYesu eus gəlar ke, “Mərodəlomi ke notoləboi nəḅigol mərbimaur a?” Arukel maii ke, “Evoi, Nasuḅ.” ²⁹ Beti ibar namətalaru ike, “Husur nədəlomian samər m̄au, mirimaur!” ³⁰ Ale namətalar esəŋav, arokəta. Ale aYesu ikel idaŋ mai gəlar ke, “Samrisor husur nategai mai avan ideh!” ³¹ Be arovivile, aropiau hən na-kel-uri-an husuri van vəbar naut p̄isi todar vis naut enan.

³² Nəboŋ artovivile tonəŋ, nəvanuan galevis losəhar naulum̄an sua van hən aYesu. Atenan evi nabut husur ikad natəmat. ³³ Nəboŋ aYesu tohut natəmat tonəŋ, nabut etuḅat sor. Ale naluvoh lumaŋmaŋ luke, “Nateg tovisi, evi metəkav hən gidat a Israel.” ³⁴ Be naFarisi gail lukelkele ke, “Ehut natəmat gail len nədaŋan seḅiltitəmat toil a m̄o hən natəmat gail.”*

Nəvanuan nəmatuan lovis

³⁵ Beti aYesu iyar turtur len nabiltivile mai navile p̄isi len naut enan. Eḅusan len naim nabonbonan salit gail, ikel ur na-kel-uri-an tovoi hən natohan pipihəbəlan aGot, ale igol nəvanuan gail lotokad naməsahan tiltile o nibelit tomatmat,

---

§ 9:27: AYesu savi anatun matmat aTevit be esua len nəpasusan siTevit. * 9:34: Mat 12.24

lumaur. ³⁶ Nəbəŋ aYesu toris naluṽoh, nəlon itaŋis galito husur nəlolit etuhatih, loləŋon isa hum nəmauran salit savi natideh, lohum navəshəsipsip ləsəkad avan ideh tokətkəta təban galito.* ³⁷ Beti ikel mai ahai susur san gail ke, “Nəhanian to-tov tomatu isoḅur, be nəvanuan nauman lovis ŋai. ³⁸ Imagenan, məteŋir aMasta hən nəmatuan ke tesəvat nəvanuan nauman gail vi lan nəmarireu nəmatuan san.”

10

*AYesu esəvat ahai pispisul səŋavur pisan eru
(Mak 3.13-19, 6.7-13; Luk 6.12-16, 9.1-6)*

¹ AYesu ekis ahai susur san gail gəmai, ale ilav nədaŋan hən na-il-a-ŋo-an mai galito hən ləḅehut nanunun nəmargobut gail, ale hən ləḅigol nəvanuan gail lotokad naməsahan ideh o nibelit tomatmat, lumaur. ² Ahai pispisul lotovi 12 lukad nahəsaliit maiegai: metəkav aSimon, lotokisi hən aPita, mai aṽan nahəsən aAdru; ikad alarmiṽan, aJemes mai aJon anatun aSepeti gəlaru; ³ ikad aFilip mai aPartolomiu; aTomas mai aMattiu tovi nəvanuan nətaks; ikad aJemes anatun aAlfeus ale ikad aTat-teus; ⁴ ikad aSimon tovi Selot sua mai aJutas Iskar-iot ḅeriŋ aYesu len navəlan aenemi san gail.*

⁵ AYesu esəvat alatenan lotovi 12, ikel idaŋ mai galit ke, “Samtevi lan naut ideh silat ləsavi Ju,

---

* **9:36:** Num 27.17; 1Ki 22.17   * **10:4:** NaSelot evi avan sua len naluṽoh lotoke liḅal mai alat a Rom.

samteb̃is len navile ideh a Samaria. ⁶ Avil mitivan h̃en alat a Israel lotohum nasipsip gail lotomasig. ⁷ Len ñevanan samito mitikel ur napisulan egai ke: ‘Natohan pipihab̃elan aGot len ñemav eg̃am p̃epad̃aŋ.’ ⁸ Gol alat lotom̃esah limaur, gol alat lotomat lile m̃ohat, gol alat lotokad naleprosi liveveu, hut nat̃emat gail. AGot eviol k̃emas mai gamit tia, m̃ateviol k̃emas. ⁹ Samtilav ñevat h̃en nagol, nasilva o nakopa ideh len ñepaus samito. ¹⁰ Samtitariv ñehad s̃es̃eŋon h̃en ñeyaran, samtilav ñehai susun g̃egel, o naributbut gail o ñehai t̃ebatehw ideh. Husur inor h̃en l̃eb̃eṽeŋan ñevanuan nauman toum salito.*

¹¹ “Ale ñeboŋ m̃et̃eb̃is len nab̃iltivile o navile ideh, doŋ avan ideh b̃eh̃eh̃ãṽur h̃en gamito, ale toh maii ṽebar m̃et̃ber̃iŋ naut enan. ¹² Ñeboŋ m̃et̃eb̃is lohoim san, us aGot h̃en b̃eriŋ nat̃emat lan. ¹³ Alat h̃en naim enan l̃eb̃eh̃eh̃ãṽur h̃en gamito, nat̃emat tipat len ñelolito, avil asike l̃eb̃eh̃eh̃ãṽur h̃en gamito, nat̃emat tet̃elmam van h̃en gamito. ¹⁴ Ale avan ideh asike b̃eh̃eh̃ãṽur h̃en gamito, asike b̃es̃es̃eloŋ h̃en nasoruan samito, ñeboŋ m̃et̃beṽivile dan naim o navile enan, dardar h̃en nariemito h̃en ñemasiav b̃imakuv dan g̃elaru. ¹⁵ Nokitin mai gamit ke, len ñeboŋ aGot b̃ep̃ep̃ehun navoian dan ñesaan, dereh ñep̃anismen sinavile enan tes̃ehor ñep̃anismen togon b̃ibar alat a Sotom mai a Kom̃orrah.*

*Naŋisal sihai susur siYesu dereh tid̃aŋ
(Mak 13.9-13; Luk 21.12-17)*

* **10:10:** 1Kor 9.14; 1Tim 5.18   * **10:15:** Gen 19.24-28

16 “Nosəvat gamit məttohum nasipsip gail rivuh len navəshəlipah katkat ləb̃ike ləb̃ikat sisil gamito.† Imaienan, gamit m̃au mitikad nənauan hum nəm̃at tohulahul, mititoh m̃ədaū hum nətav saməd̃as avan ideh, sagol natideh tosa.‡ 17 Mət̃elələgau hən asike nəvanuan gail ləb̃eməd̃as gamito, husur dereh leriñ gamit len nakotan gail, dereh lebilas habat hən gamito len naim naboñbonan salito. 18 Dereh lesəhar gamit vi lan nakotan len nəhon nəgavna mai nakiñ gail m̃os ginau hən mət̃bikel səhot ginau mai galito mai alat ləsavi Ju. 19 Nəboŋ ləb̃esəhar gamit vi lan nakotan galenan, samtinau masuṽ hən nəs̃a mət̃bikele o navide hən nasoran samito. Husur len namityal enan ŋai aTəmamit len nəmav dereh teriñ nasoruan len gamito hən mət̃bikele. 20 Husur savi gamit mət̃bisor be aNunun aGot aTəmamito len nəmav dereh tisor len nabuŋomito.

21 “Nəvanuan dereh teriñ aṽan len navəlan alat lotoil a m̃o hən b̃imat, atata dereh timagen hən anatun hən b̃imat, ale alahutai dereh lile məhat, pair dan analito mai atəmalito hən nakotan b̃eriñ alatmisoan gail ləb̃imat. 22 Nəvanuan p̃isi dereh lemətahun bun gamito bathut nahəsagw mət̃tokade. Avil avan ideh b̃idaŋ len ginau, b̃ikad nə-dañ-b̃uri-an van vəbar nagilen, dereh aGot tilav kuvi hən b̃ikad nəmauran vi sutuai. 23 Nəboŋ ləb̃eməd̃as tabtab hən gamito len navile ideh, gam dani vi lan navile ideh am. Husur nokitin mai gamit ke asike mət̃uyar tur navile p̃isi a Israel a tahw nagəmaian

† 10:16: Len nasoruan ta Kris ike wolf. Nawolf ehum nab̃ilitilipah katkat towael. ‡ 10:16: Nətav ehum navimal be ep̃əhapəhw.

siNatun Nəvanuan.

²⁴ “Ahai susur satibau səhor ahai þusan san, naslev satibau səhor nəmasta san. ²⁵ Inor ŋai hən ahai susur þesumān ahai þusan san mai naslev þesumān nəmasta san. Ginau nosumān amasta hən naim, gamit mətosuṃan alat lototoh lohoim sagw. Nəvanuan gail ləbəkis amasta hən naim hən aPeelsepul o aSetan, dereh lekis alat lototoh maii hən nəhes tosa gail am.

*Mətahw len aGot, samtemətahw len nəvanuan
(Luk 12.2-9)*

²⁶ “Imagenan samtemətahw len galito. Natideh aGot toruŋ gole dereh tevuhe, natideh tosusuah nəvanuan gail dereh leləboii. ²⁷ Nəsa notokele mai gamit len nəmargobut, gamit ṃau mitikel uri len namīal. Nəsa notokele mai gamit səbomito, mitikel ur habat həni mai nəvanuan þisi. ²⁸ Samtemətahw len alat lotoləboi ləbigol nəmatan len nibemito, be lotodədas ləbigol nəlomito o nanunumito ləbimat. Ao, mətəmətahw len aGot toləboi þigol nibemito þimat ale þigol nəlomito mai nanunumito þimasig len nəhab nəmatan. ²⁹ Mətoləboi mətbeʋur nəsparo eru hən nəvat tokəkereh toru a?§ Avil gəlar sua b̄iteh len tan vəmat, aTəmamit len nəmav eləboii, idam̄ həni. ³⁰ Avil gamito, aGot eþuruŋ þis nasivur hən navurumit len nəkadumito. ³¹ Imagenan, samtemətahw. Len nənauan siGot mətəsəhor masuʋ hən nəsparo tosoḃur.

³² “Imaienan, avan ideh b̄ikel uri ke tovi esagw len nəhon nəvanuan gail, dereh ginau ṃau nikel uri

---

§ **10:29:** Nəsparo evi natuhman naməsav.

ke tovi esagw len nēhon aTēmagw len nēmav. ³³ Avil alat lotosor mētahun ginaw len nēhon nēvanuan gail, dereh ginaw māu nisor mētahun galito len nēhon aTēmagw len nēmav.”*

*Lēmas bun aYesu sēhor nēbathudud
(Luk 12.51-53, 14.26-27)*

³⁴ AYesu isor am ke, “Samtinaw ke notogēm hēn nēbilav natēmāt gēm vi lan navile a pan. Ao, nēsagēm hēn nēbilav natēmāt, be hēn nēbilav nēbalbalan. ³⁵ ‘Nogēm hēn nēbepērehun naulumān dan atēman, natēbarehreh dan anan, avilah dan avuḡon pēhaṽut. ³⁶ Ale aenemi sinēvanuan, dereh levi nēbathudud san.”**

³⁷ “Avan ideh tolēmas bun anan o atēman sēhor tolēmas bun ginaw, gai sanor hēn ḡevi ahai susur sagw; ale avan ideh tolēmas bun anatun ulumān o anatvavin sēhor tolēmas bun ginaw, gai sanor hēn ḡevi ahai susur sagw. ³⁸ Avan ideh asike ḡipat nēhai balbal san ale husur ginaw, gai sanor kasi hēn ḡevi ahai susur sagw.†† ³⁹ Avan ideh toke ḡetēgau gat nēmauran san, dereh timasig dani. Ale avan ideh todam hēn nēmauran san ḡimasig mōs ginaw, dereh tikade vi sutuai.

⁴⁰ “Avan ideh tohēhaṽur hēn gamit mētḡitoh maii, ehēhaṽur hēn ginaw; ale avan ideh tohēhaṽur hēn ginaw nēḡitoh maii; ehēhaṽur hēn atenan tosēvat ginaw.* ⁴¹ Avan ideh tohēhaṽur hēn ahai kelkel ur sua ḡitoh maii bathut ikel ur napisulan

* **10:33:** 2Tim 2.12   ** **10:36:** Hēn naves 35-36, ris Mic 7.6

†† **10:38:** Namilen ke ahai susur siYesu timasutaut akis hēn ḡimat sil na-husur-aYesu-an.   * **10:40:** Mak 9.37

siGot, dereh tikad nakonpurpuran sihai kelkel ur. Ale avan ideh tohəhəvur hən nəvanuan nanoran bitoh maii bathut tovi vanuan nanoran, dereh tikad nakonpurpuran sinəvanuan nanoran. ⁴² Ale avan ideh bilav nabiliwai hən nəwai susus mai ideh len alategai lotovi ut kəmas bathut tovi ahai susur sagw, dereh aGot m̄au tilav nakonpurpuran mai avan enan.”

11

AYesu mai aJon Baptais

(Luk 7.18-35)

¹ Nəboŋ aYesu tokəmaienan mai ahai susur san tovi 12 tonon, ivan dan naut enan hən beŋusan mai hən bikel ur na-kel-uri-an tovoi len navile gail a Kalili.

² AJon Baptais itoh len naim bəbanjis, ale nəboŋ tosəsəlon hən nəsa aKristo togolgole, aJon esəvat ahai susur san galevis hən ləbēus aYesu ke, ³ “Gaiug govi atenan togəmgəmai o namtimasvatvat vir togon?” ⁴ Ale aYesu isor var galit ke, “Təlmam van hən aJon. Kel maii nəsa məttoəsəlon hən, nəsa məttooris notogole. ⁵ Ametbesw gail lukad nakətaan, alat lotogau luyar, alat lotokad naleprosi lumaur, luveveu, nədarin bulbulol gail losəsəlon, alat lotomat lule məhat dan nəmatan ale naməsəl gail losəsəlon hən na-kel-uri-an tovoi notokele.* ⁶ AGot tigol tivoi hən avan ideh sateh dan nadəlomian len ginau sil nəsa notogole.”

⁷ Nəboŋ galit lotovan, aYesu etuŋat sor husur aJon mai naluvoŋ ke, “Gamit mətovi lan naut masmas toħəbesw hən mətberis nəsa? Mətuvan

* **11:5:** Isa 35.5-6, 61.1

varis naurumān tohum nalut naṽiliol nēlan toṽuvi, tokur hēni a? ⁸ Avil mētuvan hēn mētberis nēsa? Naurumān tosun nahurabat nēvat halit totibau a? Aoa! Alat lotosun nahurabat tomaiēnan lutoh len nabiltiim sekiṅ gail. ⁹ Bimaianan, mētuvan hēn mētberis nēsa? Ahai kelkel ur soal a? Evoi! Nukel mai gamit ke, savi ahai kelkel ur ṅai, iyalyal sēhor ahai kelkel ur. ¹⁰ Natosian siGot isor husur ategai ke, ‘Geris! Dereh nesəvat ahai pispisul sagw a mō hēn gaiug hēn beutaut hēn naṽisal mōs gaiug.’*

¹¹ “Nokitin mai gamit ke, səkad avan ideh napəhaṽut topasi, tosəhor aJon Baptais. Be len alat lototoh pipihabəlan aGot len nəməv, galit ideh tovi ut kəmas, iyalyal sēhor aJon. ¹² Len nəboṅ ta mō siJon Baptais van vəbar daməṅai, nəvanuan gail lutaltal hēn ləbēbis len natohan pipihabəlan aGot len nəməv, nəvanuan nəbəlān luke litah gati.* ¹³ Husur nalo siMoses mai ahai kelkel ur pisi lopəhav utaut van vəbar nəboṅ aJon togəmai. ¹⁴ Ale mətbike mətbedəlomi, gai evi Elijah, ahai kelkel ur gail lotoke bəgəmai. ¹⁵ Avan ideh tokad nədarinṅan hēn bəsəsəlōṅ, tesəsəlōṅ māu!”

¹⁶ Beti aYesu eus gai gabag ke, “Be noləboi nəbənənoṽ hēn nəvanuan gail ta daməṅai mai nēsa? Lohum alahutai lotobətah len nəmaket lotokai van hēn galit gabag ke, ¹⁷ ‘Namtoṽuv nabuvimal mōs gamito be mətsəsav; namtokəkai hēn nəbē nəmatan

---

* **11:10:** Mal 3.1 * **11:12:** Len naut egai, naves eləboi bikad namilen eru. Len tosua namilen imaiegai ke, nəvanuan loləṅon masuṽ hēn ləbēbis len natohan pipihabəlan aGot, ale lutah gati, il gəgat lan. Namilen togon ike, nəvanuan luke ləbēbis len natohan pipihabəlan aGot hēn ləbēmədās masuṽ hēni.

be mætsətaŋ.’¹⁸ Nokəmaienan husur nəboŋ aJon togəmai, gai səhan, gai samun, be luke, ‘Gai ikad natəmat!’¹⁹ Nəboŋ aNatun Nəvanuan togəmai, tohan, tomun, luke, ‘Məteris! Naulumān tohan təməhav, tomun vatərog bolai. Itah mai nəvanuan nətaks mai nəvanuan nəsaan gail.’ Avil nəvanuan gail loləboi ləbəkəta ləboii ke, namitisau hən nəmauran tonor, ekitin len nəsa togole.”

Nabiltivile gail ləsəpair dan nəsaan salito

(Luk 10.13-15)

²⁰ Beti aYesu etubət sor van hən nabiltivile gail, esivoh len gail, gai togol namerikel tosəbur len galito, husur galit ləsəpair dan nəsaan salito.²¹ Ike, “Dereh tisa vəsa hən gaiug, naut a Korasin, ale gaiug am, naut a Petsaita, tisa vəsa hən gaiug! Husur nətagol namerikel gail len naut a Tair mai a Siton hun notogole len gaməru, gəlaru artəpair dan nəsaan səlaru len nahurabat toharharo mai nəmasiav.†²² Be nukel mai gaməru ke, len nəboŋ aGot bəpəpəhun navoian dan nəsaan, nəpanismen hən naut a Tair mai a Siton asike idan hum bībar gaməru.²³ Ale gaiug naut a Kapernaum, gunau ke aGot tipatpat gaiug məhat vəbar nəmav a?*” Ao! AGot dereh tilav gaiug vi pan vi lan naut nəmatan. Husur nətagol namerikel len naut a Sotom hun notogole len gaiug tia, naut enan təpat sal vəbar nəboŋ ta daməjai.*²⁴ Be nukel mai gaiug ke,

---

† **11:21:** Isa 23.1-18; Eze 26.1–28.26; Jol 3.4-8; Amo 1.9-10; Zec 9.2-4. Naʿvide silat a Israel nəboŋ lotoləŋon isa hən nəsaan salito ale lotopair dani imaiegai ke: losun nahurabat toharharo hum nəbak namətu, ale lobətah len namilen nəhab, lubarbar hən nəmasiav len nəkadulito. * **11:23:** Isa 14.13-15 * **11:23:** Gen 19.24-28

len nəboŋ aGot ɓepəpəhun navoian dan nəsaan, nəpanismen hən naut a Sotom asike idan̄ hum ɓibar gaiug.”

Nəŋavŋavan kitin
(Luk 10.21-22)

²⁵ Len nəboŋ enan aYesu isor tuŵ, ike, “Nusal suh gaiug aTata gotovi Masta hən nəmav mai navile a pan. Nusal suh gaiug husur gosusuan natgalenan dan alat lotokad nəkadulito mai alat lotokad nami-tisau hən navile a pan, ale gukel vəhot gail mai alat lotovi ut kəmas hum atuhlahutai. ²⁶ Evoi, aTata, husur gohəhaŵur hən tomaienan.

²⁷ “Natit ɓisi, aTəmagw ilav gail mai ginau tia. Səkad avan ideh toləboi aNatun aGot, be aTata ŋai eləboii. Ale səkad avan ideh toləboi aTata, be aNatun ŋai eləboii. Ale gai ilekis hən nəvanuan galevis hən ɓevəhot ɓarɓar hən aTata mai galito hən ləɓeləboii.”

²⁸ Nəboŋ aYesu tokəmaienan tonon̄ ike, “Gegəm hən ginau, gaiug nibem̄ toməhav, nəloŋ tosa hən natit toməlas gotovusi, ale dereh neviol hən nəŋavŋavan mai gaiug. ²⁹ Nayok sagw, lav nəhai enan togol dartoɓon hən nəɓesusupah mai gaiug. Ale gegəm vi hai susur sagw. Husur naut kəmas nəɓevi amasta sam̄, nəsədan̄ taltal, nəlogw mədau, nəsənau ginau, ale dereh nəŋavŋavan tegəm len gaiug, len nəloŋ am.* ³⁰ Husur nayok sagw sədan̄ hən gəɓikade, sədan̄ hən gaiug gəɓeləboi nəsa no-tokele, ale nəsa notoriŋi len gaiug, emələla, sədan̄ hən gəɓigole.”

---

* **11:29:** Jer 6.16

12

Masta hən nəSappat
(*Mak 2.23-28; Luk 6.1-5*)

¹ Len nəboŋ enan aYesu iyar tur len nəmarireu nawit galevis len nəSappat. Ahai susur san gail lumalkəkat ale lotuḅat ḅuḅur nəhəvhət nawit gail hən ləḅihani.* ² Nəboŋ naFarisi galevis lotoris natenan, lukel mai aYesu ke, “Geris, ahai susur sam̄ gail lugol nəsa nalo tokai tasi len nəSappat.” ³ Ris aYesu tokel mai galit ke, “Be len natosian siGot, mətsaṽuruŋ ləboi nəsa aTevit galito lotogole nəboŋ lotomalkəkat a?*” ⁴ Eḅis len naim siGot ale luhan nabəta tolo, tokolkol hən galito be tonor hən ahai tutumav səḅolit ŋai ləḅihani.* ⁵ Ale mətsaṽuruŋi len nalo siMoses toke len nəSappat ahai tutumav gail lotoum len naim siGot, ləsagol kas natideh tosa, naut kəmas ləḅur kotov nalo hən nəSappat a?*” ⁶⁻⁷ Avil məttaləboi namilen nategai len natosian siGot toke, ‘Nələŋon nalolosaan, savi natutumavan,’ asike məttəsəḅ səḅoti ke alategai lotonor limaspanis.* Nukel mai gamit ke, ikad natesua gegai toyalyal səhor masuṽ hən naim siGot.* ⁸ Alategai lunor bathut aNatun Nəvanuan evi Masta hən nəSappat.”

Naulum̄an navəlan tomat
(*Mak 3.1-6; Luk 6.6-11*)

⁹ Beti aYesu eriŋ naut enan, evi lan naim naḅonḅonan sua salito. ¹⁰ Ikad naulum̄an sual

---

* **12:1:** Deu 23.25   * **12:3:** 1Sam 21.1-6   * **12:4:** Lev 24.9
* **12:5:** Num 28.9-10   * **12:6-7:** Hos 6.6   * **12:6-7:** Nəboŋ
toke ikad natesua gegai, aYesu isor husur gabag.

ei, navəlan tomat, togəm hum towas. Ale naFarisi gail luke lisað səhot nəsaban ideh len aYesu ale lousi ke, “Inor len nalo hən nəvanuan ðigol avan ideh ðimaur len nəSappat a?” ¹¹ Ale isor var galit ke, “Gamit ideh gotokad nasipsip tosua tateh len naður len nəSappat, gətatəgau gati, lav kuvi a? Evoi məttəlav kuvi! ¹² Ale nasipsip savi natideh, nəvanuan esəhor masuṽ həni len nənauan siGot. Imaienan, inor len nalo hən datðigol navoian len nəSappat.”

¹³ Beti ikel mai aulumān ke, “Gisar hən navəlañ.” Nəboŋ tosar həni tonon, navəlan imaur təlmam inor ŋai hən togon. ¹⁴ Ŋa naFarisi gail luvan, luðonðon, lusor utaut hən naðisal hən ləbəmədas bun aYesu hən ðimat.

AYesu, nəvanuan nauman aGot tolekis həni

¹⁵ Be bathut ke aYesu toləboi natgalenan, eriŋ naut enan. Nəbilituṽoh lohusuri ale igol alat lotoməsah þisi lumaur. ¹⁶ Ale ikele hən galit ke salihol husur gai len nəhon nəvanuan gail. ¹⁷ Ekəmaienan hən nəsa ahai kelkel ur, aIsaiah, tokele ðisarpoh ke:

¹⁸ “Naulumān nauman sagw bogai notolekis həni.
Noləmas bun gai,
nəlogw ehəhaṽur həni.
Dereh neriŋ aNunugw lan,
ale dereh tikel ur nanoran sagw van hən
nəvanuan naut tiltile gail.

¹⁹ Asike eṽitṽituh, asike ikai habat,
asike ikad avan ideh ðesəsəlon hən nadolon
len naðisal gail.

²⁰ Asike ikol ður naviyab tomabit tia,

asike ekin bun nəhau namial topanj kəkereh sal,†
van vəbar biḡol nanoran biḡpat puṅpuṅ naut p̄isi.

²¹ Ale nəvanuan naut tiltile gail p̄isi dereh lerinj nəlolit lan,
dereh livatvat viri hən bilav kuv galit dan nəsaan salito.”*

*AYesu mai aPeelsepul
(Mak 3.20-30; Luk 11.14-23)*

²² Beti nəvanuan galevis losəhar naulumian tokad natəmat togol toḡut mai namətan toḡesw. Losəhari van hən aYesu, ale igol imaur hən ke eləboi bisor, eləboi ḡekəta. ²³ Naluṽoh p̄isi lumaṅmaṅ təban ale luke, “Ateḡai bogai, anatun siTevit m̄au a?”

²⁴ Be nəboṅ naFarisi gail lotosəsəloṅ hən nate-nan, luke, “Ateḡai ehut natəmat gail len nədaṅṅan siPeelsepul ṅai toil a m̄o hən natəmat gail.”

²⁵ Avil aYesu eləboi nənauan salito ale ikel mai galit ke, “Nəvanuan gail hən nəkantri pip-ihabəlan nakiṅ ideh lotoḡbalkabaṅ, dereh naut enan timasirsir, teḡḡesw. Navile o nəbathudud ideh toḡbalkabaṅ, asike eil ḡəgat be dereh teḡəpehw.

²⁶ ASetan tahut natəmat san gail, gai teḡbalkabaṅ. Dereh alat lototoh pipihabəlan lepəpehw, asike loil ḡəgat. ²⁷ Ale nətahut natəmat gail len nədaṅṅan siPeelsepul, ahai susur samit gail lohut natəmat gail len nədaṅṅan sise? Ahai susur samit gail gabag loṽusani ke mətsanor. ²⁸ Be nəḡbehut natəmat gail len nədaṅṅan seNunun aGot, imagenan natohan

† **12:20:** Len naut egai ikele ke aKristo asike idaṅ taltal hən alat ləsədaṅ, dereh tivoi ṅai hən alat lotodədas ləḡiwol hən nəmauran salit

* **12:21:** Isa 42.1-4

pipihabəlan aGot ibar gamit tia. ²⁹ Avān ideh toke teḃis len naim sinabəhariv todaŋ hən ḃevənoh natit san gail, imasbaŋis gat abəhariv. Nəboŋ tobaŋisi tononŋ ŋai, eləboi ḃitariv kuv natit ḃisi dan naim san.†

³⁰ “Avān ideh satoh len nətərhət sagw, avān en evi enemi sagw; ale avān ideh sasəsəgov mai gināu len nəmatuan, gai igol imaḃiḃiriah; asike ḃesəhar nəvanuan gail van hən aGot, esəhar nəvanuan gail van vəsab. ³¹ Imagenan, nukel mai gamito ke, aGot dereh teruḃat nəsaan ḃisi naut kəmas nəvanuan gail ləḃisor mədasi, be ləḃisor mədas aNunun aGot, aGot asike eruḃat nəsaan enan. ³² Avān ideh ḃisor tas aNatun Nəvanuan, aGot dereh teruḃat nəsaan enan, be avān ideh ḃisor tas aNunun aGot, aGot asike eruḃat nəsaan enan dani boŋ ideh vi sutuai.”

Nəhai mai naḃite
(Luk 6.43-45)

³³ Ale aYesu ike, “Gəḃikad nəhai tovoi, naḃit dereh tivoi. Gəḃikad nəhai ḃisa, naḃit dereh tisa. Bathut goris ləboi nəhai nəboŋ gotoris naḃite.

³⁴ Gamit anātun nəmat gail!§ Anātun nəvaipa gail!** Mətoləboi mətḃikel natit tovoi nəboŋ məttosa? Aoa! Nəsa topul səsəhov len nəlon nəvanuan evivile len nəsa tokele. ³⁵ Nəvanuan tovoi, navoian egəm len natit tovoi topul len nəlon; avil nəvanuan tosa, nəsaan egəm len natit tosa topul len nəlon. ³⁶ Be nukel mai gamit ke, len nəboŋ

---

† **12:29:** Len nasoruan kəta egai aYesu ike gai eləboi ḃilav kuv nəvanuan dan aSetan nəboŋ tobaŋis gat aSetan, husur aYesu idanŋ səhori. § **12:34:** Len nənanuan seJu gail, nəmat isa masuḃ hum natəmat toil a nŋo həni. ** **12:34:** Nəvaipa evi nəmat tosa.

aGot b̄ep̄ep̄ehun navoian dan n̄esaan, n̄əvanuan gail limaskele sil n̄esa lotokel nasoruan p̄isi lotosor lab h̄əni. ³⁷ Bathut len nasoruan sam̄ aGot dereh tisaḅ səhoti ke gotonor, ale len nasoruan sam̄ aGot dereh tisaḅ səhoti ke gotosa, gimaspanis.”

*AYesu esivoh len alat lotousus namerikel
(Mak 8.11-12; Luk 11.29-32)*

³⁸ Beti ahai p̄usan h̄ən nalo mai naFarisi galevis lous aYesu ke, “Hai p̄usan, namtuke namteris namerikel gəḅigole.” ³⁹ AYesu isor var galit ke, “Gamit naur ta daməḅai m̄ətusa, m̄ətsədaḅ len aGot sum̄an ap̄əhaḅut tohusur aulum̄an tiltile, sədaḅ len asoan. M̄ətous namerikel, avil asike nugol namerikel ideh, be dereh nigol ḅai namerikel h̄ən nasuhunian sihai kelkel ur, aJonah. ⁴⁰ Sum̄an aJonah totoh len n̄əmaribəḅ totor mai nalenmariug totor len nabəhaḅun nabiltiieh, len naḅide tomagenan, aNatun N̄əvanuan dereh tipat b̄urhulon n̄ətan husur n̄əmaribəḅ titor mai nalenmariug titor.* ⁴¹ Husur natgalenan, len nəbəḅ aGot b̄ep̄ep̄ehun navoian dan n̄esaan, alat a Nineveh dereh leil, kel kot n̄esaan sinaur ta daməḅai, like naur egai limaspanis. Alat a Nineveh dereh ligol naten husur ke, nəbəḅ aJonah tokel ur napisulan siGot, galit lupair dan n̄esaan salito, be gagai ikad natesua gegai toyalyal habat səhor aJonah!†† ⁴² Len nəbəḅ aGot b̄ep̄ep̄ehun navoian dan n̄esaan, naKwin h̄ən naSaut dereh tile m̄əhat, kel kot n̄esaan sinaur ta daməḅai, tike naur egai limaspanis. Dereh

* **12:40:** Jna 1.17 †† **12:41:** Jna 3.5, 8, 10. Nəbəḅ toke ikad natesua gegai, aYesu isor husur gai gabag.

tigol timagenan husur egəm len nətarihət navile a pan hən bēsəsəlōŋ hən namitisau siSolomon hən nəmauran tonor, be gagai, ikad natesua gegai toyalyal səhor aSolomon!”††

Natəlmaman hən nanunun tosa
(Luk 11.24-26)

⁴³ AYesu isor tətās am ke, “Datusor husur nahutian hən natəmat gail. Ale, nəboŋ nanunun nəmargobut tovan dan nəvanuan ideh, nanunun nəmargobut enan iyar turtur naut masmas gail hən bisab̄ naut ideh hən biŋavŋav lan, be idōŋ sobuer hən̄i. ⁴⁴ Beti natəmat ikel mai gai gabag, ike, ‘Netəlmam bai vi lan naim sagw notogam dani.’ Ale nəboŋ tobar nəvanuan gai tovan dani, nəvanuan enan ehum naim tob̄besw, lotosir vahvahuri, tuan təlmam hən natit p̄isi tonor. ⁴⁵ Beti ivan vasəhar nanunun toməlevru lotosa masuŵ səhor gai, ale nəboŋ lotob̄is len nəvanuan, lutoh tin ei. Ale nəmauran sinəvanuan enan egəm isa vəsā tibatbat səhor ta m̄o. Dereh timagenan hən naur tosa ta daməŋai.”

Nəbathudud kitin siYesu
(Mak 3.31-35; Luk 8.19-21)

⁴⁶ Nəboŋ aYesu tosor mai naluŵoh sal, aŵan matmat gail mai anan lubar naut enan. Loil vivile, luke lisor maii. ⁴⁷ Avan sua ikel maii ke, “Geris, anam̄ mai aŵam̄ gail loil vivile, luke lisor mai gaiug.” ⁴⁸ Ale isor var atenan ke, “Anagw ase? Aŵagw gail ase?” ⁴⁹ Ale esuhun navəlan van hən ahai susur san gail, ike, “Geris! Anana sagw

---

†† **12:42:** 1Ki 10.1-10. Nəboŋ toke ikad natesua gegai, aYesu isor husur gai gabag ale lomətahun ləbēsəsəlōŋ hən̄i.

mai aʋagw gail bogai! ⁵⁰ Bathut avan ideh togol n̄sa aT̄omagw len n̄mav tol̄oŋoni, gai evi aʋagw, o aʋavinegw o anana sagw.”

13

N̄bol ƣusan h̄n namisurhuwit (Mak 4.1-12; Luk 8.4-10)

¹ Len n̄boŋ enan, aYesu evivile len naim, eb̄atah tarh̄wai Kalili. ² Ale nab̄iltiľoh loḡem, ɓonɓon garu lan, gol ke isah len nab̄ot h̄n ɓeb̄atah, ale naluľoh loil husur n̄abitas. ³ Beti ikel natit tosoɓur mai galito len n̄bol ƣusan gail. Ike, “Ikad n̄vanuan tomabmabul namisurh̄ut gail. Boŋ sua ia bubulan namisurh̄ut nawit. ⁴ N̄boŋ tobubulan gail van, namisurhuwit galevis lorus husur naƣisal, ale n̄man nam̄sav loḡem, luhan ƣis gail. ⁵ Galevis lorus len naut tobaŋ vat, n̄tan tok̄ekereh lan, ale lutov tutut bathut n̄tan s̄sareh. ⁶ N̄boŋ namityal tovi m̄hat, n̄yal etun idaŋ gol nalut gail lomial husur s̄kad n̄harh̄et tovi pan, ale lumayoh. ⁷ Galevis lorus len n̄hau tokad nasunite, ale n̄hau itov vi m̄hat, ruŋ gut bun nawit. ⁸ Galevis lorus len n̄tan tok̄noh ale n̄boŋ lotomatu, sua iʋan v̄kad 100, sua iʋan v̄kad 60, sual am iʋan v̄kad 30. ⁹ N̄vanuan tokad n̄dariŋan, tes̄s̄eloŋ!”

¹⁰ Beti ahai susur san gail loḡem h̄n aYesu, lousi ke, “N̄boŋ gotosor mai galito, guɓol ƣusan m̄os n̄sa?” ¹¹ Ale isor var galit ke, “Nugole husur aGot idaŋ h̄ni ke m̄t̄bel̄boi n̄sa tosusuah len natoŋan pipihab̄elan aGot len n̄mav be aGot s̄daŋ h̄ni ke galit l̄bel̄boii. ¹² Bathut avan ideh n̄lon tomab̄ur h̄n n̄sa notokele, dereh aGot tilav

naləboian am maii hən ɓepul həni. Avil avan ideh tomətahun ɓeləboi nəsa notokele, dereh aGot tilav kuv naləboian tokade dani. ¹³ Husur enan nusor mai galito len nəḃol ɓusan, husur naut kəmas lotokəta, ləsakəta ləboi nəsa notogole, naut kəmas lotosəsəlon, ləsasəsəlon hən nəsa notokele, ləsaləboii. ¹⁴ Ale nasoruan siGot aIsaiah tokel uri isarpoh len galito, ike:

“Len nasəsəlonan samito, dereh mətəsəsəlon
 be asike mətəsəsəlon ləboi nəsa notokele,
 ale len nakətaan samito, dereh mətəkəta
 be asike mətəkəta ləboi nəsa notogole.

¹⁵ Husur nəkadun alategai egəm ʋonʋon,
 pəpadan nədariŋalit eḃulḃulol,
 ale namətalit iḃer.

Asike lətəmagenan,
 namətalit takəta ris nəsa notogole,
 nədariŋalit tasəsəlon hən nəsa notokele,
 nəlolit taləboi natgalenan,
 ale lətəpair van hən ginau,
 ale nətagol galit lətəmaur.’ ”*

¹⁶ Ale aYesu isor am ke, “Gamito, navoian siGot igol mətukab hən namətamito bathut ke lotokəta, mətukab hən nədariŋamito bathut ke lotosəsəlon.

¹⁷ Husur nukel nakitinan mai gamito ke, ahai kelkel ur mai nəvanuan tonor lotosəḃur loləŋon masuḃ ke lətaris nəsa məttorisi, be ləsaris, loləŋon masuḃ ke lətasəsəlon hən nəsa məttosəsəlon həni, be ləsasəsəlon həni.

*AYesu isor vəsvəsai nəḃol ɓusan enan
 (Mak 4.13-20; Luk 8.11-15)*

---

* **13:15:** Isa 6.9-10

18 “Imagenan, səsəlon̄ hən namilen nəb̄ol hən nəvanuan tobubulan namisurhuwit. 19 Namisurhuwit torus len naḡisal esuḡian nəvanuan gail lotosəsəlon̄ hən nasoruan hən natohan pipihəlan aGot be ləsələboii, gai tosa vəsa masuḡ tovi təmat egəm, lav kuv namisurhut nasoruan enan dan nəlolito. 20 Namisurhuwit torus len naut tobaḡ vat esuḡian alat lotosəsəlon̄ hən nasoruan, ale vəha-sua ḡai lotəgau gati len nakemkeman. 21 Avil ləsəkad nəharhət tovi pan gol ləsəmaur sabəlav. Be nəboḡ todaḡ ḡibari o avan ideh ḡemədas buni gol ləbələḡon ḡisa, dereh limayoh tutut, luteh dan nadəlomian len nasoruan. 22 Namisurhuwit torus len nəhau tokad nasunite esuḡian alat lotosəsəlon̄ hən nasoruan avil nə-nau-masuḡ-an hən nəmauran ta daməḡai mai nagərasian hən na-pul-hən-natite-an aroruḡ gut bun nasoruan gol səvan. 23 Avil namisurhuwit torus len nətan tokənoh esuḡian alat lotosəsəlon̄ hən nasoruan, lotoləboii, lotoḡvan masuḡ. Sual iḡvan vəkad 100, sual iḡvan vəkad 60, sual am iḡvan vəkad 30.”

Nəb̄ol ḡusan hən nawit mai naliol tosa

24 AYesu ikel nəb̄ol ḡusan sual am mai galito, ike, “Natohan pipihəlan aGot len nəmav imaie-gai: Ikad avan sua tobubulan namisurhuwit tovoi len nəmarireu san. 25 Be nəboḡ topat len mariug, aenemi sua egəm, ebubulan namisurhuliol tosa len nəmarireu tokad nawit tia, ale ivan.* 26 Nəboḡ nawit totov, tuḡbat ḡiḡvan, naliol tosa am itov. 27 Naslev gail simahean naim logəm həni, luke,

* 13:25: Naliol tosa enan ehun nawit, be evi behi, igol nəvanuan eru.

‘Nasuḅ, gaiug gobubulan namisurhuwit tovoi len nēmarireu sam̄ be gagai epul hən naliol tosa! Imabe?’ ²⁸ Ale ikel mai galit ke, ‘Aenemi sua igol nategai.’ Nə naslev gail lousi ke, ‘Guke namteput tuan naliol enan a?’ ²⁹ Ris toke, ‘Ao, nəboŋ mət̄beputi, dereh mət̄eput mēdas nawit am. ³⁰ Riŋ gəlar p̄isi aritov ḅonḅon vəbar nēmatuan, ale len nəboŋ hən nēmatuan, dereh nikel mai nəvanuan nēmatuan ke lepəpəhun gəlaru, baŋis tuan naliol tosa hən ləbepəŋasi, ale baŋis tuan nawit vi lan naim sagw notoriŋriŋ nəhanian lan.’”

*Nəḅol p̄usan hən namisurhumastat
(Mak 4.30-32; Luk 13.18-19)*

³¹ AYesu iḅol p̄usan tət̄as ike, “Natohan pipihabəlan aGot len nēmav imaiegai: Ikad namisurhumastat avan sua tomabule len nəhol san. ³² Ekəkereh səhor namisuruhanian tiltile gail, avil nəboŋ totov, egəm tibau səhor nəhanian gail len nəhol, ale egəm vi hai, hən ke nəman naməsav logəm um hən nəhai ŋodŋod salit len nəpashət gail.”

*Nəḅol p̄usan hən nayis
(Luk 13.20-21)*

³³ AYesu ikel nəḅol p̄usan. Ike, “Natohan pipihabəlan aGot len nēmav imaiegai: Mitinau nayis, apəhaḅut sua tolavi. Eḅundasi len nəhad nəflaua totor van vəbar nəflaua kavkav totob.”†

³⁴ AYesu ikel natgalen p̄isi mai naluḅoh gail len nəḅol p̄usan. Nəboŋ tosor mai galito, ikel nəḅol

---

† **13:33:** Nəhad nəflaua totor evi nəflaua tosoḅur, len nasoruan ta Kris lokisi hən sata totor.

þusan akis ηai.† 35 Igol tomaianan hən bigol nəsa
 ahai kelkel ur tokele bisarpoh ke,
 “Nəboη nəbesəηav hən nabuηogw, dereh nisor len
     nəbol þusan,
 dereh nikel ur natit gail lotosusuah ta sutuai len
     natuβatan,
     nəboη notoum hən navile a pan.”*

AYesu isor vəsvəsai nəbol hən naliol tosa

36 Beti aYesu eriη naluvoη, evi lohoim. Ale
 ahai susur san gail logəm həni, luke, “Kel mai
 ginamito bai, namilen nəbol hən naliol tosa len
 nəmarireu.” 37 Isor var galit ke, “Atenan tobubu-
 lan namisurhuwit tovoi evi aNatun Nəvanuan,
 38 ale nəmarireu evi navile a pan. Namisurhuwit
 tovoi lovi alat lototoη pipihəlan aGot. Naliol
 tosa lovi alat sitenan tosa vəsa masuŵ tovi təmat.
 39 Ale aenemi tobubulan namisurhuliol tosa, evi
 natəmat. Nəboη hən nəmatuan evi nəboη hən
 nanoηan hən navile a pan, nagilen hən natit þisi,
 ale alat nəmatuan lovi aηel gail. 40 Surman alat
 nəmatuan lotobaηis tuan naliol tosa hən nəhab
 bihani, dereh timagenan len nagilen hən natit
 þisi. 41 Dereh aNatun Nəvanuan tesəvat aηel san
 gail hən ləbepəpəhun galit þisi lotogol nəvanuan
 bigol nəsaan, mai alat lotogol nəsaan, dan nato-
 han pipihəlan. 42 Dereh aηel gail libar hən
 galito vi lan nəhab topud vəsa; len naut enan
 dereh litaη, likat þurþur nariŵolito.Š 43 Beti alat
 lotonor dereh lesuman namityal toηial habat len

† 13:34: Hən naves 34-35, Mak 4.33-34 * 13:35: Psa 78.2

Š 13:42: Nəhab egai tosor husuri epud vəsa vagol nametəlai tovi wai.

natohan pipihabəlan aTəmalito. Nəvanuan tokad nədariŋan tesəsəloŋ!

Natohan pipihabəlan aGot len nəmav

⁴⁴ “Natohan pipihabəlan aGot len nəmav imaiegai: Ikad nakontit sua tovoi buni, nəvat han tosoḅur, tosusuah len nəmarireu sua. Ale avan sua isaḅi. Itavun tətəs həni. Ale len nakemkeman san ivan, eḅur hən natit ḅisi tokade ale ia v̄ur nəmarireu enan hən ḅikad natenan tovoi.

⁴⁵ “Nukele am ke, natohan pipihabəlan aGot len nəmav imaiegai: Ikad avan sua toḅur natit gail, ḅur hən gail, todoŋ nanesnes tovoi gail. ⁴⁶ Ale nəḅoŋ tosaḅ nanesnes sua, nəvat han totibau, ivan, ḅur hən natit ḅisi tokade, ale ia v̄ur nanesnes enan.

⁴⁷ “Nukele am ke, natohan pipihabəlan aGot len nəmav imaiegai: Nəvanuan galevis lubar hən nalevlev len nəḅiltiwai. Sədareh ikad naməŋod totiltile tosoḅur tovisivis lan. ⁴⁸ Ale nəḅoŋ topul, lolivi vahut, lobətah, losəŋon tovoi gail len nəhad sua ale lubar hən tosa gail vi tut. ⁴⁹ Dereh timagenan len nəḅoŋ hən nanoŋan hən navile a pan, nagilen hən natit ḅisi. Aŋel gail dereh lia pəpəhun alat lotosa vəsə dan alat lotonor. ⁵⁰ Dereh libar hən alat lotosa vi lan nəhab topud vəsə vəgol nametəlai tovi wai; len naut enan dereh litaŋ, likat ḅurḅur nariḅolito.”

⁵¹ AYesu eus galit ke, “Mətoləḅoi səhot natgalen ḅisi māu a?” Lusor vari ke, “Evoi, namtoləḅoi.”

⁵² Na ikel mai galit ke, “Ahai ḅusan hən nalo siMoses togəm vi ahai susur len natohan pipihabəlan aGot len nəmav, ahai ḅusan enan esum̄an

amahean naim topul hən nakontit gail. Eriŋ natgalenan len naut sua hən ləbesuh ei. Ale ilav nakontit toveveu mai nakontit tomatu dan naut enan.”

*Lomətahun aYesu len naut a Nasaret
(Mak 6.1-6; Luk 4.16-30)*

⁵³ Nəboŋ aYesu tokel nəbōl p̄usan galenan tonon, eriŋ naut enan. ⁵⁴ Ale nəboŋ tobar naut a Nasaret, naut totibau lan, epusan len naim naḅonḅonan salito. Galit luḅaŋ, luke, “Eee, namitisau hən nəmauran tovoi egai, gai ilavi a be? Nədaŋan hən ḅigol namerikel gail, ilavi a be? ⁵⁵ Be savi anatun ulum̄an sinəvanuan na-um-im-an a? Anan, nahəsən aMeri a? Aḅan aJemes, aJosef, aSimon mai aJutas a? ⁵⁶ Ale aḅavinen gail p̄isi ləsatoḅ mai gidato a? Bimaienan, ilav natgalen a be? Savi gai hən ḅimaienan!” ⁵⁷ Ale nəlolit epəŋasi, lomətahuni. Be aYesu ikel mai galit ke, “Ahai kelkel ur ideh, len naut p̄isi loputsani len nənauan salito, be len naut a im san mai len naim san, lunau ke tovi ut kəmas.” ⁵⁸ Ale aYesu sagol namerikel sasob̄ur len naut enan husur lupar dəlomian lan.

14

*Nəmatan siJon Baptais
(Mak 6.14-29; Luk 9.7-9)*

¹ Nəboŋ aHerot Antipas tosəsəlon hən na-kel-uri-an husur aYesu, ² ikel mai naslev lotokətkəta təban ke, “Atenan aJon Baptais bolai! Ile məhat dan nəmatan, imagenan nədaŋan hən ḅigol namerikel gail ipat lan.”

³ AHerot ekəmaienan husur a mō igol ke lototah gat aJon, riņi len naim bəbaņis sil abareab siHerot, aHerotias tovi asoan aFilip, aHerot aʋan aFilip tosəhar kuvi. ⁴ Lutah gat aJon husur ikel titau hən aHerot ke, “Len nalo sanor hən gəbəsəhar alitenan.”* ⁵ AHerot ike tigol aJon timat be emətahw len nəlol paņpaņ sinaluʋoh bathut lunau ke aJon tovi ahai kelkel ur.

⁶ Len nəhanan hən nəboņ nəpasian siHerot, anatvavin aHerotias isav len nəholito ale aHerot ehəhaʋur habat həni. ⁷ Imagenan ita gat na-kel-gati-an sua hən bəviol hən natideh gai bələņoni maii. ⁸ Na nəboņ anan tokel maii hən nəsa hən bəusi, natəbarehreh ikel mai aHerot ke, “Noləņon nəkadun aJon Baptais, gegai, len nasiloh!” ⁹ Ale naut kəmas ilolosa, bathut na-kel-gati-an san gai tota gati, mai alat lotosuh len nəhanan, aHerot ikele hən nasoltia galevis ke tehum tousi. ¹⁰ Ale lovi lan naim bəbaņis, luta kotov nəkadun aJon. ¹¹ Lorin nəkadun len nasiloh, pati, lavi mai natəbarehreh topati vəlavi mai anan. ¹² Beti ahai susur siJon logəmai, lupat niben van vətavuni. Ale nəboņ lototavuni tonon, luvan hən aYesu, lukel nəsa tovisi maii.

AYesu evəņan alalumān lotovi 5,000

(Mak 6.30-44; Luk 9.10-17; Jon 6.1-14)

¹³ Nəboņ aYesu tosəsəlon hən na-kel-uri-an husur aJon, isah len naʋot sua, eriņ naut enan hən b̄itoh səb̄on len naut toḃəbesw. Nəboņ naluʋoh gail lotosəsəlon həni, lorin naḃiltivile gail, luyar a ut husuri. ¹⁴ Nəboņ aYesu tomarin dan naʋot,

---

* **14:4:** Lev 18.16, 20.21

eris nabiltiľvoh, nelon itanjis galito ale igol alat lotoməsah lumaur.

¹⁵ Nəboŋ naut togomgom, ahai susur san gail logəm həni, luke, “Naut eg ipat a tut dan navile gail. Namityal ivan pisi tia. Səvat naluřoh van, hən ləbevi lan navile gail hən ləbidas hanian hən ləbevuri.” ¹⁶ Ris aYesu tokel mai galit ke, “Salivan, gamit m̄au mitilav nəhanian mai galito.” ¹⁷ Lukel maii ke, “Be namtsəkad natideh gegai, natuhbəta torim mai naieh toru ŋai.” ¹⁸ Ale ike, “Tariv gail gəm, mai ginau.” ¹⁹ Beti ikel mai naluřoh ke lebətah len naliol. Ale ilav nabəta torim mai naieh toru, ekəta vi lan nəmav, ikel nasipaan. Ebur gail, ilav nabəta mai ahai susur san gail ale lopəpehun gail mai naluřoh. ²⁰ Galit pisi luhan, luhanukub, ale losəsəŋon hudhuhanian van, gol nəhad tovi 12 lopul.* ²¹ Ikad alalum̄an lotovi 5,000 lotohan, be ikad alatpəhařut mai alahutai am.

*AYesu iyar len nəp̄on nəwai
(Mak 6.45-56; Jon 6.15-21)*

²² Beti aYesu igol ahai susur gail lusah len nabot hən ləbeil a m̄o vi lan nətarhət nabiltiwai. Ale gai esəvat naluřoh gail hən ləberin̄ naut enan. ²³ Nəboŋ tosəvat galit tonon̄, aYesu etəvehuh səbon vi lan nəvehuh hən b̄isor mai aGot. Ale nəboŋ naut togomgom itoh səbon ei. ²⁴ Len namityal enan, nabot isal vi rivuh a tut dan nətan. Nəwai ekudkud vapus, gol iřas nabot husur isoh bur nəlan. ²⁵ Len nadudulaŋ som̄ilan naut səlan sal be aYesu egəm hən galito, iyar len nəp̄on nabiltiwai. ²⁶ Nəboŋ ahai susur gail lotoris toyaryar p̄oniwai,

* **14:20:** 2Ki 4.42-44

nəkadulit eṽurṽur. Lukai ke, “Wao! Nanunun sua bolai.” Ale ninelit epil gol lukai habat. ²⁷ Vəha-sua ηai aYesu isor mai galit ke, “Samtemətahw! Məteil ḅuri! Ginau bogai!” ²⁸ APita ikai van həni ke, “Nasub, ḅevi gaiug kitin, kel mai ginau ke niyar len nəḅon nəwai van hən gaiug.” ²⁹ Ale ike, “Gəmai!” Nəḅon aPita tomarin dan nabot, iyar ḅoniwai van hən aYesu. ³⁰ Be nəḅon aPita toris nəlan todaḅ, emətahw, etuḅat sar maduḅduḅ ale ikai ke, “Nasub, numat! Liv kuv ginau!” ³¹ Vəha-sua ηai aYesu isar hən navəlan, itah gati, ale ike, “Gaiug gotokad natuhdəlomian ηai, nəloḿ eur ginau mabe?” ³² Ale nəḅon artosah len nabot, nəlan idar buni. ³³ Beti alat len nabot lulotu həni ke, “Govi aNatun aGot kitin.”

³⁴ Nəḅon lotolav tukot len nabiltiwai, luvahut len naut a Kennesaret. ³⁵ Nəḅon alat len naut enan lotokəta ləboi aYesu, loḅisul van hən naut ḅisi todar vis naut enan ale losəḅar alat lotoməsah van həni. ³⁶ Loḅiri ke tidaḿ hən ləḅibar ηai nasuḿarhət nahurabat san, ale galit ḅisi lotobari lumaur.

15

*Inor ke niben nəvanuan ḅiveveu o nəlon ḿau?
(Mak 7.1-13)*

¹ Beti naFarisi gail mai ahai ḅusan hən nalo luyar a Jerusalem gəm hən aYesu, luke, ² “Imabe ahai susur saḿ gail lupal sob dan naḅisal hən naṽide sihaṽut sidat gail ta sutuai? Husur ləsakəkəsəval nəḅon lotohan.” ³ Ris aYesu tosor var galit ke, “Gamit, imabe mətoḅur kotov nalo siGot ḿos mətḅehusur naṽide samit ta sutuai? ⁴ Bathut aGot ike, ‘Putsan atəmaḿ mai anamḿ matmat len

nənanuan sam̃,* ikele am ke, ‘Avan ideh tosor tosa todaŋ hən atəman o anan, gai timat ebun māu.’* 5-6 Avil gamito, mətumakuv dan nalo siGot hən mət̃behusur nəvide samit ta sutuai nəboŋ məttoṽusan ke, ‘Avan ideh bikel mai atəman o anan ke, “Nəsa notokade hən nəḃevi tarhət sam̃, noviol həni tia mai aGot. Gai biŋol bimagenan, inor ŋai ke asike eputsan atəman len nənanuan san.” ’ Gamito, mətugol ke nakelean siGot evi naut kəmas ŋai. 7 Mətovi nəvanuan gəgəras ŋai. Nəsa aGot tokele len nabuŋon aIsaiah husur gamito ekitin. Ike, 8 “ ‘Nəvanuan galegai loputsan nahəsagw len nasoran salito, be len nəlolito, lunau ke notovi naut kəmas. 9 Lulotu sobuer hən ginau, loṽusan hən nakelean sinəvanuan, hum tovi lo sagw.’ ”*

Nəsa igol nəvanuan saveveu?
(Mak 7.14-23)

10 Beti aYesu ekis naluṽoh gəmai, ikel mai galit ke, “Mətesəsəloŋ hən nəsa notokele, mətəleḃoii. 11 Savi nəsa tovi lan nəḃan togol nəvanuan toḃiŋḃiŋal len nəhon aGot. Ao, evi nəsa tovivile dan nabuŋon togol nəvanuan tosa, evi nəsa tokele togol nəvanuan saveveu.” 12 Beti ahai susur gail logəm həni luke, “Nəboŋ naFarisi gail lotosəsəloŋ hən nəsa gotomadhakele, igol nəlolit isa. Goləḃoii māu a?” 13 Ris aYesu tosor var galit ke, “Nəhai ideh aTəmagw len nəmav səmabule, dereh teput kuvi. 14 Riŋ galit lesuh! Lovi metḃesw gail lotosəhar alat ləsakəta.

* 15:4: Exo 20.12; Deu 5.16

* 15:4: Exo 21.17; Lev 20.9

* 15:9: Isa 29.13

Nametbesw sua besəhar nametbesw togon, dereh gəlar p̄isi ariteh, arimasur len nabur.”¹⁵ Ale aPita ike, “Kel namilen nasoruan kəta enan mai ginamito.”¹⁶ AYesu ike, “Gamito am, mətsaləboi səhoti a?”¹⁷ Mətoləboii tia ke natit p̄isi tovi lan nəp̄an nəvanuan, evi lan natəbaŋ van, evivile vi lan nalitavtav.¹⁸ Avil natit gail nəvanuan tokele, nəsa tovivile dan nabuŋon, egəm len nəsa topat len nəlon, ale natgalenan lugol nəvanuan isa, saveveu.¹⁹ Husur natgalegai logəm len nəlon: nənauan tosa, nagolean hən nəmatan, naitian tobur kotov nəlahan, naitian tosa, navənahān, naliboŋan len nakotan, mai nasoruan tomədas nahəsān nəvanuan o tomədas nahəsān aGot.²⁰ Natgalenan lugol nəvanuan loβiŋβiŋal len nəhon aGot. Navide hən nakəkəsəvalan len nəhanan sagole!”

Nadəlomian sitob̄taKenaan
(Mak 7.24-30)

²¹ Beti aYesu eriŋ naut a Kalili, evi lan naut pəpadaŋ hən nabiltivile eru, a Tair mai a Siton.²² Atoβ̄taKenaan sua totoh len naut enan, egəm hən aYesu, ikai ke, “Nasuβ̄, aNatun siTevit, gilolosa hən ginau. Natəmat sua emədas anatvavigw vəsā!”²³ Be aYesu sasor vari len nasoruan ideh. Ale ahai susur san gail logəm həni luke, “Səvati vi tut bathut ehur gidato, ikai walwal!”²⁴ Len na-sor-vari-an san aYesu ike, “AGot esəvat ginau van hən alat a Israel ŋai lotohum nasipsip gail lotomasig.”²⁵ Ŋa alitenan egəm, teh bathurien aYesu, ike, “Nasuβ̄, gevi tarhət sagw!”²⁶ AYesu ike, “Sanor hən nəbilav kuv nabəta hinatugw gail hən nəbibar həni van hən nalipah gail.”²⁷ Ris

aliten toke, “Evoi, Nasuḅ, be nalipah gail loləboi ləḅihan nasugut nabəta torus vi pan dan natev simasta salito.” ²⁸ Ale aYesu isor vari ke, “Bareab, gaiug gukad nadəlomian totibau masuṽ! Tevisi mōs gaiug hum gotoləḅoni.” Ale anatvavin imaur len namityal enan van.

AYesu igol isoḅur lumaur

²⁹ AYesu eriḅ naut enan, etəlmam vi Kalili, iyar husur nətarhəḅiltiwai Kalili. Ale etəṽehuh vi lan naṽehuh, ebətah ei. ³⁰ Nabiltiluṽoh gail logəm həni, losəhar alat lotogau, nametḅesw gail, alat narielit tosa gol ləsəyar, naḅut gail mai isoḅur am. Lorin galit bathurien aYesu ale igol galit lumaur. ³¹ Naluṽoh lumaḅmaḅ len nəsa lotorisi. Naḅut gail lusor; alat narielit tosa, nibelit ivoḅəvoḅ, lumaur; alat lotogau luyar; mai nametḅesw gail lokəta. Ale lusal suh nəyalyalan siGot silat a Israel.

AYesu evəḅan alalumān lotovi 4,000 (Mak 8.1-10)

³² Beti aYesu ekis ahai susur san gail gəmai ike, “Nəlogw itaḅis alategai, husur lutah mai ginau len nəmariboḅ totor tia ale ləsəkad natideh hən ləḅihani. Nəsələḅon nəḅesəvat galit van malkəkāt. Nəḅigole, dereh limatmatioṽ husur naḅisal salito.” ³³ Ale ahai susur gail lukel maii ke, “Len naut toḅḅesw topat səḅon maiegai, namtilav natuhḅəta tihau mabe hən namtḅevəḅan nabiltiluṽoh egai?” ³⁴ AYesu eus galit ke, “Mətukad natuhḅəta evis?” Luke, “Namtukad eməlevru mai natuhieh galevis.” ³⁵ Nə aYesu ikel mai naluṽoh ke lebətah len tan. ³⁶ Ilav natuhḅəta toməlevru

mai naieh gail, esipa vi tēban aGot hən nēhanian, eḅuri, lavi mai ahai susur gail ale lopəpehuni mai naluṽoh. ³⁷ Galit p̄isi luhan vəhanukub. Ale losəṽon nahudhuhanian van gol nēhad toməlevru lopul. ³⁸ Ikad alalumān lotovi 4,000 lotohan, be ikad alatpəhaṽut mai alahutai gail am. ³⁹ Beti aYesu esəvat naluṽoh gail van. Ale isah len naḅot, igam van vəbar naut a Makatan.*

16

Lous taltal hən aYesu hən namerikel (Mak 8.11-13; Luk 12.54-56)

¹ Boṽ sua naFarisi mai naSattiusi gail logəm hən aYesu. Loləṽon ke aYesu tigol nəsaban, ḡa lousi hən ḅəṽusan galit hən namerikel hən nəḁav. ² Be aYesu isor var galit ke, “Nəboṽ namityal tomasur mətuke, ‘Pelan dereh naut tivoi husur nəmarigw ikathab,’ ³ ale len nadudulan mətuke, ‘Daməṽai naut ibatmot, nəmarigw epit vi məhat mai nəḁav epitau. Dereh naut tisa. Nabiltius dereh teus.’ Mətoləboi mətḅeris nəsa tovisi len nəḁav, ale vəha-sua ḡai mətoləboii ke naut tivoi o tisa, be mətodədas mətḅeris ləboi namilen nəsa tovisi len nəboṽ gail ta daməṽai. Mitimabe? ⁴ Gamit naur ta daməṽai mətusa, mətḅədaṽ len aGot suḁan apəhaṽut to-husur aulumān tiltile, sədaṽ len asoan. Mətous namerikel, avil asike nugol namerikel ideh, be dereh nigol ḡai namerikel hən nasuhunian sihai kelkel ur, aJonah.” Ale aYesu erin galito, ivan dan galito.

---

* **15:39:** Datsaləboi savoi naut a Makatan topat lan, be datoləboi ḡai ke topat tarhəḅiltiwai Kalili.

*Nayis hiFarisi mai Sattiusi gail
(Mak 8.14-21)*

⁵ Nəboŋ ahai susur gail lotogam tukot vəbar nətarhət nabiltiwai, nəlolit iboŋboŋ hən ləbesəŋon nabəta ideh van. ⁶ Ale aYesu ikel mai galito ke, “Mətelələgau hən gamit gabag! Mətekətkəta gol gamito dan nayis hiFarisi mai Sattiusi gail.” ⁷ Lusor mai galit gabag ke, “Ekəmaienan husur datsəlav nabəta ideh gəmai.” ⁸ AYesu eləboi nənauan salito ŋa ike, “Gamit məttokad natuhdəlomian ŋai, mətuhol husur nabəta mətsəkade hən nəsa? ⁹ Mətsələboi sal a? Nəlomit iboŋboŋ hən natuhbəta torim hilat lotovi 5,000 mai nəhad gail pisi məttosəŋoni a?*” ¹⁰ Nəlomit iboŋboŋ hən natuhbəta toməlvru hilat lotovi 4,000 mai nəhad gail pisi məttosəŋoni a?*” ¹¹ Imabe? Mətunau sal ke nusor husur nabəta məau a? Aoa! Be nukel mai gamit tətəs ke, kətkəta gol gamito dan nayis hiFarisi mai Sattiusi gail!” ¹² Beti len namityal enan ŋai lunau səhoti ke nəboŋ tokel nalələgauan mai galito, gai sator husur nayis len nabəta. Ao isor tas naŋusanan siFarisi mai Sattiusi gail.

*APita ikel kot aYesu
(Mak 8.27-30; Luk 9.18-21)*

¹³ AYesu eriŋ naut enan ale nəboŋ tobar naut a Sisarea Filippi, eus ahai susur san gail ke, “Nəvanuan gail lotosor husur aNatun Nəvanuan, luke tovi ase?” ¹⁴ Lusor vari ke, “Galevis luke aJon Baptais. Galevis luke aElijah. Galevis am luke aJeremiah o ahai kelkel ur sual am.” ¹⁵ Beti eus galit ke, “Be gamito, mətunau ke ginau ase?”

* **16:9:** Mat 14.15-21   * **16:10:** Mat 15.32-38

16 ASimon Pita isor vari ke, “Gaiug boh aKristo, aNatun aGot nəkadun nəmauran.” 17 Ale aYesu ikel maii ke, “Tivoi hən gaiug, aSimon anatum aJonah! Savi avan ideh len navile a pan tokel vəhot nate-nan, be aTəmagw len nəməv ikel vəhoti mai gaiug. 18 Nukele am mai gaiug ke govi aPita, nəvat, ale dereh neum hən naim sagw len nəvat enan, naim sagw tovi vanuan sagw gail. Ale nədanjan hən nəmatan edədas bəsəhor galito. 19 Nukele am mai gaiug ke, dereh neviol hən naki hən nabopita hən natohan pipihəlan aGot len nəməv mai gaiug. Natideh gəbikai tasi len navile a pan, evi nəsa aGot tokai tasi tia len nəməv. Ale natideh gəbidaṁ hən len navile a pan, evi nəsa aGot todaṁ hən tia len nəməv.”* 20 Beti aYesu ikel pūli hən ahai susur gail ke salikel avan ideh ke gai tovi aKristo, aGot totabtabuh lan.

*AYesu epəhav utaut hən nəmatan san
(Mak 8.31–9.1; Luk 9.22-27)*

21 Len nəboṅ enan van, aYesu etubət kele iparpar mai ahai susur san gail ke timasvi Jerusalem ale timasləṅon tisa vəsa len navide tosoḅur len navəlan alat lotoil a nio hən nəvanuan gail, abiltihai tutumav gail mai ahai pusan gail hən nalo. Ale dereh ligol timat. Beti len nəmariboṅ bitor dereh aGot tigol tile məhat. 22 Beti aPita eliv aYesu vi tarhəte, etubət sor lan, ike, “Satimaiean, Nasub! Natgalenan salevisi hən gaiug!” 23 Be ipair van hən aPita, ike, “Gevi tahw dan ginau aSetan! Gugol risi hən nəbipes habətw hən

---

* **16:19:** Mat 18.18; Jon 20.23

nəb̃iteh. Nənauan sam̃ gail ləsəpat len nəsa aGot toləḡoni, lohusur naləḡonian sinəvanuan ḡai.”

²⁴ Beti aYesu ikel mai ahai susur san gail ke, “Avan ideh b̃ike b̃ehusur ginau, timaske, ‘Aoa,’ hən nənauan mai naləḡonian san gabag, timasvus nəhai balbal san, tehusur ginau. ²⁵ Husur avan ideh b̃ike b̃iwol hən nəmauran san gabag hən b̃etəgau gat nəmauran san, dereh timasig. Be nəmauran san b̃imasig m̃os ginau, dereh tikad nəmauran vi sutuai. ²⁶ Nəvanuan b̃ikad natit p̃isi len navile a pan, be nəmauran san vi sutuai b̃imasig, imabe? Ikad nəsa? Nəvanuan eləboi b̃eviol hən nəsa hən b̃ikad nəmauran enan a? ²⁷ Bathut aNatun Nəvanuan dereh tegəm ta bog. Dereh tegəm mai aḡel san gail len nədaḡan mai namənas seTəman. Len nəboḡ enan, dereh tilav naḡurḡuran mai nəvanuan gail hən natit p̃isi lotogole, tinor hən nəsa lotogole.* ²⁸ Nokitin mai gamit ke, gamit galevis məttoil gegai, asike lumat van vəbar ləb̃eris nagəmaian siNatun Nəvanuan hən b̃eil a m̃o hum aK̃iḡ.”

17

Namənas kitin siYesu (Mak 9.2-13; Luk 9.28-36)

¹ Len nəmariboḡ toməlevtes husur nəboḡ enan, aYesu esəhar aPita, mai alarmiḡan, aJemes mai aJon. Esəhar galit səbolito vi məhat len naḡehuh sua tosahsah. ² Ale len nəholito egəm tile, nəhon em̃ial hum namityal, nahurabat san egəm pəhapəhw buni vabilbil.* ³ Vəha-sua ḡai loris

* **16:27:** Psa 62.12; Rom 2.6   * **17:2:** 2Pit 1.16-18

aMoses mai aElijah artohol mai aYesu. ⁴ APita isor mai aYesu, ike, “Ivoi hən dattotoh gegai. Gəbeləŋoni, dereh neum hən nəpasvaləval titor, tesua esam̄, tesua siMoses, mai tesua siElijah.”

⁵ Nəboŋ aPita tosor sal, nəmavukasw tom̄ial habat ikabut gol galito, ale nadoldol sua len nəmavukasw ike, “Ategai evi aNatugw ulum̄an notoləmas buni, notohəhaṽur həni. Səsəloŋ husuri!” ⁶ Nəboŋ lotosəloŋ hən natenan, ahai susur gail luteh, kəta vi pan, nəlolit epil vəsa. ⁷ AYesu egəm hən galito, ibar galito, ike, “Mitile məhat. Samtemətahw.” ⁸ Ale nəboŋ lotokəta vi məhat, lokəta ris aYesu səbən ŋai, ləsaris avan ideh am.

⁹ Nəboŋ lotomariŋ vi pan len naṽehuh, aYesu ikele hən galit ke, “Samtikel ur nəsa məttorisi mai avan ideh am vir aGot biŋol aNatun Nəvanuan bile məhat dan nəmatan.” ¹⁰ Beti ahai susur gail lousi ke, “Ahai p̄usan hən nalo luke aElijah timasgəm a m̄o, be lukele hən nəsa?”* ¹¹ AYesu isor var galit ke, “Evoi, tarhət sua, aElijah dereh tegəm a m̄o hən biŋol təlmam hən natit p̄isi ləbinor. ¹² Be len nətarhəte am, nukele mai gamit ke, aElijah egəm tia, ale nəvanuan gail ləsakəta ləboii, lugol nəsa lotoləŋoni həni. Imagenan, dereh ligol aNatun Nəvanuan am teləŋon tisa vəsa.” ¹³ Len namityal enan ŋai ahai susur gail lunau səhoti ke aYesu isor mai galito husur aJon Baptais.

*AYesu igol natətai sua tokad natəmat imaur
(Mak 9.14-29; Luk 9.37-43a)*

¹⁴ Nəboŋ lototəlmam dan naṽehuh tonon, logəm hən naluṽoh, ale aulum̄an sua egəm hən aYesu,

---

* **17:10:** Mal 4.5

etəjedur bathurien, ¹⁵ ale ike, “Nasub̃, gilolosa hən anatugw ulum̃an husur nahumatmat ibari gol ke eləjon isa vəsa batbat. Husur iteh len nəhab tabtab ale iteh vəha-sob̃sob̃ur len nəwai am. ¹⁶ Nosəhari van hən ahai susur sam̃ gail avil lodədas ləbigol b̃imaur.” ¹⁷ AYesu isor vari ke, “Eee naur egai mət̃tomətahun nadələmian, mət̃tohusur naḡisal tosa tokab̃kab̃ur, nitoh mai gamit tebələv mabe? Mətupar dələmian van van van nupetəmas həni. Səhar natətai gəmai!” ¹⁸ Beti aYesu esivoh len natəmat ale imakuv dan natətai, ale len namityal enan van imaur buni.

¹⁹ Ale ahai susur gail logəm hən aYesu, lursor səbolit maii ke, “Imabe ginamit namtsaləboi namtbehut natəmat enan?” ²⁰⁻²¹ Ale ikel mai galit ke, “Mətodədasi bathut nadələmian samit em̃idol, ekəkereh masuṽ. Husur nokitin mai gamit ke, mət̃bikad nadələmian hun namisurhumastat tomarisoris mət̃oləboi mət̃bikel mai naṽehuh egai ke, ‘Gerus van ea!’ ale dereh terus. Naut kəmas mətunau ke mətodədasi mət̃bigol natesua, dereh mət̃oləboi mət̃bigole.”*

*AYesu isor tətasi husur nəmatan san
(Mak 9.30-32; Luk 9.43b-45)*

²² Nəboḡ ahai susur gail lotobonbon len naut a Kalili, aYesu isor mai galit ke, “Avan sua dereh teriḡ aNatun Nəvanuan len navələn nəvanuan gail. ²³ Dereh ligol timat, ale len nəmariboñ titor aGot

---

* **17:20-21:** Nalobulat galevis ta sutuai losuhud hən naves egai: 21 Avil mət̃oləboi mət̃behut tomagenan nəboḡ mət̃səhan be mət̃tosor tuṽ ḡai.

tigol tile məhat.” Nəboŋ aYesu tokəmaienan tonon, ahai susur gail loləŋon isa masuŵ.

Nətaks hən naim siGot

²⁴ Nəboŋ aYesu mai ahai susur san gail lotobar naut a Kapernaum, alat lototariv tuan nətaks tovi nətrahma toru, logəm hən aPita luke, “Ahai þusan sam, eŵur nətaks hən naim siGot m̄au a?”†

²⁵ APita ike, “Evoi.” Ale nəboŋ toβis lohoim, aSimon sakel natideh be aYesu isor a m̄o maii ike, “Simon, len nənauan sam nəsa inor? Nau nakiŋ gail len navile a pan. Ase eŵur nəlaisens mai nətaks lototariv tuani, anatulit gail o nametβos gail a?”

²⁶ Ale aPita ikel maii ke, “Nametβos gail.” Beti aYesu ike, “Bimaienan, savi len anatulit gail hən ləβeŵuri. ²⁷ Be hən asike nəlolit βiparıpaŋ, givan hən nəβiltiwai, bar hən nəhau. Naieh metəkav gəβisah həni, səŋav hən nabuŋon ale dereh gisab nakoin tovi nəstater.‡ Lav kuvi, lavi mai galito m̄os nətaks sidaru.”

18

Ase iyalyal səhor galit am

(Mak 9.33-37, 42-48; Luk 9.46-48, 17.1-2)

¹ Len namityal enan ahai susur gail logəm hən aYesu lousi ke, “Ase iyalyal səhor galit am len natohan pipihəlan aGot len nəmav?” ² Ale aYesu ekis natuhtətai sua gəmai, igol eil rivuh len galito. ³ Beti ike, “Nokitin, nukel mai gamit

---

† **17:24:** Exo 30.11-16, 38.26. Nətrahma evi nakoin tovi naþurþuran hən nauman hən nəmariboŋ tosua. ‡ **17:27:** Nəstater evi nakoin sua tovi naþurþuran hən nauman hən nəmariboŋ tovat.

ke, asike mæt̃bipair dan nãvide tosa samito hən mæt̃besuñan atuhlahutai, mitimabe? Asike asike mæt̃obis len natohan pipihabəlan aGot len nəməv. ⁴Imagenan, avan ideh bəriŋ gai hum tovi ut kəmas suñan natuhtətai egai, gai iyalyal səhor galit am len natohan pipihabəlan aGot len nəməv. ⁵Ale avan ideh tohəhãvur hən natuhtətai suñan egai bitah maii len nahəsagw, gai ehəhãvur hən ginau nəbitah maii.

⁶“Ale avan ideh bigol atuhlahutai sua, tokad nadəlomian len ginau, bitəh len nəsaan, nəpanismen sitenan dereh tisa am səhor ke nəvanuan galevis ləbitahətah hən nabiltivat len naholoan, ale ləbibar həni len tas hən bimaduŋduŋ butitas tosareh vi pan.* ⁷Navile a pan dereh tisa vəsa bathut natit gail lotogol nəvanuan gail lotogol nəsaan. Natgalenan lotomaienan dereh limasvisi be tisa vəsa tibətbat hən nəvanuan togol natgalen ləbevisi. ⁸Ale, navələm̃ o nariem̃ bigol gaiug gəbigol nəsaan, gita kotovi, bar həni vi tut. Gəbikad nəmauran vi sutuai be nariem̃ bisa gol gəsəyar o gugau, natenan esəhor gəbikad nariem̃ gəlar p̃isi arbivoi ale aGot bibar hən gaiug len nəhab topan vi sutuai. ⁹Namətañ bigol gəbitəh len nəsaan, kis kuvi, bar həni vi tut. Gəbikad nəmauran vi sutuai be namətañ bəsua bibesw, natenan esəhor gəbikad namətañ gəlar p̃isi arbivoi ale aGot bibar hən gaiug len nəhab nəmatan.

---

* **18:6:** Nabiltivat enan eməlas habat, natoŋki esulsul həni hən bəbul dasdas nawit hən bəgəm vi flaua.

*Nəḅol ḡusan husur nasipsip tomasig
(Luk 15.3-7)*

10-11 “Mətelələgau hən gamito! Atuhlahutai ideh tokad nadəlomian len ginau, samtinau ke gai evi naut kəmas. Husur nukela mai gamit ke, anel gail lotokətkəta təban galito, loləboi tabtab hən ləḅisor mōs galito len nəhon aTəmagw len nəmav.†

12 “Mitinau natsua. Avan ideh ḅikad nasipsip lotovi 100, ale sua iyar lab vi tut sua, mətunau ke tigol nəsa? Dereh atenan teriḡ lotovi 99 lesuh len naḅehuh hən ḅia doḡ tosua toyar lab vi tut. 13 Ale ḅisabi, nukel nakitinan mai gamito ke, ikemkem təban səhor lotovi 99 ləsəyar lab vi tut. 14 Imagenan, savi naləḡonian seTəmamito len nəmav hən atuhlahutai galegai ideh ḅimasig.”

Nəbathudud nadəlomian sua togol tosa hən gaiug

15 AYesu isor am ke, “Nəbathudud ideh len nadəlomian ḅigol nəsaan hən gaiug, gia sor mai gai səḅon, kel ḡarḡar hən nəsa tosa gai togole maii. Gai ḅesəsəloḡ səhot nəsa gotokele, gukad təlmam həni sunian na-ke-wawa-an len nadəlomian. 16 Be asike ḅesəsəloḡ hən gaiug, gesəhar nəvanuan nadəlomian tesua o teru am hən gəḅehusur natosian siGot toke, ‘Nəḅon avan ideh ḅikel uri ke nəvanuan togon togol nəsaan, nakitinan hən nəsa tokele timasil ḡarḡar len na-kel-koti-an sinəvanuan toru o totor am.’* 17 Be asike ḅesəsəloḡ husur galito, kel ur natit ḡisi mai naḅonḅonan kavkav silat lotokad nadəlomian len naut enan. Asike ḅesəsəloḡ husur

† **18:10-11:** Natosian galevis ta sutuai losuhud naves egai: 11 Husur aNatun Nəvanuan egəm hən ḅilav kuv alat lotomasig dan nəsaan salito. * **18:16:** Deu 19.15

alat lotokad nadəlomian am, len nənauan sam̃ riñi tesum̃an nametb̃os səkad nadəlomian o nəvanuan nətaks.

¹⁸ “Nukel nakitinan mai gamito ke, natideh gəb̃ikai tasi len navile a pan tevi nəsa aGot tokai tasi tia len nəmav, ale natideh gəb̃idam̃ həni len navile a pan tevi nəsa aGot todam̃ həni tia len nəmav.* ¹⁹ Nukel tətəs hən nakitinan mai gamit ke, gamit b̃eru arb̃ikad nənauan b̃esua husur natideh len navile a pan, nəsa arb̃eusi, aTəmagw len nəmav dereh tigole m̃os gəlaru. ²⁰ Husur toru o totor lotob̃on len nahəsagw, ginau nutah mai galit ei.”

Narubatian

²¹ Beti aPita egəm hən aYesu eusi ke, “Nəbathudud nadəlomian sua b̃igol nəsaan tabtab hən ginau, nerub̃at nəsaan san vəha-vis? Nerub̃at gail vəha-məlevru a?” ²² AYesu isor vari ke, “Ao, nəsakel ke vəha-məlevru, avil nuke gerub̃at gail səjavur vəha-məlevru vəha-məlevru.† ²³ Imaienan, natohan pipihabəlan aGot len nəmav imaiegai: Ikad nakiñ sua toke naslev san gail lisar gel nəkabut salit maii. ²⁴ Nəboñ totub̃at us nəkabut salito, losəhar avan sua van həni tokabut hən nətalent tovi 10,000, ale nətalent esua ñai evi nəp̃urp̃uran hən nauman hən nasihau tovi 15. ²⁵ Husur atenan todədas b̃isar gel nəkabut enan, amasta san ikele həni ke tep̃ur hən asoan mai anatun gail hən ləb̃egəm vi slev gail ale tep̃ur hən natit p̃isi am gai tokade, hən b̃isar gel nəkabut san. ²⁶ Ña naslev iteh bathurien, eñiri ke,

* **18:18:** Mat 16.19; Jon 20.23 † **18:22:** Nəboñ aYesu ekəmaienan, namilen ke datimasrub̃at nəsaan sinəvanuan nadəlomian tabtab, nanonjan teb̃uer.

‘Sagesigarir hən ginau, ale dereh nisar gel təlmam hən natit p̄isi mai gaiug.’ ²⁷ Nəlon amasta itaŋis naslev san enan, ikas kuv nəkabut san, eriŋi hən b̄ivan.

²⁸ “Beti naslev enan evivile, etut len naslev togon tovi galit sua ŋai tokabut san hən nəvat, natenarius tovi 100.Š Ale naslev itah gat togon, tuḃat təgau gat naholoan, ike, ‘Sar gel nəvat gotokabut həni len ginau!’ ²⁹ Ale naslev togon iteh bathurien eŋiri ke, ‘Sagesigarir hən ginau, ale dereh nisar gel təlmam həni mai gaiug.’ ³⁰ Be naslev ta m̄o emətahuni. Ivan, gole hən ləb̄itah gat togon, riŋi len naim bəbaŋis vir b̄isar gel p̄is nəkabut san. ³¹ Nəboŋ naslev galen am lotoris nəsa tovisi, lulolosa masuṽ, ale lua kel ur natit p̄isi lotovisi mai amasta salito. ³² Ale amasta ekis naslev ta m̄o gəmai, ikel maii ke, ‘Govi slev gotosa vəsa batbat! Ginau nukas kuv nəkabut san p̄isi husur goŋir ginau həni. ³³ Ivoi am gətalolosa hən naslev togon suŋan ginau notololosa hən gaiug.’ ³⁴ Ale len nəlol paŋpaŋ san, amasta eriŋi len navəlan alat lotokətkəta kəkol hən naim bəbaŋis hən ləb̄igol niben atenan b̄epəŋas vir b̄isar gel natit p̄isi gai tokabut həni. ³⁵ Len nav̄ide tomagenan, len nəlomito asike mət̄beruḃat kitin hən nəsaan sinəbathudud nadəlomian ideh lotogol tosa hən gamito, aTəmagw len nəmav dereh tigol timaienan hən gamito.”

19

Š 18:28: Natenarius evi nəvat naḃurḃuran hən nauman hən nəmariboŋ tosua.

Natiṽosan
(*Mak 10.1-12*)

¹ Nəboŋ aYesu tokəmaienan tonon, eriŋ naut a Kalili, evi Jutea len naut tarhəwisel Jortan.

² Nəbilituluṽoh gail lohusuri, ale igol galit lumaur ei.

³ Beti naFarisi galevis logəm hən aYesu, loləŋon ke tekəkös len nasoruan san, mədas nahəsan ale lousi ke, “Inor hən aulumān bətiṽos hən asoan, riŋ gaḅulani husur nənauan o naləŋonian sitenan ŋai a?*”

⁴ Ris aYesu tosor var galit ke, “Mətsaṽuruŋ natosian siGot toke ‘sutuai len natuḅatan aGot igol naulumān mai napəhaṽut a?*”

⁵ Ale aGot ike, ‘Bathut natenan, naulumān dereh teriŋ atəman mai anan hən bəudud mai asoan, ale aresua sumān artovi niben tosua ŋai.’*”

⁶ Husur ar-saru am, arosua ŋai. Imagenan, naududan aGot togole, nəvanuan satəpəpəhuni.”

⁷ Ale lousi ke, “Bimagenan, aMoses ikel nalo toke, ‘Naulumān tilav naləḅulat hən natiṽosan mai asoan ale tesəvati van,’ ikele husur nəsa?*”

⁸ AYesu ikel mai galit ke, “AMoses idamḅ həni ke məttotiṽos hən asoamito husur nəkadumit ihaihai masuṽ, avil sutuai len natuḅatan, səmaienan.

⁹ Be nukel mai gamito ke naulumān ideh totiṽos hən asoan naut kəmas alitenan sagol naitian tosa, ale tolah mai napəhaṽut ideh am, atenan igol naitian toḅur kotov nəlahan.”

¹⁰ Ahai susur san gail lukel maii ke, “Nəlahan naulumān tokade mai asoan bəmaienan, nəlahan toḅuer ivoi am.”

¹¹ Ris aYesu tosor var

---

* **19:3:** Natiṽosan evi na-tos-gati-an hən napəpəhwan silarmisoan sua hən asike arḅiləh am. * **19:4:** Gen 1.27, 5.2 * **19:5:** Gen

2.24 * **19:7:** Deu 24.1-4; Mat 5.31

galit ke, “Savi nəvanuan þisi loləboi ləbesəsəlon səhot nəpusanan enan, be aGot ilav nədaŋan mai galevis ŋai hən ləbeləboi ləbigole. ¹² Husur sogsog galevis lovi sogsog nəboŋ analit lotopas galito, be sogsog galevis am, nəvanuan gail lugol lotovi sogsog. Ale ikad galevis tile am ləsəlah mōs natohan pipihabəlan aGot len nəmav gol ke len nəmauran salito losumŋan sogsog gail. Avan ideh toləboi bəsəsəlon səhot natenan, tesəsəlon səhoti!”†

AYesu mai alahutai
(Mak 10.13-16; Luk 18.15-17)

¹³ Beti nəvanuan galevis losəhar atuhlahutai van hən aYesu hən bəriŋ navəlan gəlaru len galito ale sor tuŋ. Avil ahai susur gail losivoh len galito. ¹⁴ Be aYesu ike, “Mitidaŋ hən alahutai ləbегəm hən ginau; samteil gol galito! Husur natohan pipihabəlan aGot len nəmav evi silat lotosumŋan alategai.” ¹⁵ Ale nəboŋ aYesu toriŋ navəlan gəlaru len galito tonon, eriŋ naut enan, ivan.

Nəmantuhmar topul hən natite
(Mak 10.17-31; Luk 18.18-30)

¹⁶ Len nəboŋ sua, aulumŋan sua egəm hən aYesu eusi ke, “Hai þusan, nigol natit tovoi sa hən nəbikad nəmauran vi sutuai?” ¹⁷ AYesu isor vari ke, “Imabe gotous ginau husur natit tovoi? Ikad Atesua ŋai tovoi. Be gəbike gəbevi lan nəmauran vi sutuai, gigol nəsa nakelean todaŋ gail siGot tokele.” ¹⁸ Ike, “Nakelean todaŋ gail ta be?”

---

† **19:12:** Sogsog evi nabuai o naþuluk o naulumŋan ideh səkad nədavurhut naloson husur lototev kotovi.

Ale aYesu ike, “Sagigol avan ideh timat,[†] sagigol naitian tobur kotov nəlahan, sagevənah, sagelibon len nakotan, ¹⁹ geputsan atəmañ mai anam len nənauan sam, ale ləmas bun nəvanuan totoh pəpadañ hən gaiug surman gotoləmas bun gaiug gabag.”* ²⁰ Nəmantuhmar ikel maii ke, “Nugol natgalen pisi tia. Nəsa ipat sal hən nəbigole?” ²¹ AYesu ikel maii ke, “Gəbike gəbinor kavkav len nəhon aGot, gia pur hən natit pisi sam, ale viol hən nəvat han mai naməsal gail. Ale dereh gikad nakonviolan aGot totəgau gati mōs gaiug len nəmav. Beti gegəm husur ginau.”

²² Nəbon nəmantuhmar tosəsəlon hən natenan, ivan, elənon isa habat husur epul hən natite, ikad nasugsugur isəbur. ²³ Ale aYesu isor mai ahai susur san gail, ike, “Nukel nakitinan mai gamit ke, idañ habat hən avan ideh topul hən natite bəbis len natohan pipihabəlan aGot len nəmav.” ²⁴ Ikele am ke, “Idañ habat hən nəkamel bəbis tur len nəburhunil səsod. Idañ səhori am hən nəvanuan topul hən natite bəbis len natohan pipihabəlan aGot.” ²⁵ Nəbon lotosəsəlon həni, ahai susur gail luṗaṅ habat, luke, “Bimaienan, as təbis lan? Səkad avan ideh bikad nəmauran vi sutuai!” ²⁶ Beti aYesu ekəta bunus galito ike, “Len nəvanuan gail, galit lodədas ləbigol natenan, avil aGot eləboi bigol natit pisi.” ²⁷ Ale aPita isor vari ke, “Geris, ginamit namtorin natit pisi hən namttohusur gaiug. Dereh tikad nəsa sinamito?” ²⁸ Beti aYesu ikel

[†] **19:18:** Nəbon toke Sagigol avan ideh timat namilen ke sagigol avan ideh timat sil nəlol paṅpaṅ sam o nalənonian sam ṅai.

* **19:19:** Exo 20.12-16; Deu 5.16-20; Lev 19.18

mai galit ke, “Nukel nakitinan mai gamito ke, len nēboŋ navile a pan ðiveveu, nēboŋ aNaturan Nēvanuan ðebētah len nabiltihai bētbētah san toyalyal hum akiŋ, gamit am mēttohusur ginau, dereh mētebētah len nabiltihai bētbētah gail lotovi 12 hēn mētbēpēpehun navoian dan nēsaan len nahēmar lotovi 12 seIsrael. ²⁹ Ale avan ideh toriŋ naim gail o aŋan gail o aŋavinen gail o atēman o anan o anatan gail o nētan mōs nahēsagw, dereh aGot teviol hēn vēha-100 maii, ale aGot teviol am hēn nēmauran vi sutuai maii. ³⁰ Ale nabiltivanuan isoḅur gagai, asike lovi natideh; ale isoḅur lēsavi natideh gagai, dereh legēm vi ðiltivanuan.”

20

Nēvanuan gail lotoum len nēhol nakrep

¹ AYesu eḅusan am ke, “Natohan pipihabēlan aGot len nēmav imaiegai: Ikad amahean nētan tovivile dudulan somīlan hēn ðidas lalumān mōs nauman hēn nēhol nakrep san. ² Lous nēvat ale idamī hēn ðēvur galit hēn natenarius hēn nēmariboŋ tesua.* Ale esēvat galit van hēn nēhol nakrep san. ³ Len namityal tomēlapat dudulan evivile tētas, ale eris alalumān lotoil kēmas len nēmaket. ⁴ Ale ikel mai galit ke, ‘Gamito am, mitivan vaum len nēhol nakrep sagw, ale dereh nēvur gamito tinor.’ ⁵ Ale luvan. Len natubliāl mai len namityal totor ut mēdau, len navide tomaienan, amahean idas lalumān tētas. ⁶ Len namityal torim ut mēdau, evivile, eris galevis am lotoil ei, ale ikel mai galit ke, ‘Imabe mētoil kēmas gegai len

---

* **20:2:** Natenarius evi naḅurḅuran hēn nēmariboŋ tosua.

nəmariboŋ kavkav?’ ⁷ Ris lotoke, ‘Ao, avan ideh saus ginamit hən namtbeum.’ Nə ikel mai galit ke, ‘Gamit am mətevi lan nəhol nakrep sagw.’

⁸ “Nəboŋ naut togomgom ut mədau, amahean nəhol ikel mai abiltivanuan nauman san ke, ‘Kis alalumnan nauman gəmai ale v̄ur galito, tuḅat len alat lotoyar a tahw van vəbar alat lotoil a m̄o.’ ⁹ Ale nəboŋ alat lototub̄at len namityal torim ut mədau lotogəmai, eṽur galit v̄isusua hən natenarius tosua. ¹⁰ Ale nəboŋ tobar alat lotoil a m̄o, lunau ke ləḅikad nəvat ḅesəhor galit lotogəm a tahw. Be eṽur galit v̄isusua hən natenarius tosua ŋai. ¹¹ Nəboŋ lotolav natenarius tosua, lukoblen mai amahean nətan husur ləsahəhaṽur hən nəvat, ¹² luke, ‘Alategai lotomadhagəmai, loum husur nəhaua tosua ŋai, be gaiug, goṽur galito p̄itoṽ hən ginamito. Be ginamito, namttodaŋ ḅur nabiltiuman mai nəyal tosun ginamito husur nəmariboŋ kavkav!’ ¹³ Ris tosor var galit sua ke, ‘Ginau nəsamədas gaiug. Gaiug gudaṁ mai ginau hən natenarius tosua hən nauman. Ale gagai gumabe? ¹⁴ Lav nəvat tovi esaṁ, givan. Nuke neviol mai ategai toyar a tahw, hum notoviol mai gaiug. ¹⁵ Gunau ke sanor hən nəḅigol nəsa notoləḅoni hən natit sagw gail a? Nələṁ itaḅulol bulos ginau husur noviol habat a?’ ”

¹⁶ AYesu imaris kotovi ke, “Imagenan, alat ləsavi natideh gagai, dereh legəm vi ḅiltivanuan, leil a m̄o; ale alat lototibau, lotoil a m̄o, dereh asike lovi natideh.”

AYesu isor husur nəmatan mai na-le-məhat-an san (Mak 10.32-34; Luk 18.31-34)

17 Husur nəboŋ enan, aYesu evi məhat vi Jerusalem. Len nəyaran san van, esəhar ahai susur lotovi 12 hən b̄isor mai galit səb̄olito, ikel mai galit ke, 18 “Mətesəsəloŋ! Datevi məhat vi Jerusalem. Ale dereh lerin̄ aNatun Nəvanuan len navəlan ab̄iltihai tutumav mai ahai p̄usan gail hən nalo. Ale len nakotan salito dereh lisab̄ səhoti ke tipanis, timat. 19 Dereh lerin̄i len navəlan alat ləsavi Ju hən ləb̄isor vilesi, bilas habat həni, ale p̄os gati len nəhai balbal. Be len nəmariboŋ titor dereh aGot tigol tile məhat.”

*Nausian sinan aJemes mai aJon
(Mak 10.35-45)*

20 Beti anana sinatun aSepeti gail esəhar anatur ulum̄an gəlaru gəm hən aYesu, etəŋedur bathurien hən beus natsua həni. 21 AYesu eusi ke, “Goləŋon nəsa?” Isor v̄ari ke, “Nuke gikel gati ke nəboŋ gəb̄evi Kiŋ, alarmiṽan egai sagw arebətah təban gaiug, sua len nəmatu, sua len nəmair.” 22 AYesu ekəta ris gəlaru ike, “Mərsaləboi nəsa mərtousi. Məroləboi mərb̄emun len nab̄iliwai hən na-ləŋon-isa-vəsa-an ginau nəb̄emun lan a?” Arukel maii ke, “Namroləboi namrb̄igole.” 23 Ale ikel mai gəlaru ke, “Dereh məremun len nab̄iliwai hən na-ləŋon-isa-vəsa-an sagw. Avil nabətahan len nəmatu o nəmair sagw, səpat len ginau hən nəb̄idam̄ həni. İpat len aTəmagw hən b̄idam̄ hən ase ar̄b̄ebətah ei, husur gai eutaut hən naut eru m̄os gəlaru.”

24 Nəboŋ ahai susur tosəŋavur am lotosəsəloŋ hən natgalenan, nəlolit epəŋas alarmiṽan. 25 Be aYesu ekis galit p̄isi gəmai, ike, “Mətələboii ke nəgavna hən

nametþos gail lupatpat galit mēhat len nēdanjan lotokade tēban nēvanuan salit gail, ale len nēdanjan hēn na-il-a-mō-an, nēvanuan totibau salito loil a mō hēn nēvanuan salit gail. ²⁶ Samtimagenan! Be gamit ideh toke tevi vanuan totibau, gai timasgēm vi vanuan na-vi-tarhēte-an samito, nēlon tomēdau hum tovi ut kēmas ŋai. ²⁷ Ale gamit ideh toke teil a mō hēn gamito, gai tegēm vi slev samit māu. ²⁸ Tesumān ŋai aNatun Nēvanuan. Gai sagēm hēn nēvanuan gail hēn lēbēvi tarhēt san hum galit lotovi ut kēmas. Ao, egēm hēn bēvi tarhēt salito hum gai tovi ut kēmas; egēm hēn bēvi na-þur-kuvi-an mōs navivilean hēn nēvanuan tosoþur dan nēpanismen sil nēsaan salito.”

*aYesu igol nametþesw eru arokēta
(Mak 10.46-52; Luk 18.35-43)*

²⁹ Len nēyaran siYesu galito, luyar tur len naut a Jeriko. Ale nēboŋ lotoriŋ naut enan, nabiltiluþoh lohusur aYesu. ³⁰ Ikad nametþesw eru artobētah len nēgarhēþisal, ale nēboŋ artosēsəlōŋ hēni ke aYesu toþot van, arukai ke, “Nasuþ, aNatun siTevit, gilolosa hēn ginamēru!” ³¹ Naluþoh losivoh len gēlaru hēn naut bēþut hēn gēlaru. Be lukai habat am ke, “Nasuþ, aNatun siTevit, gilolosa hēn ginamēru!” ³² Ale aYesu eil, ikai van hēn gēlaru ke, “Mērolōŋon ke nigol nēsa hēn gamēru?” ³³ Arusor vari ke, “Nasuþ, namrolōŋon nakētaan!” ³⁴ Ale nēlon aYesu itaŋis gēlaru, ibar namētalaru. Vēha-sua ŋai arokēta tētas, beti arohusuri.

*aYesu eḅis len naut a Jerusalem hum akiḅ
(Mak 11.1-11; Luk 19.28-40; Jon 12.12-19)*

¹ Nəboḅ lotogəm pəpadaḅ hən naut a Jerusalem, lubar navile a Petfas tarhəḅehuh Oliv. Beti aYesu esəvat ahai susur eru van. ² Ikel mai gəlaru ke, “Mərevi lan navile ea, ale vəha-sua ḅai dereh məreris natoḅki sua lotobaḅisi ei mai natuhtoḅki ulumān san. Sah ruḅat gəlaru, sehar gəlar gəmai. ³ Ale avan ideh ḅikel natideh mai gaməru, mirikele ḅai ke, ‘Nasub timaskad gəlaru.’ Ale vəha-sua ḅai dereh atenan tidam hən gəlaru.”

⁴ Natenan evisi hən nasoruan sihai kelkel ur ḅisarpoh. Ike,

⁵ “Kel mai anatvavin aSion* ke,
‘Geris! AKiḅ sam egəm hən gaiug,
nəlon emədau, ebətah len natoḅki,
natuhtoḅki ulumān tovi anatun natoḅki
sua.’ ”*

⁶ Na ahai susur eru aruvan, arugol ḅai nəsa aYesu tokel mai gəlaru. ⁷ Arosəhar natoḅki mai natuhtoḅki gəmai, ale aroriḅ nahurabat naut susus gail len gəlaru hən aYesu ḅebətah len gail.

⁸ Nabiltiluḅoh luḅolsan nahurabat salit gail metḅisal. Galevis am lutai nəpashəhai dan nəhai gail, lobubulan gail husur nametḅisal. ⁹ Alat lotoyar a mō hən aYesu mai alat lotohusuri lukai ke,

“Hosanna van hən aNatun ulumān siTevit! Put-sani!

AGot ivoi hən atenan togəm len nahəsan Nasub!

---

* **21:5:** Namilen anatvavin aSion evi alat lototoh len naut a Jerusalem lotokisi hən Sion am. * **21:5:** Zec 9.9; Isa 62.11

Hosanna! Sal suh aGot len nəməv a məhat buni!”*

¹⁰ Nəboŋ aYesu tobis len naut a Jerusalem, nav-ile kavkav luwal taŷtaŷor, lunau tuhatuh, luke, “Ategai ase?” ¹¹ Naluŷoh luke, “Ahai kelkel ur bogai, aYesu ta Nasaret len naut a Kalili!”

AYesu ivahvahur naholəvat todar vis naim siGot (Mak 11.15-19; Luk 19.45-48; Jon 2.13-22)

¹² Beti aYesu eŷis len naholəvat todar vis naim siGot ale ehut alat lotoŷur hən natit gail mai alat lotoŷur natit gail ei. Ikovsan natev gail silat lotogəgel hən nəvat mai nəhai bətbətah silat lotoŷur hən nətav gail.† ¹³ Ale ikel mai galit ke, “Natosian siGot ike, ‘Naim sagw, dereh lekisi hən naim hən na-sor-tuŷ-an,’* be mətugol tovi naut susuah sinəvanuan vənənah gail.”*

¹⁴ Nametbesw gail mai alat lotogau logəm həni len naholəvat todar vis naim siGot, ale igol galit lumaur. ¹⁵ Abiltihai tutumav mai ahai ŷusan gail hən nalo nəlolit ipaŋpaŋ nəboŋ lotoris natit gail aYesu togole nəvanuan ŷisi lotomaŋmaŋ lan, mai nəboŋ lotosəsəloŋ hən atuhlahutai lotokai len naholəvat todar vis naim siGot ke, “Hosanna van hən aNatun ulumān siTevit! Putsani!” ¹⁶ Na lous aYesu ke, “Gosəsəloŋ hən nəsa alategai lotokele a?” Ale aYesu ikel mai galit ke, “Evoi, be mətəsaŷurūŋ natosian siGot boŋ ideh toke, ‘Gaiug Got goutaut hən nə-sal-suhi-an mōs gaiug gabag len nabuŋon atuhlahutai mai len nabuŋon atuhtətai gail lotosus sal a?’ ”*

---

* **21:9:** Psa 118.25-26 † **21:12:** Nətav ehum navimal
 topəhapəhw. * **21:13:** Isa 56.7 * **21:13:** Jer 7.11 * **21:16:**
 Psa 8.2

17 Beti erin galito, evivile dan nabiltivile, evi Petani ale itoh ei len nalenmariug.

*AYesu isor len nēhai nafik
(Mak 11.12-14, 20-24)*

18 Dudulan somīlan, nēboŋ aYesu totēlmam vi lan nabiltivile, imalkēkat. 19 Len nēyaran san eris nēhai nafik sua, ale ia das vīte soḅuer husur nēhai iban lute ŋai. Ale aYesu isor lan, ike, “Sagiŋan am vi sutuai!” Vēha-sua ŋai nēhai nafik enan emēlan.

20 Nēboŋ ahai susur gail lotoris natenan, lumanmaŋ. Luke, “Nēhai nafik egai emēlan tutut maiegai mabe?” 21 AYesu isor var galit ke, “Nokitin mai gamit ke, mētbikad nadēlomian, nē-lon-uri-an ḅēḅuer, nēsa tovīsi hēn nēhai nafik, dereh mitigole. Be savi natenan ŋai, mētelēboi mētbikel mai naḅehuh egai ke, ‘Makuv, bar hēn gaiug len tas,’ ale dereh tevīsi. 22 Ale mētbikad nadēlomian, natit pīsi mētbēusi len na-sor-tuŋ-an, natideh mētbēusi, dereh mitikade.”

*Nausian husur nēdaŋan hēn na-il-a-mō-an siYesu
(Mak 11.27-33; Luk 20.1-8)*

23 AYesu ibar naholēvat todar vis naim siGot, eḅis lan, ale nēboŋ toḅusan ei, aḅiltihai tutumav mai alat lotoil a mō hēn nēvanuan gail logēm hēni, lous taltal hēni ke, “Gugol natgalenan len nēdaŋan na-il-a-mō-an ta be? Len nēdaŋan sise? Ase ilav nēdaŋan na-il-a-mō-an enan mai gaiug?” 24 AYesu isor var galit ke, “Nuke neus nausian sua hēn gamit bai. Mētbisor var nausian sagw, dereh nikel ur nēdaŋan na-il-a-mō-an notogol natgalenan lan

mai gamito. ²⁵ Nausian imaiegai, ke, nəkadhut na-il-a-mō-an aJōn tokade hən tobaptais, egəm len nəmav o len nəvanuan?” Lusor kitevi len galit gabag, luke, “Datḅike, ‘Egəm len nəmav,’ dereh tike, ‘Imabe mətsadəlom aJōn?’ ²⁶ Avil datḅike, ‘Egəm len nəvanuan,’ datomətahw len naluḅoh husur galit p̄isi lunau ke aJōn evi ahai kelkel ur.” ²⁷ N̄a lusor var aYesu ke, “Namtsaləboii.” Ale ikel mai galit ke, “ḅimaienan, ginau am, asike nukel mai gamito, nədaŋan na-il-a-mō-an notogol natgalenan lan.”

Nəḅol p̄usan husur anatum ulum̄an eru

²⁸ AYesu isor am, ike, “Mətunau ke nəsa? Naulum̄an sua ikad anatum ulum̄an eru, ale ivan hən gəlar sua ike, ‘Anatugw, daməŋai gia um len nəhol nakrep.’ ²⁹ Anatum isor vari ke, ‘Ao, nomətahuni.’ Avil nəḅoŋ namityal topair, egəgel hən nənauan san, ivan. ³⁰ Beti atata ivan hən anatum togon am ikel nasoruan toḅitoḅ hən tokele a m̄o tia. Ale anatum togon isor vari ke, ‘Ale Nasuḅ, nivan bai.’ Wake səvan. ³¹ Len gəlaru, anatum ulum̄an ta be igol nəsa atata səlaru toləŋoni?” Lusor var aYesu, luke, “Anatum atata tosor maii a m̄o.” Ale aYesu ikel mai galit ke, “Nukel nakitinan mai gamito. Nəvanuan nətaks gail mai alatpəhaḅut lotoḅur hən nibelito saltoyar a m̄o hən gamito vi lan natohan pipihəlan aGot. ³² Husur aJōn egəm hən gamito hən ḅəḅusan gamit hən nəp̄isal hən nanoran, be mətsadəlomi, avil nəvanuan nətaks gail mai alatpəhaḅut lotoḅur hən nibelito, lodəlomi. Naut kəmas mətōris natenan, len namityal tohusuri, mətsagəgel hən nənauan samito hən mətḅedəlom nəsa tokele.”

*Nəbōl pusan husur alat lotorentem nəhol nakrep
(Mak 12.1-12; Luk 20.9-19)*

³³ AYesu ike, “Səsəlon hən nəbōl pusan sual am. Ikad naulumian tokad nətan. Len naut enan imabul nakrep, eum hən nəhol garu len nətan enan. Ehir nabur hən begəm vi naut lotopal dasdas nakrep lan, ale eum hən naut na-kətkəta-təbanan a məhat. Beti idam hən nəhol van hən alat lotokətkəta təban nəhol hən ləbirentem, ale erinj naut enan len nəyaran sua.* ³⁴ Nəboj nakrep pəpadaŋ hən bimen, amahean nəhol esəvat naslev san gail van hən alat lotorentem nəhol hən ləbepəpəhun naṽit nakrep galevis tovi esan. ³⁵ Avil alat lotorentem nəhol lutah gat naslev san gail. Luṽas esua, lugol esua imat ale lotuṽ sual am. ³⁶ Ale amahean esəvat naslev galevis am səhor ta mō, be alat lotorentem nəhol lugol naṽide toṽitoṽ hum ta mō. ³⁷ Len naməkot esəvat anatun ulumian van hən galito, isor mai gai gabag ke ‘Dereh lep-utsan anatugw ulumian len nənauan salito, ligol nəsa bikele.’ ³⁸ Be nəboj alat lotorentem nəhol lotoris anatun ulumian, lusor mai galit gabag ke, ‘Atea, dereh tikad nəhol egai nəboj amahean nətan bimat. Gəmai, datiparu buni hən datbikad natit pisi bevi esan nəboj atəman bimat.’ ³⁹ Ale lutah gati, bar həni vivile dan nəhol nakrep ale paru buni. ⁴⁰ Imaienan, nəboj amahean nəhol nakrep begəmai, dereh tigol nəsa hən alatenan lotorentem nəhol?” ⁴¹ Lusor var aYesu ke, “Nəvanuan galen lotosa, dereh tilav nəmatan tosa vəsa masuṽ mai galito. Beti tidam hən nəvanuan galevis am ləbirentem

---

* **21:33:** Isa 5.1-2

nəhol, ləb̃ilav naṽit nakrep maii nəboŋ ləb̃imen.”

⁴² AYesu ikel mai galit ke, “Mətsaṽurūŋ nategai len natosian siGot a? Ike,

“ ‘Nəvat, nəvanuan na-um-im-an gail lotomətahuni, gai egəm vi vat sua ŋai b̃eləboi b̃igol naim b̃ihav mai b̃inor.

Ale evi Nasuḅ aGot togol nəvat tomagenan

ale nəboŋ dattorisi, datumaŋmaŋ len nəsa togole.’*

⁴³ “Bathut enan nukel mai gamit ke, dereh aGot tilav kuv natohan pipihabəlan dan gamito, ale tilavi mai naluṽoh hən nəvanuan tile ləb̃igol naṽite tovi naləŋonian san. ⁴⁴ Avan ideh b̃iteh len nəvat enan, dereh timaḅurḅur, mai avan ideh, nəvat b̃iteh lan, dereh tipat dole.”†

⁴⁵ Nəboŋ aḅiltihai tutumav mai naFarisi gail lotosəsəloŋ hən nəb̃ol galenan, lunau səhoti ke aYesu tosor husur galito. ⁴⁶ Imagenan ludas p̃isal hən ləb̃itah gati, be lomətahw len naluṽoh gail lotonau ke tovi ahai kelkel ur.

22

Nəb̃ol p̃usan husur nəhanan hən nəlahan

(Luk 14.15-24)

¹ AYesu ib̃ol p̃usan tətəs mai galit am, ike,

² “Natohan pipihabəlan aGot len nəmav imaiegai. Ikad nakiŋ sua toutaut hən nəhanan hən nəlahan sinatun ulum̃an. ³ Eus nəvanuan isoḅur hən ləb̃egəm hən nəlahan enan. Ale nəboŋ nəhanian toutaut, esəvat naslev san gail hən ləb̃ekis nəvanuan

---

* **21:42:** Psa 118.22-23   † **21:44:** Natosian galevis ta sutuai ləsəkad naves 44.

galenan gəmai, be lomətahun ləbēgəmai. ⁴ Esəvat naslev galevis am, ike, ‘Kel mai alat notous galit gəmai ke numaul hən nəhanian tia. Namtotibun nābuluk ulumān mai natuhb̄uluk tokənoh gail, ale natit p̄isi eutaut tia. Mətegəm tutut hən nəhanan nəlahan!’ ⁵ Avil alat akiŋ tous galit ləbēgəmai, ləsasəsəloŋ husuri, luvan. Galit sua evi lan nətan san, togon evi lan naim p̄urp̄ur san. ⁶ Galevis am lutah gat naslev san gail, lomədas bun galito vagol lumat. ⁷ Akiŋ nəlon ipaŋpaŋ masuṽ. Esəvat navəshəsoltia san hən ləb̄iṽabun alatenan lotogol nəmatan ale hən ləbepəŋas nābiltivile salito. ⁸ Ale ikel mai naslev san gail ke, ‘Nəhanan hən nəlahan eutaut tia, be alat notous galit hən ləbēgəmai ləsəbar nəsa notoləŋoni tonor len nəhanan sagw, sanor hən ləbēgəmai. ⁹ Imaienan, mitivan hən nametp̄isal p̄asil gail, ale nəvanuan ideh mət̄bisabi, usi hən b̄egəm vi lan nəhanan nəlahan.’ ¹⁰ Ale naslev galenan luvan husur nāp̄isal gail. Lokis galit p̄isi lotosaḅ gail ḅonḅon, naut kəmas lotovoi o lotosa. Ale nəhanan nəlahan epul hən nəvanuan. ¹¹ Be nəboŋ akiŋ toḅis lohoim san hən ḅeris alat lotohan, eris aulumān sual ei sasun nahurabat nəlahan. ¹² Ale ikel maii ke, ‘Eee Tegai, gaiug gəsasun nahurabat nəlahan, gogəm lohoim gegai mabe?’ Ris naut toḅut hən atenan. ¹³ Beti akiŋ ikel mai nəvanuan nauman san gail ke, ‘Baŋis gat navəlan gəlaru mai narien gəlaru, bar həni vivile len nəmargobut! Len naut enan dereh litaŋ, lides batriṽoriṽ.’” ¹⁴ AYesu imaris kotov nasoruan san ike, “Husur aGot ekis isoḅur be ilekis hən evis ŋai.”

*Ʋur nətaks seSisa
(Mak 12.13-17; Luk 20.20-26)*

¹⁵ Ale naFarisi gail luvan. Nəboŋ lotovan tonon, Luḅonḅon, lusor utaut hən ləḅigol aYesu ḅekəkos len nasoruan san. ¹⁶ Beti losəvat ahai susur salit gail mai galevis len nəpati tovi tarhət siHerot van hən aYesu.* Lousi ke, “Hai ƣusan, namtoləboii ke gokitin, goƣusan hən naƣisal siGot len nakitinan. Gukel nakitinan, nəvanuan ḅetibau o ḅevi naut kəmas savi natideh len gaiug. ¹⁷ Gikel natsua mai ginamit bai. Inor hən datḅeƲur nətaks van hən aSisa m̄au a? Gunau mab həni?” ¹⁸ Be aYesu eləboi nagərasian tosa salito ale ike, “Vanuan gəgəras gail! Imabe mətous kitev ginau hum mətḅigol ke nekəkos? ¹⁹ Ʋusan ginau hən natenarius hən nətaks.” Ale lulav nakoin sua enan van həni. ²⁰ Eus galit ke, “Nəhon mai nahəsan ase arupat len nakoin egai?” ²¹ Lusor vari ke, “ASisa.” Beti ikel mai galit ke, “Imagenan, lav mai aSisa nəsa tovi seSisa ale lav mai aGot nəsa tovi siGot.” ²² Nəboŋ lotosəsəlon hən natenan, luƣaŋ, beti loriŋi, luvan.

*Nəlahan mai na-le-məhat-an dan nəmatan
(Mak 12.18-27; Luk 20.27-40)*

²³ Len nəboŋ enan ŋai, naSattiusi gail (lotokele ke na-le-məhat-an dan nəmatan eḅuer), logəm həni, lousi* ²⁴ luke, “Hai ƣusan, aMoses ikele ke, ‘Aulum̄an ideh ḅimat anatun ḅeḅuer, aḅan matmat tilah mai nəbatunau enan hən ḅipas anatun gail hən aḅan tomat ḅikad anatun gail.’* ²⁵ Ikad

---

* **22:16:** Alat len nəpati tovi tarhət siHerot lovi len nəpati politik toləŋon ke sua len nəbathudud siHerot timasvi kiŋ len naut a Jutea, hən naut a Jutea ḅipat akis len navəlan aRom. * **22:23:** Uman

23.8 * **22:24:** Deu 25.5-6

alatmiṽan tomølevru len ginamito. Ahai a m̄o ilah, ale imat, anatum eḅuer. Ale aṽan tohusuri ilah mai asoan aten tomat. ²⁶ Aṽan enan am imat, anatum eḅuer, ale aṽan tohusuri ilah mai nəbatunau. Ivan magenan van vəbar alatmiṽan p̄isi lulah mai alitenan. ²⁷ Ale nəbøŋ alatmiṽan p̄isi lotomat, alitenan tu imat. ²⁸ Imagenan, kel mai ginamito, len na-le-məhat-an dan nəmatan, alitenan dereh tevi asoan alatmiṽan tomølevru ta be, husur ilah mai galit p̄isi?” ²⁹ AYesu isor var galit ke, “Mətusab husur mət̄saləboi natosian siGot mai nədaŋan san. ³⁰ Husur len na-le-məhat-an dan nəmatan, nəvanuan gail asike lulah, avan ideh asike idam̄ hən ləb̄ilah, be dereh lesuṁan aŋel gail len nəmav ləsəlah. ³¹ Be datḅisor husur na-le-məhat-an dan nəmatan, mət̄saṽurur̄ nəsa aGot tokele mai gamito a? Ike, ³² ‘Gagai ginau novi aGot siApraham, aGot seIsak, aGot siJakop.’* Gai savi aGot silat lotomat be silat lotomaur.”

³³ Nəbøŋ naluṽoh gail lotosəsəloŋ hən natenan, lumaŋmaŋ len naḅusanan san.

*Nakelean today totibau, tosəhor gail p̄isi am
(Mak 12.28-34; Luk 10.25-28)*

³⁴ Nəbøŋ lotosəsəloŋ həni ke aYesu togol naSattiusi gail ləsasor am, naFarisi gail luḅonḅon, ³⁵ ale galit sua tokad namitisau hən nalo eus nausian sua həni hən ḅekək̄os len na-sor-vari-an san. ³⁶ Ike, “Hai p̄usan, len nalo gail, ta be esəhor gail p̄isi am?” ³⁷ AYesu isor var galit ke, “ ‘Geləmas bun Nasuḅ aGot sam̄ len nələm̄ kavkav, nanunun̄ kavkav, mai nənauan sam̄ kavkav; len gaiug

---

* **22:32:** Exo 3.6

kavkav.* 38 Enan evi nakelean todaŋ totibau, tosehōr gail p̄isi am. 39 Nakelean todaŋ tohusuri ehum enan, ike ‘Geləmas bun nəvanuan totoh pəpadaŋ hən gaiug sun̄ian gotoləmas bun gaiug gabag.’* 40 Nakelean eru enan artodaŋ arovi nəbathut nalo kavkav mai naṣusanan sihai kelkel ur gail p̄isi.”

*Anatun ase aKristo, aGot totabtabuh lan?
(Mak 12.35-37; Luk 20.41-44)*

41 Beti aYesu eus naFarisi gail lotoḅonḅon, 42 ike, “Məṭbinau aKristo, aGot totabtabuh lan, məṭunau ke gai evi anatun ase, nəpasusan sise?” Lusor vari ke, “Anatun siTevit.”† 43 Beti aYesu eus galit ke, “Bimaienan, nəḅoŋ aTevit tosor len aNunun aGot, ḅathut nəsa ekis aKristo hən aMasta? Husur aTevit ike,

44 “Nasuḅ aGot ikel mai aMasta sagw, ke

“Gebətah tarhət len navəlagw nəmatu,

vir nəḅeriŋ aenemi sam̄ gail pipit nariem̄
gəlaru

hən ləḅevi ut kəmas.”*

45 “Imaienan, aTevit ḅekis aKristo hən aMasta san, evi anatun mabe?” 46 Be səkad ideh toləḅoi ḅisor var aYesu. Len nəḅoŋ enan van, galit p̄isi lomətahw hən ləḅeus nausian ideh həni am.

23

AYesu isor tas nabiltiju gail

(Mak 12.38-40; Luk 11.39-52, 20.45-47)

---

* 22:37: Deu 6.5 * 22:39: Lev 19.18 † 22:42: NaJu gail p̄isi loləḅoi ke dereh aKristo egəm len nəpasusan siTevit tovi kiŋ ta sutuai. * 22:44: Psa 110.1

1 Beti aYesu isor mai naluŵoh gail mai ahai susur san gail. 2 Ike, “Ahai pusan hən nalo mai naFarisi gail, lulav namilen aMoses hən ləbepusan hən nalo siGot.* 3 Imaienan, səsəlonj husur galito, gol natideh lotokel mai gamito hən mətbigole. Avil samtigol tətōŵ hən nəsa lotogole, husur ləsagol nəsa lotopusan həni. 4 Lukai tas natit isoḅur, lugol nalo isoḅur am lotodaŋ habat hən nəvanuan ḅehusur gail. Ehum lotobaŋis gat natit toməlas habat, ale lotoriŋi len nəbathuvəson nəvanuan hən ḅevusi. Be lomətahun ləbigol natideh hən ləḅesusupah mai nəvanuan hən ḅerusan natgalenan toməlas. 5 Natit pisi lotogole, lugole hən nəvanuan gail ləḅerisi ŋai. Galit, lukad nabokis gail lotosəŋon natosian siGot len gail hən ləḅibaŋis gail len navəlalit mai nabunəholito.* Be mäteris, lugol nabokis gail luḅosḅos, lugol nasuŋarhət nahurabat salit gail lobəlbəlav. 6 Loləŋon masuḅ hən ləḅebətah rivuh len nabiltihanan ideh, loləŋon nəhai bətbətah tovoi ŋai len naim nabonḅonan. 7 Loləŋon masuḅ hən nəvanuan gail ləḅbike, ‘Ivoi,’ mai galito len nəmaket, loləmas nəvanuan ləḅekis galit, ‘Hai pusan.’† 8 Be avan ideh satekis gamit hən ‘Hai pusan,’ husur mətukad ahai pusan tosua ŋai, ale gamit pisi mətōḅitḅitoŵ suŋan na-ke-ŵanan gail. 9 Ale samtinau avan ideh len navile

* **23:2:** Len nasoruan ta Kris ike lobətah len nəhai bətbətah siMoses, be namilen ike lulav namilen a Moses hən ləbepusan hən nalo aGot tolavi mai a Moses. * **23:5:** Num 15.38-41

† **23:7:** Len nasoruan ta Kris, lovənoh nasoruan ta Aram tovi Rappi, namilen toke hai pusan.

a pan hum totibau gol ke mættokisi hæn, ‘Tata,’ husur esua ηai evi aTata samit len næmav. ¹⁰ Avan ideh satekis gamit hæn ‘Hai þusan,’ husur esua ηai evi ahai þusan samito, evi aKristo. ¹¹ Gamit ideh toke tetibau sæhor gamit am, tekætkæta tæban gamito, tevi tarhæt samito. ¹² Avan ideh topatpat gai mæhat, dereh tegæm vi ut kæmas; avan ideh togol gai savi natideh, dereh aGot teputsani vi mæhat.

¹³⁻¹⁴ “Be gamit mættovi ahai þusan hæn nalo mai naFarisi gail, mætovi vanuan gægæras gail ηai! Næmauran samit dereh tisa væsa tibatbat, husur mætøkækol hæn nabopita hæn natohan pipihabælan aGot len næmav len næhon nævanuan gail. Bathut mætsæbis lan ale alat lotoke læbæbis lan, mætsædañ hæn ke læbis.†

¹⁵ “Gamit mættovi ahai þusan hæn nalo mai naFarisi gail, mætovi vanuan gægæras gail ηai! Næmauran samit dereh tisa væsa tibatbat. Husur len næyaran samito, mætuyar len tan, wol len tas, hæn mætægægæl hæn nadælomian sinævanuan þesua ηai, hæn bikad nadælomian seJu gail. Ale næboη tohusur nadælomian samito, mætugol egæm isa sæhor gamito, gol ke inor hæn næhab næmatan ηai.

¹⁶ “Gamit mættoil a ño, mættosæhar nævanuan gail, mætovi metþesw gail, næmauran samit dereh tisa væsa tibatbat! Len naþusanan samit mætuke, ‘Avan ideh tota gat na-kel-gati-an san len nahæsan naim

† **23:13-14:** Natosian galevis ta sutuai losuhud naves egai: 14 Gamit mættovi ahai þusan hæn nalo mai naFarisi gail, mætovi vanuan gægæras gail ηai! Næmauran samit dereh tisa væsa tibatbat, husur mætuhan nævat sibatunau pæhaʋut gail, vænoh naim salit gail. Ale mætusor tuʋ ebælav hæn mætþipatpat gamit mæhat. Husur natenan, aGot dereh tipansem habat hæn gamito.

siGot, nakelean san savi natideh. Be avan ideh tota gat na-kel-gati-an san len nahəsan nagol hən naim siGot, gai timasgol nəsa tokel gati, saləboi b̄imakuv dani.’ ¹⁷ Metbesw gail! Melmel gail! Mətoləboii ke naim siGot esəhor masuŵ hən nagol topat lan. Nagol enan egəm siGot səbōn, husur ŋai topat len naim siGot. ¹⁸ Ale len naṗusanan samit mətuke, ‘Avan ideh tota gat na-kel-gati-an san len nahəsan nəmel tutumavan, nakelean san savi natideh. Be avan ideh tota gat na-kel-gati-an san len nahəsan naviolan topat len nəmel tutumavan, gai timasgol nəsa tokel gati, saləboi b̄imakuv dani.’ ¹⁹ Metbesw gail! Mətoləboii ke nəmel tutumavan esəhor masuŵ hən naviolan ideh topat lan. Naviolan enan egəm siGot səbōn husur ŋai topat len nəmel tutumavan len natutumavan van hən aGot. ²⁰ Imaienan, avan ideh tota gat na-kel-gati-an san len nahəsan nəmel tutumavan, gai ita gat na-kel-gati-an san len nəhes enan, mai len nahəsan natideh topat lan. ²¹ Ale avan ideh tota gat na-kel-gati-an san len nahəsan naim siGot, gai ita gat na-kel-gati-an san len nəhes enan, mai len nahəsan atenan totoh lan. ²² Ale avan ideh tota gat na-kel-gati-an san len nahəsan nəmav, gai ita gat na-kel-gati-an san len nahəsan nabiltihai bətbətah siGot, mai len nahəsan atenan tobətah lan.

²³ “Gamit məttovi ahai ṗusan hən nalo mai na-Farisi gail, mətovi vanuan gəgəras gail! Nəmauran samit dereh tisa vəsa tibatbat, husur nahudhut tosua len nasəṇavuran hən naluhai hun namint, natil mai nakumin, mətoviol hən gail mai aGot. Avil mətsagol natit totibau gail səhor natgalenan len nalo. Mətsagol sanor van hən nəvanuan gail,

mætsalolosa hæn galito. Mætsariŋ nælomit len aGot, mætsədaŋ lan. Ivoi hæn mættagol natgalenan ale sa-nælomit tibonʒon hæn mætbeviol hæn tesua len nasəŋavuran.* ²⁴ Gamit mættoil a mŋo, mættosehər nəvanuan gail, mətovi metbesw gail! Mətohisı hæn mətbehusur natuhlo pısi, be mætsagol nabiltitit gail lotopat lan. Ehum mættobır nəwai tur len nəkaliko hæn asike mətbedəlom nahonon ideh, be mætodəlom nəkamel mætsarisi. §

²⁵ “Gamit mættovi hai pusan hæn nalo mai na-Farisi gail, mətovi vanuan gəgəras gail! Nəmauran samit dereh tisa vəsa tibatbat, husur mətəkəkas navivile hæn nabiliwai mai nasiloh, be nəlolit ebiŋbiŋal. Nəlomit epul hæn na-ləŋon-masuŧ-hən-natite-an mai nagolean hæn natideh mættoləŋoni. Mætsənau nəvanuan ideh am. ²⁶ Farisi namətamit tobesw! Kəkas nəlon nabiliwai a mŋo, hæn navivile am biveveu.

²⁷ “Gamit mættovi hai pusan hæn nalo mai na-Farisi gail, mətovi vanuan gəgəras gail! Nəmauran samit dereh tisa vəsa tibatbat, husur mətəhum naburhes lotopiti pəhapəhw. Navivile epəhw, ikab buni, be butite epul hæn nabəlasun nəvanuan tomat gail mai natit gail am tobos nətan. ²⁸ Gamit mətumaienan. Nəvanuan gail lotoris navivile samito lunau ke mətunor, avil len nəlomito, mətəpul hæn nagəgərasan, mətutoh hum nalo savi natideh.

²⁹ “Gamit mættovi hai pusan hæn nalo mai na-Farisi gail, mətovi vanuan gəgəras gail! Nəmauran samit dereh tisa vəsa tibatbat, husur mətəum

---

* **23:23:** Lev 27.30; Deu 14.22   § **23:24:** Nahonon mai nəkamel, gəlar pısi arsəveveu len nalo siMoses.

hən naðurhes sihai kelkel ur gail, atəmamit gail ta sutuai lotoparu bubun galito, ale mətovəhas naðurhes silat lotonor len nəhon aGot. ³⁰ Beti, sunian məttavoi səhor atəmamit gail ta sutuai, mətuke, ‘Dattatoh len nəboŋ setəmadat ta sutuai, asike dattaḅon mai galito nəboŋ lotogol nəda hihai kelkel ur gail lotosel.’ ³¹ Nəboŋ məttokəmaienan, mətukel koti ke məttovi anatulit gail, məttosa sunian alat lotoparu bubun ahai kelkel ur gail. ³² Gamit n̄au, nəsa atəmamit gail ta sutuai lototuḅat həni, mitigol tihav! ³³ Mətovi n̄at gail mai anatun nəvaipa gail!** Mitigam yav dan nəpanismen hən naut nəmatan mabe? ³⁴ Husur natenan, dereh nesəvat ahai kelkel ur gail, nəvanuan lotokad namitisau hən nəmauran tonor, mai ahai pusan gail hən nalo, van hən gamito. Dereh mititahətah hən galevis len nəhai balbal hən ləḅimat. Galevis am mətəbilas habat hən galito len naim nəbonḅonan samito, hut galit van husur nəbiltivile v̄isusua. ³⁵ Nə nəmatan silat lotonor p̄isi len navile a pan, dereh lipat len navələmito; tuḅat len nəda hiApel tonor, van vəbar nəda hiSekariah, anatun ulum̄an aParakiah,†† məttoḅubuni rivuh hən nəmel tutumavan mai naim siGot.* ³⁶ Nukel nakitinan mai gamito, nəpanismen hən nəmatan galen p̄isi, dereh tibar naur ta daməŋ egai.

*AYesu ilolosa hən naut a Jerusalem
(Luk 13.34-35)*

** **23:33:** Nəvaipa evi nəm̄at tosa, nəboŋ bihat avan ideh, nabehi han igol timat. †† **23:35:** Len Zec 1.1 lokis aParakiah hən aPerekiah. * **23:35:** Gen 4.8; 2Chr 24.20-21

³⁷ “O Jerusalem, Jerusalem! Gugol ahai kelkel ur gail lumat, gotubun ahai pispisul gail aGot tosəvat galit van hən gaiug. Akis nuke nigol anatumñ gail libonbon hum natopəhaʔut togol natuhman san gail luḃonbon hən ḃihavhav hən galito. Be gomətahuni. ³⁸ Geris! AGot erinḡ gabulan naim samñ gol eḃəbesw.* ³⁹ Husur nukel mai gamit ke, gagai van, asike mətoris ginau am van vəbar mətḃike, ‘AGot tivoi hən atenan togəm len nahəsan Nasub aGot!’ ”*

24

AYesu isor husur naim siGot ke dereh timasirsir (Mak 13.1-2; Luk 21.5-6)

¹ Nəboḡ aYesu torinḡ naholəvat todar vis naim siGot, toyar dani, ahai susur san gail logəm həni hən ləḃəʔusani hən naim gail ei. ² Be aYesu ikel mai galit ke, “Mətoris naim galeg a? Nokitin mai gamit ke dereh limasirsir pisi hən asike ikad nəvat ideh gegai ḃepəlah len nəvat togon.”

Natit gail lotoʔusan nagəman hən nanoḡan hən navile a pan

(Mak 13.3-13; Luk 21.7-19)

³ Beti nəboḡ aYesu tobətah səḃon len Naʔehuh Oliv, ahai susur san gail logəm həni luke, “Natgalen gotomadhakele mai ginamito levisi ḡais? Nəsa teʔusan nagəmaian samñ? Nəsa teʔusan nəboḡ navile a pan ḃinoḡ?” ⁴ AYesu isor var galit ke, “Mətələlgau! Avān ideh sategəras gamito, ⁵ husur dereh tisoḃur legəm len nahəsagw, like,

* **23:38:** Jer 22.5   * **23:39:** Psa 118.26

‘Ginau aKristo,’ ale dereh legēras tisoḅur nēboŋ lēbēkēmaienan. ⁶ Dereh mētesēsəlōŋ hən nēwalan hən nabiltibalan gail mai na-kel-uri-an hən nabiltibalan gail am. Be samtemētahw, husur timasvisi magenan, be sēbar nagilen sal. ⁷ Naluṽoh hən nēvanuan naut sua dereh ligol nabiltibalan mai naluṽoh hən nēvanuan naut tile, ale nēvanuan sekiŋ gail dereh liḅal mai nēvanuan sekiŋ tile gail. Dereh nēhanian teḅuer mai tikad nabiltidu gail husur naut gail. ⁸ Be natgalen ḗisi lohūm natuḅatan ŋai hən napēŋasan hən nēpasusan. Dereh lisa van vōsa, levisi vōha-sōḅsoḅur am len nēboŋ lēbēgēmai.

⁹ “Beti dereh leriŋ gamit len navēlan alat lēbēmēdas tabtab hən gamito mai lēbigol mēḅimat. Naluṽoh hən nēvanuan naut tiltile dereh lemētahun bun gamito sil nahēsagw. ¹⁰ Ale len nēboŋ enan tisoḅur dereh lipair dan ginau, lemētahun bun galit gabag, leriŋ galit gabag len navēlan aenemi salit gail. ¹¹ Ale ahai kelkel ur gēgēras gail dereh levisi, legēras nēvanuan tisoḅur. ¹² Ale husur nēsaan ḅipēŋan naut ḗisi, na-lēmlēmas-buni-an sinēvanuan ḅisoḅur dereh tegēm kēkerek. ¹³ Avil nēvanuan tokad nē-daŋ-buri-an van vōbar nagilen, gai dereh aGot tilav kuvi hən ḅikad nēmauran vi sutuai. ¹⁴ Ale nēvanuan sagw gail dereh likel ur na-kel-uri-an tovoi egai hən natohan pipihāēlan aGot, len navile a pan kavkay, hən ke, naluṽoh hən nēvanuan naut tiltile ḗisi lēbesēsəlōŋ hēni bai, beti nagilen navile a pan tegēmai.”

Natit tomēdas naut tolo
(Mak 13.14-23; Luk 21.20-24)

15 Gaiug gotoŕurun nategai, geŕurun læboii. AYesu isor am ke, “Imagenan, næboŕ mætberis næsa ahai kelkel ur, aTaniel, totos husuri a mō, næboŕ mætberis natit aGot tomətahun buni, toil len naut tolo, tomēdas bun naut enan van vagol tobəbesw vi sutuai,* 16 len næboŕ enan, alat a Jutea limasgam dan naut enan vi lan naut tobaŕ vėhuh. 17 Avan ideh ĩŕjavŕjav məhat len navurun naim, timasgam tutut dan naim san, satimariŕ vi lohoim hən ĩitariv kukuv natite dani. 18 Ale ideh ĩeum marireu san, satetəlmam hən ĩilav nahurabat san. 19 Len næboŕ enan nəmauran dereh tidan vəsə habat hən apəhaŕut ideh totian o tovəhasus. 20 Be mitisor tuŕ vi təban aGot ke nəgam-yav-an samit satipat len nahəbati naut susus o len nəSappat ideh. 21 Nokəmaienan husur len næboŕ natgalen ĩevisi, na-ləŕon-isa-vəsə-an dereh tidan habat səhor næboŕ ta sutuai len natuĭatan, vəbar næboŕ ta daməŕgai, ale asike idan səhori tətəs am boŕ ideh.* 22 Asike aGot tagol na-ləŕon-isa-vəsə-an tamidol len næboŕ galenan, nəvanuan ĩisi lətəmat. Avil aGot dereh tigol na-ləŕon-isa-vəsə-an sinəvanuan ĩisi temidol mōs alat, gai tolekis hən galito, lotovi esan. 23 “Beti avan ideh ĩikel mai gamit ke, ‘Məteris, aKristo bogai!’ o ‘Gai saga!’ samtedəlomi. 24 Husur akristo gəgəras gail mai ahai kelkel ur gəgəras gail dereh levisi. Dereh ligol namerikel nasuhunian nəvanuan gail lotoĭan habat lan. Lətaləboi lətagəras nəvanuan gail aGot tolekis hən galito, dereh ligole

* 24:15: Dan 9.27, 11.31, 12.11   * 24:21: Dan 12.1

len namerikel galenan. ²⁵ Nalələgauan enan, nukele hən mətbeləboi nəsa ðevisi. ²⁶ Imagenan, nəvanuan gailəbikel mai gamit ke, ‘Məteris, aKristo satotoh len naut masmas toðəbesw!’ samtivan varisi. Ləbike, ‘Məteris, satususuah lohoim,’ samtedələmi. ²⁷ Husur, nəboŋ aNatun Nəvanuan ðegəmai, dereh tehum nasəmoropun togol nəmav kavkav toŋial, nəvanuan þisi lerisi. ²⁸ Len naut ideh natit tomat topat lan, nəbilitiman naməsav tohanhan natit tomat dereh lemələh gəm ðon ei.”*

*Nagəmaian siNatun Nəvanuan
(Mak 13.24-27; Luk 21.25-28)*

²⁹ AYesu isor am, ike, “Nəboŋ na-ləŋon-isa-vəsaaan hən nəboŋ galenan ðinoŋ, ‘dereh namityal timotmot, mai nahəbati asike emial; dereh naməso gail lerus vi pan dan nəmav mai natit gail lotokad nədaŋan len nəmav dereh lekurkur habat.’† ³⁰ Beti natit tovəhot nagəmaian siNatun Nəvanuan dereh tevise len nəmav, ale naluvoŋ hən nəvanuan gail þisi len navile a pan dereh leləŋon tisa habat, liŋaŋ. Beti dereh leris aNatun Nəvanuan togəm len nəmavukasw len nədaŋan mai nəyalyalan totibau.*

---

* **24:28:** Namilen hum ma toke: nəboŋ nəsa notomadhakele ðevisi, dereh mətələboi nəboŋ hən nanoŋan hən navile a pan togəm pəpadaŋ. Be husur nəbilitiman tohanhan natit tomat evi nəharhar sisoltia gail ta Rom, namilen hum ma toke: navəshəsoltia dereh legəm ðon ei. † **24:29:** Isa 13.10, 34.4; Eze 32.7; Jol 2.10, 31, 3.15. Naut toke: natit gail len nəmav dereh lekurkur habat, ikad namilen sual am len nasoruan ta Kris hum ma toke: aGot dereh tilav kuv alat lotokad nədaŋan len nəmav dan namilelit hən nədaŋan.

* **24:30:** Dan 7.13

³¹ Len nabiltiwalan hən nətrampet[†] dereh tesəvat aŋel san gail vi lan naut p̄isi len navile a pan kavkav hən ləbētətariȳ ðonðon hən alat aGot tolekis hən galito hən ləbevi esan.”*

*Nasoruan kəta husur nəhai nafik
(Mak 13.28-31; Luk 21.29-33)*

³² AYesu ike, “Ivoi hən mətbeləboi səhot natsua nəhai nafik ðeṽusani. Nəboŋ nəpashət nafik səmasmas am be todum̄oh, mətələboii ke nahəbati naut pudpud egəm pəpadaŋ. ³³ Len nəvide tomage-nan, nəboŋ mətberis natgalen p̄isi notomadhasor husuri, dereh mətələboii ke natəlmaman siNatun Nəvanuan satogəmai, ehum gai tia bopita. ³⁴ Nukel nakitinan mai gamito, naur egai asike lumat vəbar natgalen p̄isi ləbisarpoh. ³⁵ Nəməv mai navile a pan dereh arimasig, be nasoruan sagw gail asike lumasiŋ boŋ ideh.”

*Utaut!
(Mak 13.32-37; Luk 17.26-30, 34-36)*

³⁶ AYesu isor am ike, “Nəmariboŋ enan o namityal enan, avan ideh saləboii. Aŋel gail len nəməv mai aNatun aGot, galit ləsaləboii, avil aGot Tata səb̄on, gai eləboii. ³⁷ Nagəman siNatun Nəvanuan dereh tehūm nəboŋ siNoah gail. ³⁸ Len nəboŋ siNoah gail, nəboŋ nilev sagəm sal, nəvanuan gail luhan, lomun, lulah mai ludam̄ hən nəlahan gail van vəbar nəboŋ aNoah tobis len nəak.* ³⁹ Nəvanuan gail ləsənaū səhot nəsa ðevisi van vəbar

[†] **24:31:** Nəboŋ gotoṽuv nətrampet, nəwalan han esəhor nəwalan hən nahəmadu. * **24:31:** Deu 30.4; Neh 1.9 * **24:38:** Gen 6.9–7.5

nilev egəm lev kuv galit p̄isi.* Nəboŋ aNatun Nəvanuan b̄egəmai, dereh timaienan.

⁴⁰ “Len nəboŋ enan, dereh tikad naulum̄an toru artoum marireu. AGot dereh tilav kuv tesua, teriŋ tesua. ⁴¹ Dereh tikad napəhāvut toru artolis dasdas namisurhuwit. AGot dereh tilav kuv tesua, teriŋ tesua. ⁴² Imagenan, mətəhulahul, husur mət̄saləboi nəboŋ aMasta samit b̄egəmai. ⁴³ Be mət̄eləboi səhot nategai: amahean naim taləboi namityal nəvanuan vən̄vənah tagəmai, amahean talele hən nəvanuan asike t̄əlavutur vi lohoim san. ⁴⁴ Gamit am mitimasutaut, husur aNatun Nəvanuan dereh tegəm len namityal mət̄səvatvat viri.”

Naslev todaŋ len nauman simasta san mai togon s̄edaŋ lan

(Luk 12.41-48)

⁴⁵ Ale aYesu ībol p̄usan, ike, “Avan sua ikad naslev eru, be ta be ivoi səhor togon? Naslev sua idaŋ len nauman san, ikad namitisau hən nəmauran tonor. Ale amasta san itabtabuh lan hən b̄ekətkəta t̄əban naslev san gail len naim san, hən b̄evəŋan galito len namityal tonor həni. ⁴⁶ Amasta b̄ivahim, b̄isaḅ naslev enan togol nauman san, aslev enan dereh tehəhāvur habat. ⁴⁷ Nukel nakitinan mai gamito, amasta enan dereh titabtabuh len naslev enan hən b̄ekətkəta t̄əban natit p̄isi san. ⁴⁸ Be naslev togon isa. Hum ma gai toke, ‘Amasta sagw dereh titoh a tut t̄əbəlav.’ ⁴⁹ Beti etuḅat v̄as naslev gail lototoh len navəlan, ale ihan, emun mai alat lotot̄ərog akis. ⁵⁰ Ale amasta dereh tet̄əlmam

---

* **24:39:** Gen 7.6-24

len nɛmaribonɯ naslev enan sɛvatvat viri mai namityal naslev salɛboii. ⁵¹ Dereh amasta tita kotovi, terinji len naut nɛvanuan gɛgɛras lototohtoh lan. Len naut enan lutanɯ habat, kat ɞurɞur nariɞolit bathut lolɛnɔn isa vɛsa batbat.”[§]

25

Nɛɓol ɞusan husur navensus tosɛnɛvur

¹ Beti aYesu isor husur natɛlmaman san dan nɛmav hum nakinɯ, ike, “Datolɛboi datɞenɛnoɞ hɛn natohan pipihabɛlan aGot len nɛmav, mai navensus tosɛnɛvur lotolav namial salit, yar van hɛn lɛɛbubur mai naulumɛn ɞilah.* ² Galit erim lovi hoɞon, erim lukad namitisau hɛn nɛmauran tonor. ³ Navensus lotovi hoɞon, lupat namial salit gail be lɛsɛpat naoil ideh. ⁴ Navensus lotokad namitisau hɛn nɛmauran tonor, lupat namial salit gail mai lupat nabiliwai hɛn naoil gail am.

⁵ “Nɛɓonɯ naulumɛn ɞilah tovɛlo, navensus gail ɞisi losusuh metanoɞ, gol lupatmari. ⁶ Tubloh len mariug nɛkaian sua evi mɛhat, ‘Mɛteris! Naulumɛn ɞilah bogai! Gɛm risi, ke “Ivoi,” maii!’ ⁷ Ale navensus gail lule mɛhat, logut kuv nadurinen nawik hɛn namial salit gail. ⁸ Be torim lotovi hoɞon lukel mai torim lotokad nalɛboian ke, ‘Lav naoil

---

§ 24:51: Len nasoruan ta Kris ike: amasta dereh tita kotov naslev, rinɯ nahudhute len naut nɛvanuan gɛgɛras gail lototohtoh lan. * **25:1:** Len nasoruan ta Kris sake aYesu isor husur natɛlmaman san dan nɛmav, be nasoruan enan ipat gegai hɛn ɞisor vɛsvɛsai nɛɓol ɞusan tohusuri. Navensus gail hum ma lotovi galevis len naluɞoh sivensus ɞilah, ale luvan hɛn lɛɛbubur mai naulumɛn ɞilah mai naluɞoh san. Nɛɓonɯ naluɞoh toru arɞiɞon, nɛlahan etuɞat.

ideh samit mai ginamito, husur namial sinamit gail ləsəpaŋ savoi, dereh limat.’⁹ Be alat lotokad naləboian luke, ‘Ao, datbigol bimaienan, dereh naoil temidol hən gidat pisi. Mitia ŋur ideh samito len naim p̄urp̄ur.’¹⁰ Ale luvan hən ləbēŋuri. Be nəboŋ lotoyar van sal, naulum̄an b̄ilah evisi. Beti navensus torim lotoutaut tia, lutah maii, loḅis lohoim hən nəlahan. Ale nəvanuan nauman ekəkol gat nabopita.¹¹ Nəboŋ namityal topair, navensus lotoŋur naoil lotəlmam, lukai ke, ‘Nasuḅ, Nasuḅ, səŋav hən nabopita hən ginamito!’¹² Ris tosor var galit ke, ‘Nukel nakitinan mai gamito, nəsaləboi kas gamito.’”

¹³ AYesu imaris kotov nəbōl enan ike, “Image-nan, mətehulahul hən asike mətḅesum̄an navensus lotovi hoŋon, husur mətsaləboi nəmariboŋ o namityal hən natəlmaman sagw.”

*Nəbōl p̄usan husur naslev totor mai nəvat
(Luk 19.11-27)*

¹⁴ AYesu isor tətəs husur natəlmaman san, ike, “Natohan pipihəlan aGot len nəmav imaiegai: Ikad avan sua toutaut hən b̄ivan len nəyaran sua. Ekis naslev san gail gəmai ale eriŋ natit san gail len navəlalito.¹⁵ Ilav nəvat mai galit ŋisusua tonor hən namitisau salito. Ilav nətalent torim mai naslev sua, ilav nətalent toru mai naslev sual am, ale ilav tosua mai naslev togon.† Ale vəha-sua ŋai eriŋ naut enan len nəyaran san.¹⁶ Naslev tokad nətalent torim eum lan van ikad erim am.¹⁷ Len nəvide tomaienən, naslev tokad toru, eum lan van ikad

---

† 25:15: Nətalent esua ŋai evi nəp̄urp̄uran hən nauman hən nasihau tovi 15.

eru am. ¹⁸ Be aten tokad nətalent tosua, evivile, ehir naður len tan ale itavun susuan nəvat simasta san.

¹⁹ “Idareh buni amasta sislev galenan etəlmam hən bələboi nəsa lotogole len nəvat san. ²⁰ Naslev, amasta tolav nətalent torim maii, ipat nətalent torim am gəm həni ike, ‘Nasuḅ, gulav nətalent torim mai ginau, ale len torim enan nopisan erim eg am.’ ²¹ Amasta ikel maii ke, ‘Nauman sam̃ ikab! Govi naslev tovoi, todaᅇ len ginau. Gudaᅇ len natit tokəkereh notoriᅇ len navəlaᅇ, imagenan dereh nitabtabuh len gaiug hən nəberiñ natit tisoᅇur len navəlaᅇ. Gegəmai, gehəhaᅇur mai ginau!’

²² “Beti naslev, amasta tolav nətalent toru maii, egəm həni ike, ‘Nasuḅ, gulav nətalent toru mai ginau, ale len toru enan nopisan eru eg am.’ ²³ Amasta ikel maii ke, ‘Nauman sam̃ ikab! Govi naslev tovoi, todaᅇ len ginau. Gudaᅇ len natit tokəkereh notoriᅇ len navəlaᅇ, imaienan dereh nitabtabuh len gaiug hən nəberiñ natit tisoᅇur len navəlaᅇ. Gegəmai, gehəhaᅇur mai ginau!’

²⁴ “Beti naslev, amasta tolav nətalent tosua maii, egəm həni ike, ‘Nasuḅ, noləboii tia ke govi nauluᅇan totaltal, len nəmatuan gulav nəhanian dan naut gəsəmbule lan, gotətariv wit len naut gəsədaᅇdaᅇ namisurhute lan. ²⁵ Imagenan nomətahw, ale nua susuan nətalent sam̃ len tan. Nəvat sam̃ bogai.’ ²⁶ Amasta san isor vari ke, ‘Govi naslev tosa vəsa gotovekan. Gəᅇinau ke notovi nauluᅇan totaltal, gəᅇinau ke notolav nəhanian dan naut nəsəmbule lan, gəᅇinau ke

nototətariv wit len naut nəśədaŋdaŋ namisurhute lan, ²⁷ imabe gəsariŋ nəvat sagw len nalulutar? Gətagol tomaienən, nəboŋ nototəlmam, nətəlav nəvat sagw mai naintəres han.’ ²⁸ Ale ikel mai nəvanuan nauman san gail ke, ‘Lav kuv nətalent dan ategai, lavi mai atea tokad tosəŋavur. ²⁹ Husur avan ideh toum tovoi len nəsa tokade, dereh nilav tisoḅur am maii hən ḅepul həni. Be avan ideh toḡidol, avan ideh saum savoi len nəsa tokade, dereh nilav kuv tokəkereh gai tokade, dani. ³⁰ Naslev sagol natideh savoi, ḅar həni vivile len nəmargobut, len naut enən dereh tikad nətaŋan mai na-desdes-batriṽoriṽ-an.’

Napəpəhwan naməkot hən navoian dan nəsaan

³¹ “Nəboŋ aNatun Nəvanuan ḅegəmai len namənas hən nəyalyalan san, mai aŋel gail p̄isi, dereh tebətah len nabiltihai ḅəḅətah san toyalyal hum nakiŋ. ³² Beti naluṽoh hən nəvanuan naut tiltile gail p̄isi dereh liḅonḅon len nəhon. Ale dereh tēpəpəhun galito hum nəvanuan nasipsip topəpəhun nasipsip gail dan nənani gail. ³³ Dereh teriŋ nasipsip gail len nəmatu san mai nənani gail len nəmair. ³⁴ Beti nakiŋ dereh tikel mai alat len nəmatu san ke, ‘Gamit, aTəmagw tovoi buni hən gamito, mətegəmai! Mititoh pipihəḅəlan aTəmagw len naut toutaut həni tia ḡos gamito len natuḅatan, nəboŋ togol navile a pan. ³⁵ Husur nəboŋ notomalkəkət, mətovəŋan ginau; nəboŋ notomaduh, mətulav nəwai mai ginau; nəboŋ notovi metḅos, mətokis ginau vi lohoim samito; ³⁶ nəboŋ notomalmal hən nahurabat, mətukol nahurabat len ginau; nəboŋ notoməsah,

mətəkətkəta təban ginau; nəboŋ nototoh len naim bəbaŋis, mətogəm, mədoŋ təban ginau.’ ³⁷ Beti alat lotonor dereh lisor vari ke, ‘Nasuḅ, namtoris gotomalkəkat namtovəŋan gaiug ŋais? Namtoris gotomaduh namtulav nəwai mai gaiug ŋais? ³⁸ Namtoris gaiug gotovi metḅos namtous gaiug vi lohoim sinamit ŋais? Namtoris gotomalmal hən nahurabat namtukol nahurabat len gaiug ŋais? ³⁹ Namtoris gotoməsah o namtonmədoŋ təban gaiug ŋais len naim bəbaŋis?’ ⁴⁰ Ale nakiŋ dereh tisor var galit ke, ‘Nukel nakitinan mai gamit ke, nəboŋ mətogole van hən nəbathudud ideh sagw tovi ut kəmas ŋai, mətugole van hən ginau.’

⁴¹ “Beti dereh tipair, tikel mai alat len nəmair san ke, ‘Gamit, aGot togol nəmauran samit tosa vəsa, mətəvi tut dan ginau, mətəvi lan nəhab topaŋ vi sutuai aGot toutaut həni tia m̄os natəmat mai aŋel san gail! ⁴² Husur nəboŋ notomalkəkat, mətsavəŋan ginau; nəboŋ notomaduh, mətsəlav nəwai mai ginau; ⁴³ nəboŋ notovi metḅos, mətsakis ginau vi lohoim samito; nəboŋ notomalmal hən nahurabat, mətsakol nahurabat ideh len ginau; nəboŋ notoməsah o nototoh len naim bəbaŋis, mətsamədoŋ təban ginau.’ ⁴⁴ Beti dereh lisor vari ke, ‘Nasuḅ, ŋais namtoris gaiug gotomalkəkat, o gotomaduh, o gotovi metḅos, o gotomalmal, o gotoməsah, o gototoh len naim bəbaŋis be namtsavi tarhət sam̄?’ ⁴⁵ Ale dereh tisor var galit ke, ‘Nukel nakitinan mai gamit ke, nəboŋ mətsagole van hən nəbathudud ideh sagw tovi ut kəmas ŋai, mətsagole van hən ginau.’ ⁴⁶ Beti alatenan dereh levi tut, vi lan nəpanismen topat vi sutuai, be alat lotonor levi lan

nəmauran vi sutuai.”*

26

*Na-sor-utaut-an hən ləbitah gat aYesu
(Mak 14.1-2; Luk 22.1-2; Jon 11.45-53)*

¹ Nəboŋ aYesu tokəmaienan tonon, ikel mai ahai susur san gail ike, ² “Mətoləboii tia ke nəboŋ nəmariboŋ ɓeru ɓinon dereh tikad nəPasova, ale aNatun Nəvanuan, dereh leriŋi len navəlan alat ləbiɓos gati len nəhai balbal.”

³ Len namityal enan əbilitihai tutumav mai alat lotoil a mō hən nəvanuan gail, luɓonɓon len nabitim sebitihai tutumav, nahəsan aKaiafas.

⁴ Lusor utaut hən ləbigol nagərasian ale tah gat aYesu hən ləbigol ɓimat. ⁵ Be luke, “Sadatigole len Nəhanan egai, hən asike nəvanuan gail ləbeluɓoh hən ləbiɓal taɓtaɓor, mədas natit gail.”

*Napəhaɓut sua evəhas aYesu
(Mak 14.3-9; Jon 12.1-8)*

⁶ Len nəboŋ enan, aYesu itoh len naut a Petani len naim seSimon tokad naleprosi a mō. ⁷ Ale napəhaɓut sua tolav nəbotel lotoum həni hən nəvat topəhw, egəm hən aYesu tohan. Ilav nəbotel enan topul hən naoil pəhpəhas tosusau, nəvat han totibau, ale eɓiri len nəkadun aYesu. ⁸ Nəboŋ ahai susur gail lotoris natenan, nəlolit epəŋasi. Luke, “Imabe tomədas natenan? ⁹ Ivoi am taɓur həni mōs nəvat tosoɓur ale təlav nəvat enan mai naməsəl gail.” ¹⁰ Be aYesu toləboi natenan ikel mai galit ke, “Imabe mətugol nəlon alitegai isa? Gai igol

---

* 25:46: Dan 12.2

natit tokab hən ginau. ¹¹ Mitinau nategai! Naməsal gail lutoh mai gamit akis, be ginau, asike nutoh tabtab hən ginau.* ¹² Nəboŋ alitegai toβir naoil len ginau, eutaut hən nibegw hən ləβitavuni. ¹³ Nukel nakitinan mai gamit ke, len naut p̄isi len navile a pan lotokel ur na-kel-uri-an tovoi lan, dereh lisor husur nəsa alitegai togole, gol ke nəvanuan gail ləβinau gati.”

*AJutas isor utaut hən b̄eβur hən aYesu
(Mak 14.10-11; Luk 22.3-6)*

¹⁴ Beti, ahai susur lotovi 12, galit sua, nahəsan aJutas Iskariot, ivan hən abiltihai tutumav gail, ¹⁵ ike, “Nəβeriŋ aYesu len navələmito, mətudañ hən mət̄bilav nəvat tevis mai ginau?” Ale lulav nakoin nasilva tovi 30 maii.* ¹⁶ Len nəboŋ enan van, aJutas idas p̄isal hən βeriŋ aYesu len navələlito.

*NəPasova naməkot
(Mak 14.12-21; Luk 22.7-13, 21-23; Jon 13.21-30)*

¹⁷ Len nəmariboŋ metəkav hən Nəhanan hən nabəta səkad nayis lan, ahai susur gail logəm hən aYesu, lousi ke, “Goləŋon ke namteutaut hən gəβihan nəPasova a be?” ¹⁸ Ale ike, “Mətevi lan nabiltivile Jerusalem. Dereh məteris nauluñian sual ei, ale kel maii ke, ‘Ahai p̄usan ike: Nəboŋ sagw egəm pəpadaŋ. Dereh nihan nəhanian hən nəPasova mai ahai susur sagw gail len naim sam̄.’” ¹⁹ Na ahai susur gail lugol nəsa aYesu tokel mai galito, ale loutaut hən nəhanian hən nəPasova.

* 26:11: Deu 15.11   * 26:15: Zec 11.12

²⁰ Nəboŋ namityal tomasur, aYesu itah mai ahai susur lotovi 12 len natev hən ləbīhan. ²¹ Nəboŋ lotohanhan sal, ike, “Nukel nakitinan mai gamit ke, gamit sua dereh teriŋ ginau len navəlan aenemi sagw gail.”* ²² Ahai susur gail nəlolit isa masuŵ, ale galit ŵisusua lotuŵat usi ke, “Nasuŵ, ase lai? Savi ginau a?” ²³ Isor var galit ke, “Gamit məttohanhan mai ginau, gamit sua toriŋ navəlan len nasiloh mai navəlagw, dereh teriŋ ginau len navəlan aenemi sagw gail. ²⁴ Husur aNatun Nəvanuan dereh timasmat hum lototos husuri a mō, avil atenan toriŋ aNatun Nəvanuan len navəlan aenemi san gail, nəmauran sitenan tisa vəsa tibatbat! Tavoī am hən atenan ke anan asike təpasi!”* ²⁵ Ale aJutas, gai bəriŋi len navəlan aenemi san gail, gai am eusi ke, “Hai pusan, savi ginau a?” Ale aYesu isor vari ke, “Evoī, gaiug boh gukele.”

*Nəhanan məkot siNasuŵ
(Mak 14.22-26; Luk 22.14-20; 1Kor 11.23-25)*

²⁶ Nəboŋ lotohan tin sal, aYesu ilav nabəta, ale esipa lan, eŵuri, beti ilavi mai ahai susur gail, ike, “Lavi, hani, nibegw bogai.” ²⁷ Ale nəboŋ tolav nəbīliwai topul hən nəwain, esipa həni ale ilavi mai galito, ike, “Gamit pisi mətemun lan, ²⁸ husur nəda hagw bogai, aGot tota gat na-kel-gati-an san lan mai nəvanuan san gail.* Nəda eg hagw bisel, eŵusan nəmatan sagw tohum natutumavan hən bəruŵat nəsaan gail dan nəvanuan tosoŵur. ²⁹ Ale nukel mai gamit ke, nəwain egai, len natohan

* **26:21:** Psa 41.9   * **26:24:** Psa 22.2-19; Isa 53   * **26:28:** Exo 24.8; Jer 31.31-34

pipihabēlan aTəmagw, nəwain eg dereh tiveveu, ale gagai van asike nomun nəwain egai van vəbar nəboŋ nəbēmuni mai gamit ei.” ³⁰ Beti lokəkai hən nəbē hən nalotuan ale lovivile, lovi lan Naṽehuh Oliv.

AYesu epəhav utaut hən na-sor-mətahuni-an sePita (Mak 14.27-31; Luk 22.31-34; Jon 13.36-38)

³¹ Beti aYesu ikel mai galit ke, “Len mariug egai dereh gamit p̄isi mitigam dan ginou. Husur len natosian siGot ike,

“ ‘Dereh niṽabun nəvanuan nasipsip, ale navəshəsipsip ligam ṽisusua.’* ”

³² Avil, nəboŋ nəbīmat ale aGot b̄igol nəbīle məhat, dereh neil a m̄o hən gamito vi lan naut a Kalili.”

³³ Ale aPita isor vari, ike, “Naut kəmas nəvanuan p̄isi ləb̄igam dan gaiug, ginou asike nugam dan gaiug boŋ ideh!” ³⁴ AYesu isor vari ke, “Nukel nakitinan mai gaiug ke, len mariug eg ŋai, a tahw hən natoulum̄an b̄ekəkəraiko, dereh gikel vəhator hən ke gəsələboi ginou!” ³⁵ APita ikel mai ke, “Ao, naut kəmas nəbīmat mai gaiug, asike nukel ke nəsaləboi gaiug!” Ale ahai susur gail p̄isi lokəmaianan.

AYesu isor tuṽ a Ketsemane (Mak 14.32-42; Luk 22.39-46)

³⁶ Beti aYesu iyar mai galito vi lan naut a Ketsemane, ale ikel mai ahai susur gail ke, “Mətebətah gegai, ale nivan ea hən nəbisor tuṽ.” ³⁷ Esəhar aPita mai anatun aSepeti gəlaru, aJemes mai aJon, etub̄at lolosa, nəlon isa vəsa habat. ³⁸ Ale ikel mai

---

* **26:31:** Zec 13.7

galit ke, “Nulolosa masuŵ! Ehum nalolosaan ik-abut gol nəlogw van numat! Mititoh gegai, mitilele mai ginau!”

³⁹ Nəboŋ toyar van kəkereh am, iβov len tan, kəta vi pan, ike, “Tata sagw, b̄ike b̄inor len naləŋonian sam̄, gilav kuv nabiliwai hən na-ləŋon-isa-vəsa-an egai dan ginau.* Wake sagigol nəsa notoləŋoni, Tata gigol nəsa ŋai gaiug gotoləŋoni.”

⁴⁰ Beti etəlmam van hən ahai susur totor enan, isaβ lotopatmari. Ikel mai aPita ke, “Mətsədaŋ səbar mətb̄ilele mai ginau len nəhaua tosua ŋai a?

⁴¹ Mətehulahul ale sor tuŵ hən asike mətb̄iteh len nəsaan totaltal ke mətehusuri. Naut kəmas nəlomito eləŋon b̄igol nəsa tonor, nibemit sədaŋ, edədasi.”

⁴² Ale aYesu erin galit tətəs, isor tuŵ, ike, “Tata sagw, gəb̄ike sanor len naləŋonian sam̄ hən gəb̄ilav kuv nabiliwai hən na-ləŋon-isa-vəsa-an egai dan ginau, avil gəb̄ike nemuni, gigol nəsa gotoləŋoni!”

⁴³ Nəboŋ tosor tuŵ tonəŋ etəlmam tətəs, isaβ lotopatmari husur namətalit inoŵ masuŵ. ⁴⁴ Ŋa erin galit tasi am, ivan, isor mai aTəman tətəs hum togole tia. ⁴⁵ Beti etəlmam van hən ahai susur totor, ikel mai galit ke, “Mətupat sal a? Mətuŋavŋav sal a? Məteris! Namityal egəm pəpadaŋ. Avan sua dereh terin aNatun Nəvanuan len navəlan alat nəsaan ta bogai! ⁴⁶ Mitile məhat, dativan. Məteris, atenan b̄erin ginau len navəlalito satogəm pəpadaŋ.”

*Lutah gat aYesu
(Mak 14.43-50; Luk 22.47-53; Jon 18.3-12)*

---

* **26:39:** Len nasoruan siGot ta m̄o, nəboŋ lotoke nabiliwai, lusor husur na-ləŋon-isa-vəsa-an sinəvanuan mai nəlol paŋpaŋ siGot.

⁴⁷ Nəboŋ aYesu tosorsor sal, aJutas tosua len tosəŋavur pisan toru, egəmai. Itah mai nabiltiľuoh lototəgau nađu nəbālan mai nəbatw gail. Abiltihai tutumav gail mai alat lotoil a m̃o hən nəvanuan gail losəvat naluoh enan. ⁴⁸ Ale aJutas isor utaut hən naŋusanian sua mai galit a m̃o, ike, “Nəboŋ nəbesum̃ nətarhon atenan, gai bolai. Tah gati.” ⁴⁹ Ale vəha-sua ŋai ivan hən aYesu ike, “Ivoi, Hai pusan,” ale esum̃ nətarhon. ⁵⁰ AYesu ikel maii ke, “Tegai, gaiug gigol nəsa gotogəm m̃osi.”

Beti logəm təban aYesu, lutah gati. ⁵¹ Ŋa galit sua lototah mai aYesu eliv kuv nađu nəbālan san, ita kotov nədarinjan naslev sebtihai tutumav. ⁵² Beti aYesu ikel maii ke, “Rin təlmam hən nađu sam̃, bathut avan ideh tobal hən nađu nəbālan, dereh nađu nəbālan tigol nəmatan san! ⁵³ Gamit mətsaləboii ke noləboi nəbeus aTəmagw hən na-vi-tarhəte-an san. Ale nətausi, gai tasəvat nabiltivəshəŋel tovi 12 gag ŋai. ⁵⁴ Nətagol toma-genan, natosian siGot lotoke timasvisi maiegai, lisarpoh mabe?”

⁵⁵ Len namityal enan ŋai aYesu ikel mai naluoh ke, “Imabe mətogəm, lav nađu nəbālan mai nəbatw gail gəmai hən mətbitah gat ginau hum notovi vanuan nəbālan toke tibāl mai alat lotoil a m̃o? Imabe mətsətah gat ginau len naholəvat todar vis naim siGot? Nəbətah, noŋusan ei len nəmariboŋ p̃isi. ⁵⁶ Avil nəsa tovisi gagai evisi hən natosian sihai kelkel ur bisarpoh.”

Beti ahai susur san p̃isi loriŋi, lugam mətahw dani.

*NəSanhitrin lukot hən aYesu
(Mak 14.53-65; Luk 22.54-55, 63-71; Jon 18.13-14, 19-24)*

⁵⁷ Nəboŋ lotogam dani tonon, alat lototah gat aYesu losəhari vi lan naim siKaiafas tovi biltihai tutumav, ale ahai pusan gail hən nalo mai alat lotoil a mō hən nəvanuan gail luḃonḃon ei. ⁵⁸ Be aPita ehusuri, iyar a tut dani vəbar naholəvat todar vis naim seḃiltihai tutumav. Ale nəboŋ toḃis lan, ebətah ei mai nəvanuan nauman gail hən ḃeris nəsa ḃevisi.

⁵⁹ Len naim, aḃiltihai tutumav mai nəSanhitrin pisi ludas vanuan gəgəras gail ləḃidanḃ hən ləḃeliblibon ke aYesu togol tosa, gol alat lotoil a mō loləboi ləḃigol ḃimat sile. ⁶⁰ Be ləsəsəḃ naliblibonan ideh tonor hən aYesu ḃimat sile, naut kəmas nəvanuan gəgəras isobur lotogəmai. Naməkot hən galito, eru arogəmai. ⁶¹ Aruke, “Ategai ike, ‘Noləboi nəḃigol naim siGot ḃimasirsir ale um tətəs hən len nəmaribon ḃitor.’”† ⁶² Beti aḃiltihai tutumav ile məhat ikel mai aYesu ke, “Imabe gəsakel natideh hən gəḃetətəs gol gaiug? Na-kel-koti-an səlaru ekitin a?” ⁶³ Be aYesu sasor. Ale aḃiltihai tutumav ikel maii ke, “Nukel idan mai gaiug len nahəsan aGot nəkadun nəmauran, ke, gəḃevi aKristo, aNatun aGot, gikele mai ginamito!”

⁶⁴ AYesu isor vari ke, “Gaiug gukele tia. Be nukel mai gamit ke, gagai van dereh məteris aNatun Nəvanuan ḃebətah len navəlan nəmatu

---

† **26:61:** Jon 2.19. AYesu sakele ke, “Noləboi nəḃigol naim siGot ḃimasirsir,” ike “Mitigol naim siGot timasirsir.”

siGot tovi aBiltidaŋan. Dereh mæteris ðegəmai len nəməvukasw hən nəməv.”*

⁶⁵ Beti aBiltihai tutumav, nəhon eməkanun taŋtaŋor; itar nahurabat san hən ðeŋusan tomətahun nasoruan siYesu. Ike, “Gai isor mədas aGot! Imabe datoləŋon nəvanuan ideh am hən ðikel kot nəsaan sitegai? Gamit mətosəsəloŋ hən tosor mədas aGot! ⁶⁶ Gamit mətunau məb həni?”

Lusor vari ke, “Inor hən ðimat! Timasmat!”*

⁶⁷ Beti loŋulai nəhon aYesu, lotuhi, luŋosi.*
⁶⁸ Lohələsi ke, “Kristo, gətavi aKristo gepehav utaut! Kel mai ginamito, ase iŋos gaiug?”

APita ikele ke saləboi aYesu

(Mak 14.66-72; Luk 22.56-62; Jon 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Len namityal enan aPita ebətah vivile len naholəvat todar vis naim seBiltihai tutumav, ale natəbarehreh tovi slev egəm həni ike, “Gaiug gutah mai aYesu ta Kalili.” ⁷⁰ Be len nəhon alat lototoh ei aPita ike sakitin. Ike, “Gusor husur nəsa? Ginau nəsaləboi nəsa gotokele!” ⁷¹ Ale evi lan nametləkau, beti natəbarehreh togon tovi slev erisi, ikel mai galit ei ke, “Ategai itah mai aYesu ta Nasaret.”

⁷² Ale aPita ikel tasi ke sakitin, ita gat nasoran san len nahəsan aGot ike, “Ginau nəsaləboi atenan!” ⁷³ Len namityal tovan kəkereh galevis lotoil pəpadaŋ logəm həni, lukel mai aPita ke, “Kitin, gaiug am govi galit sua. Nəboŋ namttosəsəloŋ hən nadolom, namtosəsəloŋ ləboii ke govi auleKalili, nadolom ikel uri.” ⁷⁴ Beti len nahəsan aGot aPita ita gati ke nəsa tokele evi nakitinan. Ike,

* **26:64:** Psa 110.1; Dan 7.13

* **26:66:** Lev 24.16

* **26:67:**

Isa 50.6

“Len nahəsan aGot nokitin, ginau nəsaləboi atenan! Asike nəbəkيتين, aGot tipansem ginau!”

Vəha-sua ηai natoulumān ekəkəraiko. ⁷⁵ Beti aPita inau təlmam hən nəsa aYesu tokele tia ke, “A tahw hən natoulumān bəkəkəraiko, dereh gikel vəha-tor həni ke gəsaləboi ginau.”* Nasoran siYesu a mō etunus nəlon aPita, ale evivile, itaη habat.

27

Loriη aYesu len navəlan aPilate

(Mak 15.1; Luk 23.1-2; Jon 18.28-32)

¹ Pelan han, dudulan somilan, abiltihai tutumav pisi mai alat lotoil a mō hən nəvanuan gail, luβonβon tətəs hən ləbihol kitev naβisal hən ləbigol aYesu bimat.* ² Beti lubaηis gati, losəhari van, loriηi len navəlan aPilate tovi gavna ta Rom.

AJutas itahətah hən gai

(Uman 1.18-19)

³ AJutas, toriη aYesu len navəlan aenemi san gail, nəboη torisi ke nəSanhitrin toriηi ke aYesu bimat, aJutas ipair dan nəsa togole. Ilav təlmam hən nakoin nasilva tovi 30 van hən abiltihai tutumav gail mai alat lotoil a mō hən nəvanuan gail. ⁴ Isor təvah mai galit ke, “Ginau nugol nəsaan husur noriη ategaii len navəlamito hən bimat naut kəmas sagol kas natideh tosa.” Ris lotoke, “Natenan savi natideh len ginamito. Ipat len gaiug.”

---

* **26:75:** Mat 26.34 * **27:1:** Asike alat a Rom lotoil a mō ləbīdam həni, naJu gail lodədas ləbigol avan ideh bimat.

⁵ AJustas ibar hən nakoin nasilva gail len naim siGot. Beti evivile, itahətah hən gai gabag hən bimat.

⁶ Abiltihai tutumav gail lulav nakoin galenan luke, “Sanor len nalo hən datberin nəvat egai hən bison mai nəvat hən naim siGot bathut ebinbinjal, eður nəda hən nəmatan sivan sua.”

⁷ Imagenan, luhol bonbon. Nəboŋ lotohol tonon, loŋur nəmarireu sivan sua togol natit hən nətan bulau. Loŋur nətan enan hən begəm vi ut natətavunan simetbos gail. ⁸ Husur natenan, lokis nətan enan hən Marireu hən Nəda van vəbar nəboŋ ta daməŋai. ⁹ Beti nəsa ahai kelkel ur, aJeremiah totesi, isarpoh. Ike, “Lulav nakoin nasilva tovi 30, nəvat alat a Israel lotodam hən ləbeŋur atenan həni, ¹⁰ ale loŋur nəmarireu sivan sua togol natit hən nətan bulau, hum Nasub aGot tokele hən ginau.”*

*AYesu a mō hən aPilate
(Mak 15.2-5; Luk 23.3-5; Jon 18.33-38)*

¹¹ Nəboŋ lotosəhar aYesu van hən nəgavna ta Rom tonon, eil len nəhon. Ale agavna Pilate eusi ke, “Gaiug govi kin seJu gail a?” AYesu isor vari ke, “Gaiug boh gukele.”

¹² Be nəboŋ abiltihai tutumav gail mai alat lo-toil a mō hən nəvanuan gail lotoil hirhir lan, sor tasi, aYesu sakel natideh. ¹³ Beti aPilate eusi ke, “Gəsasəsəlon hən natit tosobur lotosor tas gaiug həni a?” ¹⁴ Be aYesu sator vari, sakel kas natuh-soruan ideh, gol nəgavna ipan habat lan.

---

* **27:10:** Zec 11.12-13; Jer 18.2-3, 19.1-13, 32.6-15

*Pilate erij aYesu len nəmatan
(Mak 15.6-15; Luk 23.13-25; Jon 18.39–19.16)*

¹⁵ Len Nəhanan nəPasova p̄isi, nəgavna ikad naṽide sua. Idam̄ hən avan sua totoh len naim bəbaŋis bəvivile husur naləŋonian sinaluṽoh.

¹⁶ Len nəboŋ enan, len naim bəbaŋis, ikad naulum̄an sua nəvanuan p̄isi lotoləboii, nahəsan aYesu Parappas. ¹⁷ Nəboŋ naluṽoh lotobonbon sal, aPilate eus galit ke, “Mətoləŋon ke nigol ase tevivile? AYesu Parappas o aYesu lotokisi hən aKристо?”

¹⁸ (APilate eləboi buni ke naju gail loriŋ aYesu len navəlan husur lototaḅulol bulosi.)

¹⁹ Len namityal enan, aPilate ebətah len nəhai bətbətah hən nakotan. Nəboŋ tobətah maienan, asoan esəvat napisulan van həni toke, “Sagigol natideh hən atenan tonor, bathut daməŋai len naḅəber, noləŋon isa masuṽ husuri.”

²⁰ Avil abiltihai tutumav gail mai alat lotoil a m̄o hən nəvanuan gail lusorsor mai naluṽoh hən ləbigol husur galito, us aPilate hən ḅigol aParappas bəvivile mai aYesu ḅimat. ²¹ Imaienan, nəboŋ agavna tous galit tətəs ke, “Mətoləŋon nəḅigol gəlar ta be bəvivile m̄os gamito?” Lusor vari ke,

“Parappas!” ²² APilate esəhoṽut, eus galit ke, “Bimagenan, nigol nəsa hən aYesu lotokisi hən aKристо?” Galit p̄is luke, “Timat len nəhai balbal!”

²³ Ris aPilate tous galit ke, “Bathut nəsa? Gai igol nəsa tosa?” Be lukai habat van am ke, “Timat len nəhai balbal!”

²⁴ Nəboŋ aPilate toləboii ke edədas ḅigol natideh hən bəgəgel hən nənauan salito, be nabiltimədasian etuḅat len naluṽoh, ilav nasiloh topul hən nəwai.

Len nəhon nəvanuan gail ekəkəsəval.† Ikel mai galit ke, “Nəda hən nəmatan sitegai, səpat len ginau. İpat len gamito!” 25 Beti nəvanuan gail p̄isi lusor vari ke, “Nəda hən nəmatan san tipat len ginamito, mai len nəpasusan sinamito!” 26 Beti igol aParappas evivile m̄os galito, be igol nasoltia san tobilas habat hən aYesu.‡ Ale eriŋ aYesu len navələlito hən ləbiṗos gati len nəhai balbal.

*Nasoltia gail lusor viles aYesu
(Mak 15.16-20; Jon 19.2-3)*

27 Beti nasoltia sigavna gail losəhar aYesu vi lohoim sisoltia gail, ale galit p̄isi luḃonḃon garu lan. 28 Lukol nahurabat san dani, lukol nahurabat bisibis hum sekiŋ lan. 29 Lovisvis hən nəhau tokad nasunite tohum naḃulgəgau, ale loriŋi len nəkadun aYesu hum nəkraun sekiŋ. Loriŋi natsua hun nəhaie len navəlan nəmatu hum nəhai sekiŋ. Beti lotəŋedur bathurien, lotuḃat sor vilesi ke, “Sal suh nakiŋ seJu gail!” 30 Loṽulaii, ale lusəḃul nate-nan hun nəhaie dani, luṽas nəkadun həni. 31 Nəḃoŋ lotosor vilesi tonəŋ, lukol nahurabat bisibis dani, lukol nahurabat san lan tətəs, ale losəhari van hən ləbiṗos gati len nəhai balbal.

*Luṗos gat aYesu len nəhai balbal
(Mak 15.21-32; Luk 23.26-43; Jon 19.17-27)*

---

† 27:24: Ekəkəsəval hən beṽusani ke gai ehusur nanoran, sagol natideh tolaḃur nanoran. ‡ 27:26: Nəḃoŋ nasoltia gail lotobilas aYesu, lobilasi hən nəhau tokad natuhmetləi o nahudhubələsehṽ gail tokan lan. Len nalo silat a Rom, nəvanuan ideh nakotan toke timasmat, a taḥṽ hən nəmatan, lobilas habat həni. Na-bilas-habat-həni-an enan evi nəpanismen totibau toləḃoi ḃigol nəmatan.

³² Len nəyaran salit dan nəbiltivile, lobubur mai auleSairin sua nahəsan aSimon. Lugol atenan ipat nəhai balbal siYesu. ³³ Nəboŋ lotobar naut a Kolkota (namilen nahəsenan tovi Naut hən Nabəlashukadhutəmat). ³⁴ Lulav nəwain lotobul hən natit tokon masuŋ lan maii, be nəboŋ aYesu tomun risi, emətahuni. § ³⁵ Beti luŋos gati len nəhai balbal.*

Nəboŋ lotoŋos gati tonon, lopəpəhun nahurabat san, bar hən nəvat hən ləbisaḅ ase ḅilav nahurabat ŋisusua. ³⁶ Ale lobətah, kətkəta kəkol hən aYesu ei. ³⁷ Lutos gat nəsa aYesu togole tosa, ale lorin na-keluri-an enan len nəhai balbal a məhat hən nəkadun. Ike, “AYesu bogai, Kiŋ seJu gail.” ³⁸ Ikad nəvanuan vənvənah eru artotahətah mai aYesu. Sual itahətah len nəhai balbal len nəmatu siYesu, togon len nəmair san.

³⁹ Nəvanuan gail lotoŋot, lohəlas aYesu, sor mədas nahəsan. Loŋit nəholit van həni,* ⁴⁰ luke, “Gaiug goləboi gəḅigol naim siGot ḅimasirsir ale len nəmariboŋ ḅitor um təlmam həni a? Bimagenan, gəḅevi aNatun aGot, lav kuv gaiug gabag! Mariŋ dan nəhai balbal!”*

⁴¹ Len nəvide tomaienən, əbiltihai tutumav gail, alat lotoil a mō hən nəvanuan gail mai ahai ḅusan gail hən nalo lusor vilesi, luke, ⁴² “Gai ilav kuv nəvanuan tile gail be edədas ḅilav kuv gai! Inau ke tovi kiŋ seIsrael a? Bimagenan, timariŋ dan nəhai balbal ale dereh datedəlomi ke tovi kiŋ. ⁴³ Erin

---

§ **27:34:** Psa 69.21. Lobul hən natit tokon masuŋ len nəwain hən nabus hən na-ŋos-gati-an asike ḅibar masuŋ hən avan ideh lotoŋos gati len nəhai balbal. * **27:35:** Psa 22.18 * **27:39:** Psa 22.7

* **27:40:** Mat 26.61; Jon 2.19

nəlon len aGot mai ike tovi aNatun aGot. Image-
nan, gagai aGot bələḡoni, tilav kuvi.”*

⁴⁴ Nəvanuan vənvənah gəlaru artotahətah təban
aYesu, gəlar am arokəmaienan, arohəlası.

Nəmatan siYesu

(Mak 15.33-41; Luk 23.44-49; Jon 19.28-30)

⁴⁵ Len natubliial nəmargobut ikabut gol p̄is naut
kavkav van vəbar namityal totor ut mədau. ⁴⁶ Ale
len namityal totor enan, aYesu ikai habat len na-
soruan matmat san ke, “Eli, eli, lema sapahtani!”
namilen, “Got sagw, Got sagw, gorinḡ gaḡulan
ginau sil nəsa?”*

⁴⁷ Nəvanuan galevis lotoil ei lotosəsəloḡ həni,
lunau suluḡi, lunau ke tokis aElijaḡ. ⁴⁸ Vəha-
sua ḡai galit sua ilav nasponents** igol topul hən
nəwain tokon, ale esii len nəhai, esuhuni van hən
aYesu hən bəmuni.* ⁴⁹ Be galevis am luke, “Rinḡi!
Datebunus risi ke aElijaḡ dərəh tegəm lav kuvi o
teḡuer.”

⁵⁰ Beti aYesu ikai habat tətəs am, eməsol, imat.

⁵¹ Len namityal enan ḡai, nəkaliko mətortor to-
tahətah len naim siGot, tuḡat a məhat, emətar
vəbar naut a pan, igol nahudhut eru.* Nətan
ekurkur, nəvat gail lumaḡulḡul, ⁵² nəḡurhuvat
nəmatan losəḡav. Ale aGot igol nəvanuan isobur
lotovi esan lule məhat dan nəmatan. ⁵³ Ale lovivile

* **27:43:** Psa 22.8   * **27:46:** Psa 22.1   ** **27:48:** Nasponents
evi nəkasbəta nətəs. Evi natsua tomədmədaḡ toyəḡəḡ totov len naut
nasəhau tovi pan len naliliḡol. Ibaḡ ḡur.   * **27:48:** Psa 69.21

* **27:51:** Exo 26.31-33

dan naḅurhuvat nēmatan gail. Husur na-le-məhat-an dan nēmatan siYesu lōbis len nabiltivile siGot, a Jerusalem, ale lovisi hən nēvanuan isōbur.

⁵⁴ Nasenturion mai nasoltia gail lotokətkəta kəkōl hən aYesu len nəhai balbal, nəboŋ lotoris nadu mai natit gail am lotovisi, lomətahw habat. Luke, “Kitin, ategai evi aNatun aGot!”

⁵⁵ Len naut enan ikad napəhaḅut tosoḅur lotohusur aYesu, kəkəta təban len nəyaran san a Kalili gəmai. Alatenan loil a tut dan nəhai balbal, lokəta ris nəsa tovisi.* ⁵⁶ Galit galevis lovi aMeri ta Maktala; togon aMeri anan aJemes mai aJosef; togon asoan aSepeti, anan aJemes mai aJon.

Nətavunan siYesu

(Mak 15.42-47; Luk 23.50-56; Jon 19.38-42)

⁵⁷ Nəboŋ namityal pəpadaŋ ḅimasur, aJosef tovi auleArimatea sua tokad natite mai tohusur aYesu, ⁵⁸ ivan hən aPilate. Eus niben aYesu. APilate idam̄ hənī ale ikele idan̄ ke lipat niben mai aJosef. ⁵⁹ Na aJosef eruŋ gole len nəkaliko tovi linen toveveu. ⁶⁰ Eriŋi len naḅurhuvat nətavunan san toveveu, tota pūpuli tia len nəvat. Erib hən nabiltivat hən ḅipat gol nabopita hən naḅurhuvat nēmatan enan, ale ivan. ⁶¹ AMeri ta Maktala mai aMeri togon arobətah a m̄o, a tut kəkereh dan nabopita hən naḅurhuvat nēmatan.

Lokətkəta kəkōl hən naḅurhuvat nēmatan

⁶² Pelan han, tovi nəmariboŋ tohusur Nəboŋ hən Nautautan hən nəPasova, aḅiltihai tutumav gail mai naFarisi gail luḅonḅon, luvan hən aPilate. ⁶³ Ale luke, “Nasub̄, namtunau təlman hən nəsa

* 27:55: Luk 8.2-3

nəvanuan gəgəras egaii tokele nəboŋ tomaur sal. Ike, ‘Len nəmariboŋ titor dereh aGot tigol nile məhat.’* 64 Imaienan, namtuke gikele hən nasoltia sam̄ gail ke lekətkəta kəkol hən nəburhuvat nəmatan vəbar nəmariboŋ titor. Asike datbigole, ahai susur san gail hum ma ləbēvənoh niben ale kel mai nəvanuan gail ke tole məhat dan nəmatan tia! Ale bīmaienan, nagəgərasan enan dereh tesəhor nagəgərasan tokele a m̄o.”

65 APilate isor var galit ke, “Səhar nasoltia nakətkəta-kəkol-an gail van, ale len namitisau ideh məttokade, mətekətkəta kəkol gat nəburhuvat.”

66 Ale luvan, lokəkol gat nəburhuvat nəmatan, loriŋ na-burut-gati-an lan ale loriŋ nasoltia gail hən ləbəkətkəta kəkol həni. Lugol natgalenan len nəSəppat.

28

*Na-le-məhat-an dan nəmatan
(Mak 16.1-10; Luk 24.1-12; Jon 20.1-10)*

¹ Nəboŋ nəSəppat enan tonon, nəmav topitau dudulan som̄ilan, len nəmariboŋ metəkav hən nawik,* aMeri ta Maktala mai aMeri togon luvan varis nəburhuvat nəmatan.* ² Vəha-sua ŋai ikad nəbilitidu, bathut aŋel sua siNasuḅ evi pan dan nəmav, ale erib kuv nəbilitivat topat gol nəburhuvat, ebətah lan. ³ Nənahənah han em̄ial hum nəkabil mai nahurabat san epəhw yesyes hum nasno. ⁴ Nasoltia gail lotokətkəta kəkol hən

* **27:63:** Mat 16.21, 17.23, 20.19 * **28:1:** Len nasoruan ta Kris ike len nəmariboŋ metəkav hən nawik, gidato datokis nəmariboŋ enan hən nəSade. * **28:1:** Mat 27.56

naðurhuvat, ninelit epil lan, lominnmīnikot, luteh matmatiov. ⁵ Beti aņel isor mai napēhaŕut gēlaru, ike, “Samremētahw! Nolēboi mēruke mēreris aYesu lotogol tomat len nēhai balbal. ⁶ Be gai satoh gegai, husur aGot igol ile mēhat tia suñan űai aYesu tokele. Mēregēm ris naut topat lan. ⁷ Mirivan tutut! Kel mai ahai susur san gail ke, ‘Sēsəlōņ! AGot igol ile mēhat dan nēmatan. Dereh teil a mō hən gamito vi lan naut a Kalili. Ale dereh mēterisi ei.’ Enan űai na-kel-uri-an sagw.”

⁸ Napēhaŕut gēlaru arugam tutut dan naðurhuvat. Aromētahw be aropul hən nakēmke man ale arusaŕsaŕut hən arbīkele mai ahai susur san gail. ⁹ Vēha-sua űai aYesu ebubur mai gēlaru. Ike, “Ivoi!” Arogēm hēni, arotēgau gat narien gēlaru, arulotu hēni. ¹⁰ Beti aYesu ikel mai gēlaru ke, “Samremētahw. Mirivan, kel mai aŕagw gail ke levi lan naut a Kalili, ale dereh leris ginau ei.”

Na-kel-uri-an sisoltia gail

¹¹ Nēboņ napēhaŕut gēlaru artovan sal, nasoltia galevis lotokētkēta kēkol hən naðurhuvat nēmatan lovi lan nabiltivile. Ale lukel ur natit űisi tovisi mai abiltihai tutumav gail. ¹² Abiltihai tutumav gail luḅonḅon mai alat lotoil a mō hən nēvanuan gail ale ludam hən na-sor-utaut-an sua. Lulav nēvat isobur mai nasoltia gail, ¹³ lukel mai galit ke, “Mētekēmaiegai ke, ‘Ahai susur san gail logēm len mariug, lovēnoh niben nēboņ namt-topat.’ ¹⁴ Agavna Pilate ḅesēsəlōņ hən nate-nan, dereh namtetēņov nēlon hən asike mētḅikad nēpanismen ideh.” ¹⁵ Imaienan, nasoltia gail lulav

nəvat enan, lugol nəsa əbilitju gail lotokele. Nəkel-uri-an enan salito, nəju gail lukele van vəbar nəboŋ ta daməŋai.

Nakelean naməkot siYesu

(Mak 16.14-18; Luk 24.36-49; Jon 20.19-23;

Uman 1.6-8)

¹⁶ Bəti ahai susur lotovi 11 lovi Kalili vi lan nəvəhuh aYesu tokel mai galit tia hən ləbevi lan.

¹⁷ Nəboŋ lotorisi ei, lulotu həni, be galit galevis lukad nə-lon-uri-an. ¹⁸ AYesu egəm hən galito, ikel mai galit ke, “AGot aTəmagw ilav mai ginau nədaŋan hən nə-il-a-ŋo-an p̄isi len nəmav mai len navile a pan. ¹⁹ Imagenan, mitivan hən mətbeŋusan naluvoḥ hən nəvanuan naut tiltile gail hən ləbegəm vi hai susur sagw gail. Bəptais hən galito len nəhəsən aGot aTata, aNatun mai aNunun.* ²⁰ Vusan galito hən ləbigol natit p̄isi notokele todaŋ mai gamito. Nau gat nategai: ginau nutah mai gamito, ale dereh nitah mai gamito van vəbar nəboŋ hən nənoŋan hən navile a pan, nagilen natit p̄isi.”

---

* **28:19:** Uman 1.8

Nasoruan siGot len nasoruan ta Uluveu
The New Testament in the Maskelynes language of
Uluveu, Vanuatu
Niutestamen long lanwis Maskelynes blong Uluveu,
Vanuatu.
Le Nouveau Testament dans la langue Maskelynes de
Uluveu, Vanuatu.

copyright © 2013 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Maskelynes

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

cb9da196-fced-5a7c-9540-74db5e4270fd